

TÜRK
İDARE DERGİSİ
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 40

Ocak – Şubat 1969

Sayı:316

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TETKİKLER :

3	Yüksek Seçim Kurulunun İdare ile İlgili Bazı Kararları Üzerine	Fethi AYTAÇ
40	İş Sözleşmeleri ve Bu Konuda Valilerimize Düşen Görevler	Arif BAŞARAN
55	Trafik Kontrol Görevlerinde Fransız Jandarması	Hüseyin IŞIK
63	D Cetveline Tâbi Personel ile Yevmiyeli Personelin İzinleri Hakkında Danıştay Görüşü	İhsan OLGUN
66	Filimlerin ve Film Senaryolarının Kontrolunda Devlet Sistemi	Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN
85	Büyük Londra İdaresi (Metropolitan) Üzerinde Bir İnceleme	Şerif TÜTEN
	TERCÜMELER :	
97	Strasbourg Kararları	M. A. Ömer EVRENSEL

İDARÎ COĞRAFYA :

125	İmranlı İlçesi İdarî Coğrafyası	Ali İlter TANER
-----	---------------------------------------	------------------------

KANUNLAR :

132	Mülki İdare Amirliği Tazminatı Hakkında Kanun
-----	---

BİBLİYOGRAFYA :

141	HABERLER;	Yiğit KIZILCAN
-----	------------------------	-----------------------

TETKİKLER

YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN İDARE İLE İLGİLİ BAZI KARARLARI ÜZERİNE

Fethi AYTAÇ
Mahallî idareler
Genel Müdür Yardımcısı

GİRİŞ:

YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN BAZI ÖRNEK KARARLARI :

- A) Sarıkamış Belediye Başkanlığı’na ilişkin karar,
- B) Seçim sonuçlarının İdarî makamlarca istenmemesi hakkında karar,
- C) Okur-yazar olmıyan köy muhtarının görevine, ilçe idare kurulunca son verilemeyeceği hakkında karar.

YÜKSEK SEÇİM KURULU NUN ÖRNEK KARARLARDA GÖREV ve YETKİLERİNE İLİŞKİN OLARAK İLERİ SÜRDÜĞÜ GÖRÜŞLER :

YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN GÖRÜŞLERİNİN - HUKUK AÇISINDAN - İSABET DERECEŚİNİN ARAŞTIRILMASI :

- 1) 298 saydı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun’a göre Kurul’un görev ve yetkilerinin niteliği,
- 2) T.C. Anayasası’na göre Kurul’un görev ve yetkilerinin temeli,
- 3) 1963 tarih ve 286, 287, 306 ve 307 sayılı mahallî idare kuruluşlarına ilişkin kanunlara göre İdarî yargı organlarının görev ve yetkilerinin niteliği.

Sonuç:

GİRİŞ:

Demokratik siyasî düzene sahip ülkelerde İDARE EDEN (İKTİDAR) ile İDARE EDİLENLER arasındaki karşılıklı hak, hürriyet ödev ve sorumlulukları, tarihsel birçok etkenlerin sonucu olan, ANAYASA'lar düzenler. Ferdin temel hak ve hürriyetlerini güvenilir bir sağlamlıkla teminat altına almak amaç ve kaygısı ile bu anayasalarda birçok temel kurallar vazedildiği gibi bazı MÜESSESELER 'de kurulur. Bu müesseseler anayasa ve kanunlardan aldıkları kuvvetle, İdare edenlerin hukuk dışı davranış ve tutuma sapmalarını önlemeye çalışırlar. Bu görevlerini yaparken de sahip oldukları yüksek itibara lâyık olmak veya lâyık oldukları itibarı zedelememek için kendileri de tasarruflarında adalet ve faziletten ayrılmamak, hukuk ve kanun çerçevesi dışına çıkmamak için büyük hassasiyet, ciddi titizlik gösterirler.

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak hedefinden hareketle hazırlanan ve halkın olumlu oylaması ile milletimize mal olan 1961 tarihli Anayasamız da aynı esaslardan ilhamını alarak Yasama, Yürütme ve Yargı erkinin, kuruluş, görev ve yetki ilişkilerini düzenlemiş; idare edilenlerin hak ve hürriyetlerinin teminatını perçinlemek için İDARE'nin hiç bir eylem ve işleminin hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamayacağını belirtmiş; genel mahkemeler yanında Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Uyuşmazlık Mahkemesi gibi Yüksek Mahkemeleri yeni esaslara bağlamış; Anayasa Mahkemesi'ne vücut vermiş ve demokratik bir siyasî düzende önemi pek açık olan seçimlerin genel yönetim ve denetiminin yargı organlarının yönetim ve denetimi altında yapılacağını tespit ederken üyeleri Yargıtay ve Danıştay'ın sayın üyelerinden teşkil edilecek Yüksek Seçim Kurulu'nun kanunla belirtilecek, bazı görev ve yetkilere sahip olacağına işaret etmiştir.

Bu itibarladır ki Türkiyemizde, geniş anlamıyla, İDARE, Anayasamıza ve kanunlara saygılı ve riayetkâr olmağa mecburdur. Anayasa Mahkemesi, yargı organları ve Yüksek Seçim Kurulu bu riayeti ve saygıyı sağlamağa yetkilidirler. Tabiatıyla bu kadar önemli bir yetki ile donatılmış olan müesseseler, mümtaz vasıfları ve fazilete dayanan davranışları ile İDARE'ye ışık tutmağa, kanunların uygulanmasında olumlu yönde rehberlik etmeğe ve onun "Hu-

kuka bağı bir idare” olma yolundaki samimî davranış ve gayretlerine yardımcı olmağa manen yükümlüdürler. Bu hizmetlerinde, dayanağını aynı kaynaktan alan yetkililerini ahenkli bir şekilde değerlendirip birbiriyle çatışır duruma düşmemeleri, seviyelerinin bir gereği olduğu gibi tasarruflarında kanuna ve hukuka bağlılıktan asla ayrılmamaları da kendilerine beslenen güvenin, sağlanan itibarın ve varlıklarına vücut veren Anayasa hükümlerinin yarattığı bir zorunluluktur.

Geniş anlamlı İdare içinde, mülkî idarenin, diğer bir deyimle, İçişleri Bakanlığının ve İçişleri Bakanlığının sevk ve yönetiminde bulunan vali, kaymakam ve bucak müdüründen meydana gelen personelin temsil ettiği dar anlamlı İDARE’nin özel bir yeri vardır. Yüzyıllarca sürmüş bir imparatorluktan henüz 45 yıl önce cumhuriyet rejimine dönüşmüş bir yönetimden bunu olağan karşılamak gerekir. Yurdun pek çok köşelerinde bir valinin, bir kaymakamın halâ herkesin anası-atası telâkki edilmesi, Devlet Baha’nın ta kendisi kabul edilmesinin sırrı buradadır. Bir mülkî âmirin, bir idareci’nin çevresinde gördüğü itibarı, sağladığı otoriteyi mutlaka bir zabıta marifetine, şu veya bu şekilde bir baskıya bağlamak, böyle bir kuşku altında değerlendirmek hatasından vazgeçip anılan tarihî gerçek ile birlikte idarecinin vasıflı kişiliğinde aramak isabetli olur. Fakat ne çareki bazı tezahür veya tecelliler bu gerçeğin, hem de sıfat ve mevkileri bunu takdir etmelerini gerektirir durumda olan, bazı müessese mensupları tarafından yeterince anlaşılmadığım ve kuşkularının yine bazı hallerde basiretlerine gölge düşürdüğünü göstermektedir.

Meselâ, üyeleri, gerek sıfatları ve gerekse kişilikler bakımından pek sayın kimseler olan Yüksek Seçim Kurulu’nun, İçişleri Bakanlığının veya İçişleri Bakanlığının sevk ve yönetiminde telâkki ettiği vali ve kaymakamların tasarrufları hakkında aldığı ve birkaç örneği bir alt bölümde eleştirilecek olan kararlar bu davranışın pek açık izlerini taşımaktadır.

Amacımız, bu kararları tahlil etmek suretiyle bir yandan Yüksek Seçim Kurulu’nun dar anlamda idareye yaptığı tarizlerin haklılık derecesini araştırmak ve öte yandan Kururun görev ve yetkilerinin gerçek ölçü, nitelik ve sınırını ortaya koymaktır.

YÜKSEK SEÇİM KÜRULU'NUN BAZI ÖRNEK KARARLARI :

İncelememizi ön yargıdan ibaret ve tek taraflı bir görüş niteliğine düşürmemek için üç örnek olayı tam bir objektiflikle açıklayacağız. izlemeye kolaylık olması bakımından bunları kısaca, yazının plânında benimsediğimiz ifadelerle :

- A) Sarıkamış Belediye Başkanlığı'na ilişkin karar,
 - B) Seçim sonuçlarının İdarî makamlarca istenmemesi hakkında karar,
 - C) Okur-yazar olmadığı, seçildikten sonra anlaşılan köy muhtarının görevine İlçe idare kurulunca son verilemeyeceği hakkında karar;
- olarak isimlendireceğiz.

A) SARIKAMIŞ BELEDİYE BAŞKANLIĞINA İLİŞKİN

KARAR :

Kararın dayandığı olay :

Sarıkamış Belediye Başkanlığı'na, 17 Kasım 1983 seçimlerinde C. Ö. seçilmiştir. Gazeteci olan C. Ö. seçimden önce yazdığı bir yazı sebebiyle 1965 yılında Sarıkamış Asliye Ceza Mahkemesince, neşren hakaretten dolayı, 6 ay hapse mahkûm edilmiştir. Yargıtay

4. Ceza Dairesince onanmış karar sureti, 1580 sayılı Belediye Kanununun 307 sayılı kanun ile değişik 91. maddesine göre gereği takdir edilmek üzere Kars Valiliğince içişleri Bakanlığı'na gönderilmekle dosya Danıştay Başkanlığı'na intikal ettirilmiştir.

Danıştay 3. Dairesi, 1/10/1965 gün ve E. 1965/318, K. 1965/311 sayılı kararı ile, söz konusu mahkûmiyet kararının onanmasına dair Yargıtay 4. Ceza Dairesi kararına karşı sanık tarafından kararın düzeltilmesi yoluna gidildiği dosya meyanında mevcut ilâma verilen meşruhattan anlaşıldığından henüz kesinleşmemiş bulunan mahkûmiyet kararı üzerine bir işlem tesis edilemeyeceği gerekçesi ile dosyayı bakanlığa geri çevirmiş; ilgilinin, kararın düzeltilmesi isteğinin reddedildiği; ancak, 647 sayılı infaza ilişkin kanun gereğince mahkûmiyet cezasının para cezasına çevrildiği valilik cevazından anlaşılmış ve dosya tekrar Danıştay Başkanlığına aktarılmıştır.

Bu aktarma üzerine Danıştay 3. Dairesi'nin 18/1/1966 gün ve E. 1966/14, 1966/9 sayılı kararı ile, (..... suç, başkan seçilmeden önce işlenmiş bulunduğu, öte yandan, 1580 sayılı Kanun'un, belediye başkanlığına seçilebilme şartlarını gösteren 24. maddesi muvacehesinde seçilme yeterliğinin kaybedilmesine sebep olacak nitelikte bulunmadığı cihetle, adı geçen Sarıkamış Belediye Başkanı'nın başkanlıktan düşürülmesine yer olmadığına) oy çokluğu ile karar verilmiş ise de (1580 sayılı Kanun'un 307 sayılı Kanunla değişik 91. maddesinde belediye başkanlığına seçildikten sonra seçilme yeterliğini kaybeden veya görevini kötüye kullanmak veya herhangi bir suçtan dolayı 6 ay hapse mahkûm olan belediye başkanlarının İçişleri Bakanlığının bildirisi üzerine Danıştay tarafından bir ay içinde verilecek kararla başkanlıktan düşeceği hakkındaki hükmün mutlak ifadesine nazaran başkan seçildikten sonra maddede yazılı şekilde mahkûm olmanın başkanlıktan düşmek için yeter görülmüş olduğunun kabulü zorunlu olduğu) hakkındaki bir ayrışık görüş Danıştay Genel Kurulu'nun 10/2/1966 gün ve E. 1966/35; K. 1966/50 sayılı kararı ile onanmıştır.

Bu kararlar, gereği yapılmak üzere Kars Valiliğine gönderilmiştir.

Karar üzerine, belediye başkanı C. Ö., Danıştay Kanununun 44. maddesinin (D) fıkrası gereğince Genel Kurul'un işten uzaklaştırma kararının iptali için Danıştay'da dâva ikame etmiş ve bu arada 28/3/1966 tarihinde görevinden ayrılmıştır.

Sarıkamış'ta 12/6/1966 tarihinde seçim yapılmış, bu seçimde avukat H. B. belediye başkanlığına seçilmiştir.

Ancak, C. Ö. nün, yukarıda belirtilen başvurusu üzerine Danıştay Dâva Daireleri Kurulu'nun 13/3/1967 tarihli ve E. 1966/234, 1966/237 ve K. 1967/363 sayılı kararı ile Danıştay Genel Kurulu'nun, C. ö. nün başkanlıktan düşürülmesi kararı, (.....seçimden önce işlenen ve seçilme yeterliğinin kaybedilmesine sebep olacak nitelikte bulunmayan 6 aylık mahkûmiyet cezasının, belediye başkanının başkanlıktan düşürülmesini gerektirmediği halde maddenin mutlak ifadesine itibar edilerek belediye başkanının düşürülmesi yolunda verilen kararda isabet görülemediğinden) oy çokluğu ile iptal edilmiştir.

Bu ilâm - karar üzerine, Danıştay Genel Kurulu kararı ile görevden çıkarılan fakat bu çıkarmalım hukuka aykırılığı yine Danış-

tay'ın Dâva Daireleri Kurulu'nun kararı ile tespit edilen C. Ö. nün, fiilen ortada ikinci bir belediye başkanı olması sebebiyle, görevine iade edilip edilemeyeceği konusunda tereddüt edilmekle bu kerre Danıştay'dan mütalâa istenmiş ve alınan 4/7/1967 gün ve 1967/138, 1967/322 sayılı 3. Daire istişari kararı, C. Ö. yerine yapılan seçimin, boş olmanın yere yapılmış bir seçim olarak mütalâası gerektiğini belirtmekle ilâm hükmünün yerine getirilmesi valiliğinden istenmiş ve C. Ö. 12/8/1967 tarihinde tekrar belediye başkanlığı görevine başlamıştır.

Görevden ayrılan H. B.; 12/9/1967 tarihinde Bakanlığımıza müracaatla yapılan tasarruflarla ilgili Danıştay kararlarının örneğini istemiş fakat, anlaşıldığına göre, aynı tarihte yürütmenin durdurulması için Danıştay Başkanlığına ve ayrıca Yüksek Seçim Kurulu'na başvurmuştur.

Danıştay Dâva Daireleri Kurulu 15/9/1967 gün ve 1967/650 sayılı kararı ile 25 LİRA İNANCA (TEMİNAT) karşılığında dâva sonuna kadar yürütmenin durdurulmasına karar verdiği gibi Yüksek Seçim Kurulu da aynı tarihte, 15/9/1967 de, 166 sayılı kararı ile, İdarî makam mercilerce, organlık sıfatının kaldırılamıyacağı göreve başlamasına engel olunamıyacağı, başlamışsa görevinden uzaklaştırılamıyacağı genel sonucuna vararak H. B nin belediye başkanlığına avdetini gerekli bulmuştur.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, Bakanlığımızdan herhangi bir açıklayıcı bilgi almağa lüzum görmeden, pek acele ile verdiği bu kararın örneği valiliğine gönderilmiş ve adı geçen 26/9/1967 günü belediye başkanlığı görevine tekrar başlamıştır.

Yüksek Seçim Kurulu kararı ile başkanlıktan ayrılma durumunda kalan C.Ö. ise 9/11/1967 tarihinde bakanlığımız aleyhine maddî ve manevî tazminat dâvası açmıştır.

Olay budur ve görüldüğü gibi olayla ilgili olarak Bakanlığımız bir karar alma yetkisine sahip olmadığını, üzerine düşen görevin konuyu Danıştay'a ve Danıştay'dan sadır olacak kararları Valiliğine intikal ettirmekten ibaret olduğunu bilerek bir aracı olmaktan öteye gitmeyen görev yapmıştır.

Yüksek Seçim Kurulu'nun 26/9/1967 gün ve 12709 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan , ilgili 166 sayılı, kararında ise olay :

(Sarıkamış'ın mahallesinde caddesi numaralı evde oturan Sarıkamış Belediye Başkan Avukat H. B. ta-

rafından kurulumuz bürosuna 12/9/1967 gününde verilmiş bulunan aynı günlü dilekçede, Sarıkamışta 12/6/1966 gününde yapılmış olan belediye başkanlığı seçiminde belediye başkanlığına seçilip işe başladığı halde, kazaî yolla düşürülmüş eski Belediye Başkanı C. Ö. nün, içişleri Bakanlığının emrine dayanılmak yoluyla Kars Valiliğince tekrar işe başlattırılarak, hakkında belediye başkanlığından düşürülmesine dair karar bulunmamasına rağmen, kendisinin belediye başkanlığından uzaklaştırıldığı bildirilmekte ve seçimle kazandığı bir durumla buna dayanan hakkının korunmasını isteyerek şikâyetle bulunmaktadır.) demek suretiyle doğrudan doğruya başvuranın ileri sürdüğü iddia üzerinden değerlendirilmiş ve ortada gerçekten İçişleri Bakanlığı'nın tek taraflı bir tasarrufu mevcutmuş önyargısı içinde, yukarıda işaret edilen sonuca varılmıştır.

B) SEÇİM SONUÇLARININ İDARÎ MAKAMLARCA İSTENMEMESİ HAKKINDA KARAR :

Seçimler, asayişle çok yakından ilgili olduklarından bakanlığımız) için her zaman hassas konulardır. Ayrıca geçmiş seçimlerden kalma tecrübeler, Özellikle basın mensuplarımızın seçim sonuçlarının bir kısmını bakanlığımız aracılığı ile daha süratle elde etmenin mümkün olduğu kanaatini taşıdıklarını ve bu inanış içinde bakanlığımızdan bilgi istediklerini ortaya koymaktadır.

Bu düşünce içinde bakanlığımız, 2 Haziran 1968 tarihinde yapılacak mahallî idare seçimleri sırasında asayişle ilişkin konularda bakanlığa acele bilgi ulaştırılmasını ve ayrıca seçim sonuçları hakkında elde edilecek bilgilerin de verilmesini valiliklerden istemiştir. Bu konuda 1961 yılındanberi yapılan seçimlerde uygulama esasen aynı şekildedir.

Bakanlığın bu isteği çerçevesinde seçim sonuçlarını elde etmek için yaptıkları hazırlıklar sırasında bazı vali ve kaymakamlarımız, sonuçlara ilişkin tutanakların birer örneğinin esasen kurul çevresinde ilân edilmesinin kanun gereği olduğunu göz önünde bulundurarak bu tutanak örneklerinden yararlanabileceklerini düşünmüşler ve il veya ilçe sandık kurulu başkanlarından bu yönde özel nitelikte, isteklerde bulunmuşlardır.

Ancak, bazı seçim kurullarınca bu isteğin Yüksek Seçim Kurulu'na intikal ettirildiği anlaşılmış ve Yüksek Seçim Kurulu da meseleyi (..... bazı yerlerde kaymakamların, valilerin emirlerine istinaden, doğrudan doğruya sandık kurulları başkanlıklarına se-

çim sonucunu kendilerine derhal bildirmeleri hususunda özel talimat verdikleri) şeklinde değerlendirerek, sonradan Resmî Gazete'nin 10/6/1968 gün ve 12.920 sayılı nüshasında da yayınlanan 1/6/1968 günlü ve 514 sayılı kararı ile :

1 — 2/6/1968 gününde yapılacak bütün seçimlerin sonuçları sandık alanında 298 sayılı kanunun 106. maddesine göre sandık kurulları başkanlıklarınca asılacak bir tutanakla ilân olunacağından ve bunu takiben bu tutanakların birer örneği siyasi partilerin ve istemeleri halinde bağımsız adayların müşahitlerine hemen verileceğinden, istiyenlerin sonuçlar hakkında bu tutanaklardan bilgi isteyebileceklerine,

Tök

2 — Bunun dışında sandık kurullarından veya sandık kurulu başkanlarından seçim işlemleriyle sonuçları hakkında seçim kurullarından veya başkanlıklarından başka, herhangi bir makam, merci veya kimsenin seçim işleri sonuçlanmadan veya sonuçlandıktan sonra bilgi istemeğe veya bilgi almağa yetkileri bulunmadığına,

3 — Bu şekilde bilgi istenmesi veya bilgi alınmağa kalkışılması seçimlere bir çeşit müdahale niteliğinde bulunacağından kanunen suç teşkil edeceğine,

4 — Sandık kurulları ile sandık kurulları başkanlarının dahi kendilerinden kanunen bilgi istemeğe veya almağa yetkisi bulunmayan herhangi bir makam, merci veya kimseye seçim işlemleriyle seçim sonuçları hakkında bilgi vermelerinin keza kanunen yasak bulunduğuna,

5 — Karar özetinin bir radyo bildirisi halinde Türkiye Radyolarından 4/6/1968 gününe kadar bütün bültenlerde okutturulmasına,

6 — Karar özetinin İçişleri Bakanlığı'na İstanbul İl ve Zeytinburnu İlçe Seçim Kurulları Başkanlıklarına, İstanbul Valiliği ile Zeytinburnu Kaymakamlığına duyurulmasına; karar verilmiştir.

Bu karar, radyo bültenlerinde okunduğu gibi bakanlıkça valiliklere de iletilmekle beraber ilgililer, ne 298 sayılı kanun'un ve ne de seçimlere ilişkin diğer mevzuatın, Yüksek Seçim Kurulukla, kararın özellikle 3. ve 4. maddelerinde belirtilen suçlamayı veya yasaklamayı ihdas etme yetkisi verdiği görüşüne varmışlardır. Bu arada her ne kadar T.R.T. başarılı bir organizasyonla seçim sonuçlarını serî bir şekilde kamu oyuna duyurmuş ise de şikâyet ve iti-

razlar sebebiyle sonuç alınması güçleşen ve geciken birçok yerlerdeki sonuçlar hakkında, özellikle basın mensuplarının bakanlığımızdan vâki sorularını cevaplandırmak ve istatistik derlemeyi tamamlayabilmek için bazı valiliklerden aydınlatıcı bilgi istemek lüzum ve zarureti doğmuştur.

Ankara ilinin Altındağ ilçesine bağlı Bağlum Belediyesi seçimlerinin sonuçları, seçimi izleyen beşinci günde, 7/8/1963 günü, belirtilen lüzum içinde valiliğinden sorulmuş, istek valilikçe kaymakamlığa aksettirilmiş; Altındağ Kaymakamı İlçe seçim kurulu başkanlığım deruhte eden sayın yargıç ile aralarında mevcut olan medenî ve beşerî ilişkiler çerçevesinde söz konusu belediye seçim çevresinden gelen ve tasnifi tamamlanmakla beraber bir imza eksikliği sebebiyle ilânı geciken tutanak sonuçları hakkında, bir mektup ile, bilgi istirhamında bulunmuştur.

Bu olay, bazı gazetelerde, 7/6/1968 günü gecesi, Altındağ İlçe Seçim Kurulu Başkanlığına ait seçim evrak ve torbalarının muhafaza altına alınmış bulunduğu Altındağ Adalet Binasındaki odanın kapısındaki mühürün, İlçe seçim kurulunda memurlardan mahallin başkâtibi tarafından, Altındağ Kaymakamlığının bakanlığımız emrine istinaden gönderdiği yazılı istek üzerine, bazı seçim sonuçlarının bu yere verilmesi amacıyla açılarak odanın içerisinden bazı kâğıtlar alınıp götürüldüğü ve sonra geri getirildiği, durumun birçok kimseler tarafından tutanakla tespit edildiği mealinde haberlerin yer alınmasına vesile olmuş ve basında yer alan bu yayın üzerine olaya eğilen Yüksek Seçim Kurulu da, Resmî Gazete'nin 21/6/1968 gün ve 12.930 sayılı nüshasında yayınlanan 11/6/1968 gün ve 646 sayılı kararında olayı aynı “sansasyon” havasının etkisi ile şu ifade içinde ele alınmıştır :

(Altındağ ilçesine bağlı Bağlum Belediye Seçimleri'nin sonuçları İçişleri Bakanlığınca sorulması sebebiyle Altındağ Kaymakamı'nın, 7/6/1968 günü gecesi saat 22 sıralarında bu yer tice Seçim Kurulu Başkanlığı görevini yapmakta olan hakime bir tezkere yazarak, İçişleri Bakanlığına bildirilmek üzere, seçim sonucunu istediği ve bir taraftan dahi tice Tahrirat Kâtibini Altındağ İlçe Seçim Kurulu'nda çalışan memurlardan mahallin Asliye Hukuk Mahkemesi Başkâtibine gönderdiği, başkâtibin aynı gece saat 22,15 sıralarında yanında tahrirat kâtibi olduğu halde Emniyet Amirliğine ait jip arabasıyla Adalet Dairesine gelip gece bekçisi olan görevli polis memurlarına “görevliyiz” diyerek içeri girdikleri, seçim evrak ve

torbalarının muhafaza altına alındığı odanın kapısında mevcut mü- hürü sökerek içeri girdikleri ve bir süre içerde kaldıkları içerden bazı evrakları alıp kapıyı tekrar mühürledikten sonra aynı araçla olay yerinden kendilerini gizlemeğe çalışarak ayrıldıkları aynı kişilerin saat 23 sıralarında olay yerine tekrar gelerek mühürü tekrar bozup içeri girdikleri, bir müddet kalarak ayrıldıkları, bu kişilerin faaliyetlerini gören yurttaşların toplanması üzerine, olayın adalet dairesi gece bekçisi ile olay yerinde bulunan görevli zabıta memurları tarafından düzenlenen 7/6/1968 günlü zabıt varakasıyla tespit olunduğu, daha sonra olay yerine gelen İlçe Seçim Kurulu Başkanının içeri girmeden ayrıldığı, keyfiyetin İl ve İlçe Seçim Kurulları Başkanlıklarına duyurulduğu ve düzenlenen tutanağın ve olayın Altındağ C. Savcılığına intikal ettirildiği Altındağ İlçe ve Ankara İl Seçim Kurulları Başkanlıklarından alınan bilgilerle olay yerinde tutulan 7/6/1968 günlü tutanak münderecatından anlaşılmış bulunmaktadır.)

Olayın, yukarıda işaret ettiğimiz, seçim sonuçlarının hiçbir makama bildirilmemesine ilişkin 1/6/1968 günlü ve 514 sayılı kararı ışığında ve ona karşı nitelikte olarak değerlendiren Yüksek Seçim Kurulu, tahlilini ayrıca yapacağımız bir gerekçe ile, şu “dramatik sonuca varmıştır :

1 — Sandık Kurullarıyla Başkanlarının ve İl ve İlçe Seçim Kurullarıyla Başkanlarının seçim sonuçlarını dahi, kendilerine verileceği kanunda ve genelgelerde belli edilip gösterilenlerden başka yerlere veya kimselere veremeyeceklerine,

2 — Seçim sonuçlarının kendilerine verileceği kanunda ve genelgelerde belli edilip gösterilmemiş bulunan makam, merci ve kuruluşlarla kimselerin seçim sonuçlarını dahi sandık kurullarıyla başkanlarından veya il ve İlçe seçim kurullarıyla başkanlarından resmen veya Özel olarak isteyemeyeceklerine veya istemeye kalkışamayacaklarına,

3 — Bu şekilde, kanuna aykırı istekte bulunmamalarını sağlamak amacıyla, keyfiyetin bütün valilik ve kaymakamlıklara bildirilmesi için, karar örneğinin İçişleri Bakanlığına gönderilmesine,

4 — Bu şekildeki kanuna aykırı isteklere dayanarak seçim sonuçlarını dahi, kanunda ve genelgelerde belli edilip gösterilmiş bulunan yerlerden başka yerlere ve kimselere verilmemesi için, karar örneğinin, bir genel yazı halinde, bütün İl ve İlçe Seçim Kurulları Başkanlıklarına tebliğine,

5 — Altındağ Kaymakamı hakkında gereken kanunî muamelenin yapılması için kararın C. Başsavcılığına bildirilmesine,

6 — Altındağ İlçe Seçim Kurulu Başkanı olan hâkim hakkında gereken kanunî muamelenin yapılması için karar örneğinin Yüksek Hâkimler Kuruluna tevdiine;

oybirliğiyle karar verildi.

Bu karar uyarınca, Altındağ Kaymakamı hakkında Çankırı C. Savcılığınca Çankırı Asliye Ceza Mahkemesinde, 298 sayılı Kanunun 134. maddesine muhalefet iddiasıyla kamu dâvası açılmış ve 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanunu gereğince duruşması yapılmıştır.

Mahkeme, gerekçesine ayrıca işaret edeceğimiz 9/10/1968 gün ve E. 1968/169, K. 1968/174 sayılı kararı ile C. Savcılığının da isteğine uygun olarak kaymakamın beraatine karar vermiştir.

C) OKUR - YAZAR OLMADIĞI SEÇİLDİKTEN SONRA ANLAŞIL AN KÖY MUHTARININ GÖREVİNE İLÇE İDARE KURULUNCA SON VERİLEMİYECEĞİ HAKKINDA KARAR :

Resmî Gazetenin 1 Kasım 1968 gün ve 13.040 sayılı nüshasında Yüksek Seçim Kurulu'nun Karar No. 2124, İtiraz No. 1767 sayılı kararı yayınlanmış bulunuyor.

2 Haziran 1968 gününde yapılan seçimde köy muhtarlığına seçilip göreve başlayan bir muhtarın, okur - yazar olmadığı hakkında yapılan şikâyet üzerine, bağlı olduğu İlçe idare Kurulunca bu görevden çıkarılmış olması sebebiyle yapmış olduğu müracaat, kararın konusunu teşkil etmektedir.

Müracaat sahibine göre, okur - yazar olmama Köy Kanununun 286 sayılı Kanunla değişik 25. maddesinde bahis konusu edildiği halde İlçe İdare Kurulunca aynı kanunun değişik 33. maddesine dayanılarak görevden çıkarılmış olup bu maddede okur - yazarlıktan söz edilmediğine göre muhtarlıktan çıkarılması hususunun kanunun ruhuna uygun bulunup bulunmadığı incelenerek verilecek karar ilgili İlçe İdare Kuruluna bildirilmelidir.

Müracaat, seçim kanunlarında tespit edilen esaslara göre ve süresi içinde yapılmamıştır. Ancak, gerek Anayasada ve gerekse seçimle ilgili diğer kanunlarda yer alan görev ve yetkilerine ilişkin

hükümlere genel bir atıfta bulunan Yüksek Seçim Kurulu, tam kanunsuzluk söz konusu olduğu hallerde ortada bir şikâyet ve itiraz olmasa veya usulünde yapılmış bir şikâyet bulunmasa dahi öğrenildiği anda konuya derhal el konulabileceği ve bu gibi hallerde süre de aranmayacağı düşüncesi ile şikâyetin re'sen incelenmesini kararlaştırmış ve inceleme sonunda sonuç olarak şu görüşlere varmıştır :

(A •— İl ve ilçe İdare Kurullarına 442 sayılı Köy Kanununun,

18/7/1963 günlü ve 286 sayılı kanunla değişik, 33. ve 41. maddeleri ile görev verilmiştir. 41. madde konumuzla ilgili değildir. 33. maddedeki hallerin ise açıkça belirtildiği veçhile muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra vukubulması gerekir. Seçilmeden önce mevcut bir halin bu madde ile ilgisi yoktur. Bundan başka âmme hizmeti yapan ajan ve heyetler ancak kanunun kendilerine vermiş bulunduğu yetkileri kullanabilirler. İl ve İlçe İdare Kurullarına konumuzla ilgili yetki ancak kanunun 33. maddesi ile verilmiş bulunmaktadır. İlçe İdare Kurulu şikâyetçi muhtarı görevinden okur - yazar olmaması sebebiyle kanunun 25. maddesinin 4. fıkrasına dayanarak çıkarma kararı vermiş bulunmaktadır. Oysa bu madde ile idare kurullarına herhangi bir yetki verilmiş değildir. Şu halde bahis konusu idare kurulu kararı bu kurula verilmiş bulunan yetkinin dışına çıkarılmak suretiyle verilmiş bir karardır.

B — Köy muhtarı, köy mahallî idaresinin bir organıdır. Muhtarın vazifesinden çıkarılmasına dair olan İlçe idare kurulu kararı yetki dışı verilmiş bir karar olmaktan başka Anayasamıza ve seçim kanunları hükümlerine de aykırı olarak verilmiş bir karardır.

C — Müracaat sahibinin görevden çıkarılmasına ilişkin İlçe idare kurulu kararı yetki dışında verilmiş, yani yok sayılması gereken bir karardır, bu kararla böyle yetki dışı verilmiş kararlar seçim kurullarını bağlamaz ve bunun olağan sonucu olarak ilgili köy muhtarlığı boşalmış sayılamaz.)

İçişleri Bakanlığına, mahallî valilik ile kaymakamlığına ayrı ayrı duyurulma kaydı ile son bulan bu karar, İlçe idare kurulunun 442 sayılı Köy Kanunu'nun 25. ve 33. maddelerini yanlış değerlendirdiğini kabul eden sonucu itibariyle Yüksek Seçim Kurulu'nun daha önce almış olduğu bazı kararlarına benzerlik gösterir.

Meselâ; Yüksek Seçim Kurulu 298 sayılı Kanun'un, İl Seçim Kumlu ve başkanlarının şikâyet üzerine verecekleri kararlarla sair

kararlarına ve tutanaklara itiraz ve olağanüstü itiraz başlığını taşıyan ve usulünü gösteren 130. maddesinin 6. bendiyle ilgili 24/12/1963 gün ve 1009 sayılı kararında :

(..... seçilmiş olanlarda seçilme yeterliğinin bulunmadığı yönü de ancak, bir itiraz olarak öne sürülürse incelenebilir ve yasalar bütün itirazları süreye bağlamıştır. 26/4/1961 günlü ve 298 sayılı seçimlerin temel hükümlerine ilişkin yasanın 130. maddesinin 1. fıkrasının 6. bendinde, seçilme yeterliğine ilişkin itirazların süre ile sınırlandırıldığı belirtilmiştir; sözü geçen 130. maddenin 2, fıkrasında yeralan olağanüstü itirazların dahi her zaman ileri sürülebileceği kabul edilmemiş ve bunlar için de süre öngörülmüştür. Bu açıklamalar karşısında, itirazcının seçilme yeterliği konusunun her zaman doğrudan doğruya incelenmesi gerekeceği yolundaki itirazı yersizdir.) görüşünü belirtmiş bulunmaktadır.

Ancak belirtelim ki aynı konuda bir diğer muteber kuruluşun, Danıştay'ın, görüşü şimdiye kadar farklı olmuştur. 8. Daire, 442 sayılı Kanun'un 33. maddesi ile ilgili uygulamalar sebebiyle madde hükmünün:

(..... muhtar ve ihtiyar meclisi üyelikleri seçimlerinde adaylık usulü olmadığı için seçileceklerin durumlarında seçilmeyi engelliyecek bir hal olmadığı daha önceden bilinemez ve böylece seçime girmesi önlenemez. Sonradan böyle bir eksiklikleri bulunduğu anlaşılan seçilmiş kişilerin bu hükme göre çıkarılmaları da kamu hizmeti anlamının bir gereği olur.)

Gerekçesiyle, muhtar ve ihtiyar meclisi üyeliğine seçildikten sonra ceza alanlara uygulanacağı anlamında değil seçildikten sonra bu durumları öğrenilenlere uygulanması gerektiği yolunda kabul etmek gerekeceğini, 27/10/1964 gün ve 1964/7416, 26/2/1966 gün ve E. 1966/1200, K. 1966/675 sayılı kararları ile, benimsemiş bulunmaktadır.

Açıkça görüldüğü gibi bir kanun hükmünün uygulanmasında Yüksek Seçim Kurulu ile Danıştay arasında esasa etkili bir görüş ayrılığı vardır. Ve bu ayrılık ilgili idare kurullarınca uygulanmada haklı tereddütler yaratagelmektedir. Uzun zamandanberi devam eden bu tereddüdü giderme zarureti içinde bakanlığımız konunun 521 sayılı Danıştay Kanununun 29. maddesinin (c) fıkrası gereğince, Başbakanlık delâletiyle, istişarî karara bağlanması için Danıştay'a da başvurmuş ve bu başvurma sırasında Yüksek Seçim

Kurulu'nun anlayış tarzını benimsediğini de ifade etmiş bulunmaktadır.

İşte, 1 Kasım 1968 günlü Resmî Gazete'de yayınlanmış, 2124-1767 sayılı Yüksek Seçim Kurulu kararı, Kurulun görüşünü perçinlemiş ve şimdiye kadar farklı görüşte olan Danıştay'ın vereceği istişari kararın önemini bir kat daha arttırmıştır.

Fakat, bizim açımızdan, söz konusu Yüksek Seçim Kurulu'nun son kararı sonuç hükmünden ziyade, tamamen farklı olan gerekçesi bakımından ilginç ve önem taşımaktadır ki onu da bundan sonraki bölümde belirteceğiz.

YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN ÖRNEK KARARLARDA, GÖREV VE YETKİLERİNE İLİŞKİN OLARAK, İLERİ SÜRDÜĞÜ GÖRÜŞLER :

Her üç örnek olayın ortak bazı yönleri vardır. Bunları şöyle özetleyebiliriz :

a) Her üç kararda Yüksek Seçim Kurulu, olayları, İçişleri Bakanlığının ve bakanlığa bağlı personelin seçimlere şu veya bu yolda müdahale edebileceği kuşkusunu ve ön yargısı içinde değerlendirmiş bulunmaktadır.

b) Karar gerekçelerinde, Yüksek Seçim Kurulu Danıştayın görev ve yetkilerini hiç tahlil konusu yapmamakta, fakat ismini anmadan bu İdari kaza merciinin görüşleri ile çatışan görüşler ileri sürmektedir.

c) Her üç kararda Yüksek Seçim Kurulu, seçimlerin yürütülmesi ve denetlenmesi bakımından kendisine tanınmış görev ve yetkilerini kanunlarda dayanağını açıklıkla bulamadığımız bir genişlikte yorumlamış bulunmaktadır. Bu özet bilgiler ışığında her üç örnek olay vesilesiyle Yüksek Seçim Kurulu'nun ileri sürdüğü gerekçeler ve özellikle de bu gerekçelerde görev ve yetkilerine ilişkin olarak yer alan görüşlere temas edelim.

Ancak, Sarıkamış Belediye Başkanlığına ilişkin karar'da yer alan görüşler, büyük ölçüde, okur - yazar olmadığı seçildikten sonra anlaşılan köy muhtarının görevine İlçe idare kurulunca son verilemeyeceği hakkındaki karar'da teyiden ifade edildikleri için her iki karar gerekçesinin birlikte özetlenmesi uygun görülmüştür.

A — Sarıkamış Belediye Başkanlığına İlişkin karar ile okur - yazar olmadığı seçildikten sonra anlaşılan köy muhtarının görevine İlçe idare kurulunca son verilemeyeceği hakkındaki karar'da yer alan görüşler :

1 — (9/7/1961 günlü ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 75. maddesi ile Yüksek Seçim Kurulu'na (Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptıрма, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konuları ile ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme) görevi verilmiş bulunmaktadır. Anayasamızın bu maddeleriyle Yüksek Seçim Kurulu'na seçimden sonraki seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları inceleme ve kesin karara bağlama görevinin de tanınmış olduğu görülmektedir.)

2 — (..... Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkileri

Anayasamıza uygun olarak 26/4/1961 günlü ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki kanunla da düzenlenmiştir.)

3 — (..... 26/4/1961 günlü ve 298 sayılı Kanunun 131.

maddesine göre, bu kanunda başka bir mercie şikâyet veya başvurma yolu gösterilmemiş ve fakat alt kurulların görevleri sınırlarını aşmış olan veya bu mahiyette bulunan kanuna aykırı hareketlerden dolayı da 110. maddede gösterilenler tarafından yazılı olarak doğrudan doğruya Yüksek Seçim Kurulu'na şikâyet olunabilir.)

4 — (Her ne kadar şikâyetçi köy muhtarı kimliğini kurumumuzun ilke kararlarına göre ispat etmemiş ise de Yüksek Seçim Kurulu'na kanunun bazı şartlarının yerine getirilmemesi durumlarında konuya, ancak usulüne uygun olarak yapılan itiraz ve şikâyetler üzerine el konulabildiği halde tam kanunsuzluk söz konusu olduğu hallerde ortada bir şikâyet ve itiraz olmasa veya usulünde yapılmış bir şikâyet bulunmasa dahi öğrenildiği anda konuya derhal el konulabilir. Bu düşünce kurumumuzun birçok ilke kararlariyle uygulama sahasına girmiş bulunmaktadır.)

5 — (Gerek Anayasamızda ve gerek diğer kamu seçimleriyle ilgili yasalarla kamu seçimlerinin yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılması esası kabul edilmiş bulunmaktadır. Bu ilkenin olağan bir sonucu olarak da kamu seçimleri sonucunda

gerçekleşen kanunî ve hukukî bir durum veya kazanılmış bir hak ancak seçim kurullarınca ilgili kanun hükümleri uyarınca usulüne uygun olarak ortadan kaldırılabılır. O halde seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılmış bulunan seçimler sonucunda gerçekleşmiş kanunî veya hukukî bir durum seçim kurullarının denetimi dışında herhangi bir makam veya merciin denetimine bağlı tutulamaz.)

6 — (Bunun aksine yapılacak bir işlem veya denetim seçim den sonra vukubulmuş seçim konularıyla ilgili bir yolsuzluk karakteri taşıyacağından şikâyet konusu işlemin incelenmesi kurumumuzun her bakımdan görev ve yetkisi içine girmiş bulunduğu ...)

7 — (İlgili seçim kanunlarına uyularak görevli seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılmış bulunan bir seçim sonucunda gerçekleşen hukukî ve kanunî bir durum ancak kanunla kendisine itiraz hakkı verilenlerin süresinde ve usulüne uygun olarak yapacakları itiraz üzerine seçim kurullarınca yine kanuna uygun olarak bertaraf edilebilir. Kanunla kabul edilmiş itiraz süreleri geçtikten sonra seçim sonucunda gerçekleşen hukukî ve kanunî durum ve kazanılmış bir hak artık hiçbir makam ve merci tarafından bertaraf edilemez.

Seçim Kurullarının yönetim ve denetiminde seçim yapıldıktan ve tutanaklar düzenlenip verildikten ve yukarıki maddelerle konulan süreler geçtikten sonra gerçekleşen hukukî ve kanunî durumlar ve kazanılmış haklar artık seçim kurullarınca dahi bertaraf edilemez. Bu kanunî durum Anayasamızın 116. maddesi ile de “Mahallî İdarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim ancak yargı yolu ile olur.” Denmek suretiyle korunmuş bulunmaktadır.)

8 — (Köy muhtarının köy mahallî idaresinin bir organı olduğu şüpheden varestedir. »Şu halde muhtarın vazifesinden çıkarılmasına dair olan İlçe İdare Kurulu kararı yetki dışı verilmiş bir karar olmaktan başka Anayasamızın 116. maddesine ve yukarıda yazılmış bulunan seçim kanunları hükümlerine de aykırı olarak verilmiş bir karardır. Zira bir mahallî idarenin seçimle iş başına gelmiş bulunan organlarının organlık hakkını kazanmalarına ilişkin seçim işlerinin ve sonuçlarının kazai denetiminin ancak seçim kurulları tarafından yapılabileceğini kabul etmek zorunludur. Gerçekten Anayasanın mahallî idarelerin seçimle iş başına gelen organlarının ge-

rek iş başına gelmelerinde ve gerek düşürülmelerinde öngördüğü kazaî denetimin başka türlü anlaşılması düşünülemez.)

9 — (..... Yukarıda açıklanan kanun hükümleriyle Yüksek Seçim Kurulunun bunlara dayanan kararlarındaki ilkeler birlikte mütalâa edildiği takdirde yapılan bir seçim sonunda gerçekleşen sonuçla buna dayanan kanunî ve hukukî durumun süresinde yapılmış bir itiraz üzerine yetkili seçim kurullarınca yapılacak bir yargı denetimi olmadıkça, artık hiçbir yolla veya hiçbir makam ve mercice değiştirilmesine imkân bulunmadığı olağan sonucuna varılması zorunludur. O halde bir mahallî idarede son seçimde yani organlık sıfatını seçimle kazanmış bir kimsenin bu sıfatının, Anayasa'nın 116. maddesine dayanan bir kanun hükmü uyarınca yargı yoluyla yapılmış bir denetim sonunda yetkili kaza merciince verilip kesinleşmiş bir karar olmadıkça, idarece herhangi bir veçh ile kaldırılmasına kanunen imkân yoktur. Böyle bir işlem yapılmışsa, dolayısıyla seçimle gerçekleşen kanunî ve hukukî durumun, gerek seçim kurullarınca seçim işlemleri bakımından yapılmakta olan ve gerek ilgili kanunlarındaki hükümlere göre seçildikten sonraki durumlar sebebiyle yine yetkili kaza mercilerince yapılacak olan yargı yoluna dayandırılmış bir denetim mevcut olmadan İdarî bir makam veya mercice değiştirilmesi gibi gerek Anayasa'ya ve gerek ilgili kanunlara aykırı bir sonuç doğmuş olur, işte böyle bir sonucu seçim mevzuatı yönünden önlemeğe Yüksek Seçim Kurulu her vakit görevli ve yetkili bulunmaktadır.)

10 — (Bir an için aksinin düşünülmesi halinde, bir mahallî idarenin herhangi bir organı için seçim yapılan bir çevrede, HALKIN SON SEÇİMİLE İZHAR ETTİĞİ ve KENDİLİĞİNDEN HÜKÜM İFADE ETMESİ GEREKEN iradesinin görevli ve yetkili olmıyan bir İdarî makam veya merci tarafından bertaraf edilmesi gibi kanun bakımından tecviz edilemeyecek bir sonuç doğmuş olur. O halde kanunun tecviz etmediği bir sonucun kanunlara göre HALK İRADESİNİN SEÇİM YOLU İLE TECELLİSİNİ SAĞLAMAKLA diğer seçim kurulları gibi görevli ve yetkili bulunan Yüksek Seçim Kurulu, sonuçların halkın iradesi istikametinde Anayasa'ya ve kanunlara uygun olarak kendiliğinden tecellisini de sağlamakla görevli ve yetkili bulunmaktadır.)

Bu ilkeler kurulumuzun, Resmî Gazetenin 26/9/1967 günlü ve 12709 sayılı nüshasında yayınlanmış bulunan 15/9/1967 günlü ve 166 sayılı kararı ile de BENİMSENMİŞ VE UYGULANMIŞTIR.)

11 — (işte bu kanuni ve hukukî esaslarla demokratik düşüncelere dayanılarak köyü muhtarlığına seçilmiş bulunan m....İlçe idare Kurulunca 442 sayılı Kanunun 286 sayılı Kanun ile değişik 25. maddesine göre muhtarlıktan çıkarılmasına dair verilen kararın yetki dışında verilmiş, yani yok sayılması gereken bir karar olduğuna; karar verilmelidir.)

B — SEÇİM SONUÇLARININ İDARİ MAKAMLARCA İSTENMESİ HAKKINDAKİ KARAR VESİLMESİYLE YÜKSEK SEÇİM KURULU NCA İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER :

3 — Kamu seçimleriyle ilgili kanunlarda, seçim sonuçlarının ne vakit, nerede ve nasıl ilân edilip ve nerelere nasıl verileceği, Resmî Gazetenin 17/2/1967 günlü ve 12530 sayılı nüshasında yayınlanmış bulunan 18/1/1967 günlü ve 2 sayılı kararımızda gösterildiği üzere, açık hükümlerle belirtilmiş bulunmaktadır. Bu hükümler arasında, belediye ve köy seçimlerinde sadece kazananların listelerinin resmen gönderilmesinden başka, seçim sonuçlarının İdarî makamlarca toplanacağına veya bu makamlara bildirileceğini dair bir kayıt mevcut olmadığına göre, seçim sonucunun İdarî makamlarca istenmesine veya seçim kurulunca bu makamlara verilmesine kanunen imkân yok demektir.

4 — Buna karşılık, 1580 sayılı Belediye Kanunu'na 19/7/1963 günlü ve 307 sayılı kanunla konulan ek 12. maddede “hesaba katılmayan ve itiraza uğrayan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelleri, tutanaklar ve seçimle ilgili diğer her türlü evrak İlçe Seçim Kurulları Başkanlığınca 6 ay süre saklanır ve Yüksek Seçim Kurulu'nun isteği olmadıkça hiçbir yere gönderilemez” hükmü yer almış ve İl Genel Meclisi Üyeleri, mahalle muhtarlarıyla mahalle ihtiyar heyetleri üyeleri ve köy muhtarlarıyla köy ihtiyar meclisleri üyeleri seçimlerinde de uygulanmakta olan, aynı nitelikteki 37. maddesine gönderme yapılmış bulunmaktadır.

Ayrıca, Yüksek Seçim Kurulu'nca 26/4/1961 günlü ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'un 14. maddesinin 10. bendine dayanılarak hazırlanıp, bütün İl ve İlçe Seçim Kurulları Başkanlıklarına gönderilmiş ve Resmî Gazete'de yayımlanmış bulunan 19/4/1967 günlü 103 sayılı (Belediye, İl seçimleriyle köy ve mahalle seçimlerinde İl ve İlçe Seçim Kurulları'nın Görev ve Yetkilerini Gösterir Genelge) nin 24.

maddesinde aynı kural teyit edilmiştir. Bu hükümlerin incelenmesinden dahi anlaşılacağı üzere, seçim sonuçlarının Seçim Kurullarınca kanunda gösterilen yerlerden başka yerlere özel olarak veya resmen olsa da, verilmesi kanunen yasaklanmış bulunmaktadır.

Kanun koyucu, seçim sonuçlarının yurttaşlar, ilgililer ve arzu eden makam veya merciler veyahut kuruluşlar tarafından hemen öğrenilmesini sağlamak için, bu sonuçlar sandık, İlçe Seçim ve İl Seçim Kurullarında derece derece alındıkça, tutanakların kanunda gösterilen yerlere derhal asılıp belli bir süre orada asılı bulundurulması ve ilânı yolunu seçmiş ve koymuştur.

Kanunda, kendilerine seçim sonuçlarının hemen veya sonradan verileceği açıkça gösterilmemiş bulunanların, seçim sonuçlarını ilân etmek ve göstermek üzere asılan tutanakların incelenmesinden başka yollarla, seçim sonuçlarını sandık, İlçe Seçim ve İl Seçim Kurullarından veya bu kurulların başkanlarından özel olarak veya resmen istemeğe kanunen yetkileri olmadığı gibi, bu seçim kurullarıyla başkanlarının dahi sözü geçen sonuçları kanunda gösterilen yerlerden başka yerlere veya kimselere vermeleri mümkün değildir.

5 — Seçim sonuçlarının kanunen kendilerine verilmesi mümkün olmayanların, bu sonuçları seçim kurullarından veya başkanlarından özel olarak veya resmen almak istemeleri, özellikle seçimlerin yapıldığı günde veya seçim sonuçlarının alınarak itirazların yapıldığı günlerde, bu bilgileri seçim kurullarından veya başkanlarından toplamağa çalışmaları, seçmenler, yurttaşlar ve ilgililer üzerinde olumsuz etkiler yapıp dolayısıyla seçimlerin güven ve düzenini dahi etkileyeceği ayrıca açıklanmasına yer bulunmayan bir gerçektir. Özellikle, asılı bulunan tutanaklardan seçim sonuçlarının alınması imkânı varken, olayda geçtiği üzere, bu sonuçları ayrıca özel bir şekilde ve gece vakti elde etmeğe çalışmanın, seçimlerle sonuçlarına, yurttaşlarla ilgililerin verdiği önem yönünden dahi, seçim düzen ve güvenliğini zedeleyebileceğini düşünmek olağandır.

6 — 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 75. maddesiyle, kamu seçimlerinin yapılması yargı organlarının genel yönetim ve denetimine tevdi edilmiş olup, bu hükme dayanılarak, gerek 26/4/1961 günlü ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun'la, gerek Kamu seçimleriyle

ilgili diğ er özel kanunlarla, kamu seçimlerinin yargı organları tarafından ne yolla yönetilip denetleneceği açıkça belli edilip gösterilmiş bulunmaktadır.

Bu itibarla, yargı organlarının yönetim ve denetimi altında yapılmakta olan mahallî kamu seçimlerinin sonuçlarının kanunda kendilerine verileceği gösterilmemiş bulunanlar tarafından istenmesi, seçimlerin yönetimine ve dolayısıyla denetimine müdahale teşkil edebileceğini düşünmek gerekmektedir.

7 — Yukardaki açıklamalar topluca gözden geçirildiğinde, seçim sonuçlarının kendilerine verileceği kanunda belli edilip g sterilmem^ bulunanların bu sonuçları, sandık ve seçim kurullarından özel olarak veya resmen isteyip toplamaları veya toplamağa kalkışmaları, bir taraftan seçim düzen ve güvenini etkileyebileceği gibi, diğ er taraftan seçim işlerinde yargı organlarının görev ve yetkilerine bir çeşit müdahale teşkil edeceğinden, bu şekilde bir istekte veya istemeğe kalkışmada bulunmamaları, sandık ve seçim kurullarının da, seçim sonuçlarını kanunda g sterilmeyenlere hiçbir veçhile vermemeleri gerektiği ve aksine hareketlerinin kanuna aykırı düşeceği sonucuna varılmaktadır.»

YÜKSEK SEÇİM KURULU’NUN GöRüşLERİNİN, HUKUK AÇISINDAN, İSABET DERECESİNİN ARAşTIRILMASI :

Bu incelememize konu edindiğimiz kararların önemleri işaret ettiğimiz sonuçlarında değil fakat bu kararların, özetlediğimiz, gerek lerinde Yüksek Seçim Kurulu’nun, görev ve yetkilerini tespit eden mevzuat hükümlerini yorumlama ve değerlendirme vesilesiyle ortaya koyduğu g r şlerdedir. Bu g r şlerdedir ki, Yüksek Seçim Kurulu, varlığına vücut veren kanun hükümlerini, kendi anlayışına göre benimsemekte, hukuk sistemimizde köklü bir yeri olan İdarî kaza müessesesine karşı seçim hukuku alanında, adeta kendisini ikame etmektedir. Fakat yine bu görüşlerdir ki, Yüksek Seçim Kurulu’nun mevzuatımızdaki gerçek yerini araştırmak imkânını da ortaya koymaktadır. ş yleki; acaba Yüksek Seçim Kurulu’nun tahlillerindeki isabet derecesi nedir? Gerçekten kurul, kendisine izafe ettiği görev ve yetkilerle donatılmış mıdır? İleri s rd ğu mevzuat hükümleri, kararlarda yer alan tahlillere uygun mudur?

Kişisel görüşümüze göre, mevzu hukuk açısından Yüksek Seçim Kurulu’nun görüşleri tartışma götürür. Bu tartışma, ayrıntı-

ları ile yapılacaktır. Ancak bu tartışmaya girmeden, seçim mevzuatımızdaki son 20 yıllık gelişmeye kısaca işaret etmekte zaruret vardır.

Bilindiği gibi, 1846 yılında yapılan genel seçimler milli iradenin tam tecellisine imkân vermemiş; çetin siyasî mücadelelerin sonucunda iktidar ve ana muhalefet partisinin ortak görüşleri ile hazırlanıp 1950 tarihinde kabul edilen 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu ile yurdumuzda ilk serbest ve dürüst seçim yapılmıştır. Yüksek Seçim Kurulu müessesesi ilk defa bu kanunla teşkil edilmiştir. Ancak seçimin temel unsurlarından olan seçmen kütüklerinin düzenlenmesi işi ve külfeti İdarî makamlara bırakılmıştır.

Daha sonraki yıllarda karma oy pusulasının kaldırılması, siyasî partilerin seçimde işbirliği yapmasının önlenmesi, “Radyo”nun iktidar partisi tarafından leh’e kullanılması veya İktisadî devlet teşekkülü mensuplarının siyasî teşekküllere girmelerinin caiz görülmesi gibi tasarruf ve tutumlar yanında özellikle seçmenlerin bir kısmının seçmenlik haklarını kullanmaktan alıkondukları veya aksine mükerrer oy kullanmalarına imkân verildiği yolundaki görüş ve iddialar seçim emniyeti ve dürüstlüğü konusunu zamanın iktidar ve muhalefet partileri arasında sürekli ve kırıcı bir polemik mevzuu haline getirmiştir. O kadar ki, 27 Mayıs 1960 hareketini müteakip kurulan Temsilciler Meclisi’ne görev olarak yeni bir anayasa ile yeni bir seçim kanunu hazırlama fonksiyonu verilmiş ve teşkil edilen iki komisyon ayrı ayrı çalışmalara girişmiştir.

1) 298 SAYILI SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUNA GÖRE KURULUN GÖREV VE YETKİLERİNİN NİTELİĞİ :

Seçim Kanununu Hazırlama Komisyonu, seçim kanunlarımızın geçirdiği tarihî seyri gözönüne alarak 1950 tarihli ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu’nu esas tutmuş; seçim emniyeti ve dürüstlüğünde seçmen kütüklerinin tarafsız bir kuruluş tarafından hazırlanmasının önemine işaretle kütüklerin yürütme organları yerine il ve İlçe seviyesinde hâkimler tarafından veya hâkimlerin başkanlığında teşkil edilecek seçim kurulları tarafından hazırlanmasını ve tutanakların verilmesi ile ilgili işlemler ve her türlü itirazların karara bağlanmasına kadar yapılacak işler de dahil olmak üzere seçimlerin yargı mercilerinin yürütüm ve denetimi altında yapılmasını sağlayan bir sistem getirmiştir.

Temsilciler Meclisi'nde gerek tümü ve gerekse maddeleri üzerinde ciddi ve uzun görüşmeler yapıldığı bu tasarının komisyon gerekçesinde olduğu gibi görüşmelerde de kütük meselesi ağırlık taşımış ve seçim işlerinin YARGI ORGANLARI tarafından yürütülmesi ve kütük muamelelerinin de İlçe seçim kurulu başkanının idare ve murakabesinde düzenlenmesinin emniyet unsuru olacağı belirtilerek, başkanlık seçiminde getirilen küçük bir değişiklikle varlığı korunan, Yüksek Seçim Kurulu'na ilişkin olarak, GÖREV ve YETKİLER RAKIMINDAN ESKİ KANUNLA BÜYÜK FARK ARZ ETMİYEN HÜKÜMLER'in ilgili maddede tadat edildiği ifade edilmiştir.

Yüksek Seçim Kurulunun, gerekçede bu suretle vasıflandırılan görev ve yetkileri ilgili maddede şöylece tespit edilmiştir :

1 — Seçimlerde, içine oy pusulası konulacak zarfların, icabında her seçim için başka başka renk ve ölçüde olmak ve gerek piyasada gerek Devlet Malzeme Ofisi'nce imal edilen veya ettirilen veya depolarında bulunan zarfların renklerinden ve ölçülerinden farklı ve kâğıdında “Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu” filigranı bulunmak üzere yeteri kadar özel zarf imal ettirmek ve bu imalâtı, kâğıt hamurundan başlayarak zarfın imaline ve teslim alınmasına kadar olan safhalarını; üyeleri arasında seçeceği üç yargıcın devamlı gözetim ve denetimi altında yaptırmak ve bu zarfları, il seçim kurullarına her ilin ihtiyacına yetecek sayıda, alındı belgeleri karşılığında göndermek,

2 — Özel zarfların imali için gerekli “Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu” filigran kalıpları ile zarf ölçü kalıplarını yaptırıp gerekli miktarda kâğıt ve zarf imalinden sonra saklamak,

3 — Kütük düzenleme işlerinin başlamasından seçim sonuçlarının kesinleşmesine kadar bu kanunda söz konusu edilen işlemlerin gerektirdiği cetvel, alındı belgesi, tutanak, seçmen kartı gibi her türlü basılı kâğıt ve defterlerin, İstatistik Genel Müdürlüğü uzmanları ve diğer uzmanlar yardımı ile şekillerini tespit edip Adalet Bakanlığı eliyle il ve ilçelerin ihtiyacına yetecek sayıda bastırılmasını, il ve İlçe seçim kurullarına yollanmasını sağlamak,

4 — Seçimin başlangıç tarihinden en geç yedi gün önce ve seçimin yenilenmesine karar verilmesi halinde bu kararın ilânından itibaren beş gün içinde il ve İlçe seçim kurullarının teşekkülünü sağlamak,

5 — İl seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılacak itirazları, oy verme gününden önce ve itiraz konusunun gerektirdiği süratle, kesin karara bağlamak,

6 — Adaylığa ait itirazlar hakkında özel kanunları gereğince kesin karar vermek,

7 — İl seçim kurullarınca, oy verme günü işlemleri hakkında verilmiş olan kararlara karşı yapılan itirazları derhal inceleyip kesin karara bağlamak,

8 — İl seçim kurullarınca düzenlenen tutanaklara karşı yapılan itirazları inceleyip kesin karara bağlamak,

9 — Seçimlerden sonra, kendisine süresi içinde yapılan seçimin sonucuna müessir olacak ve o çevre seçiminin veya seçilenlerden bir veya birkaçının tutanağının iptalini gerektirecek mahiyette ifrazları, alt kurullara yapılan itirazların silsilesine ve sürelerine uygunluğunu araştırmaksızın inceleyip kesin karara bağlamak,

10 — İl seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak ve seçimin bütün yurttta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak ve bu hususta gereken genelgeleri zamanında yapmak,

11 — Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Gariptir ki, tasarının tümü üzerindeki görüşmeler sırasında Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkileri üzerinde fazla durulmamış; maddenin 8. fıkrasında yer alan görev vesilesiyle muhtar seçiminde Yüksek Seçim Kurulu'nun nihaî merci olmasına lüzum bulunmadığını beyan eden bir üyeye karşılık komisyon sözcüsü (..... elbette Yüksek Seçim Kurulu, bir muhtar, ihtiyar heyeti seçim tutanağını incelemeyecektir. Oradaki istisnaî kaideler, bu mekanizma nereye kadar işleyecekse orada nihayet bulacak ve esas kanun işleme imkânını elde edecektir.) demiştir. (I)

Maddenin görüşülmesi sırasında bir başka üye, aynı fıkranın tereddüt yaratacak nitelikte olduğuna işaretlerle, Yüksek Seçim Kurulu'nun muhtar seçimi hakkında herhalde karar verecek olmadığını belirtmiş, komisyon sözcüsü :

(I) — Üye : Baltacıoğlu Zeki.

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi 1961 Cilt - 1 Sahife 527

B. 24 8/3/1961 0.2

Sözcü : Kurutluoğlu Sahir.

Aynı dergi. Sahife - 535

(..... 6. bende gelince itirazlar hakkında özel kanunları ge reğince kesin karar vermek işi özel kanunla seçim kuruluna vazife olarak verilmişse kesin karar vermek bu kurulun hakkı olacak, değilse yetki ve bir hakka sahip olamayacaktır.)

Sözleri ile genel görüşme sırasındaki beyanını teyit etmiştir. (II)

Bir diğer üye, eski Yüksek Seçim Kurulu'nun vazifelerini tatad eden maddeye nazaran bu maddenin, geçmiş tecrübelerden ilham alınarak birçok güç vazifeleri Yüksek Seçim Kurulu'na tevdi etmiş bulunduğunu ifade etmekle bu kurula genel yetki değil de tadadî görev ve yetki verilmiş bulunduğuna, adeta, işaret ederken (III), İlçe seçim kurulu ile ilgili 18. madde görüşmelerinde bu kuruluşun terkibi itibariyle adlî teminat sayılamıyacağı ima edilmiş (IV) ve özellikle radyo konuşmaları ile işlenecek suçlarla ilgili 55. madde görüşmeleri Yüksek Seçim Kurulu'nun fonksiyonuna ışık tutacak görüşlerin ortaya konmasına vesile olmuştur.

Meselâ, bir temsilci diyor ki :

(Benden evvel konuşan arkadaşarımdan biri Yüksek Seçim Kurulu'nun, partilerin konuşma hakkını kısmen veya tamamen iptal etme kararının kazaî bir karar olacağını, bunun doğru olmyacağını, bunun ancak bir mahkeme tarafından yapılması icabettiğini ifade ettiler. Bendeniz bu kanaatte değilim. Arkadaşımız, Sahir Kurutluoğlu'nun da ifade ettiği gibi, Yüksek Seçim Kurulu'nun vereceği bu karar, inzibatî bir karardır. Disiplin karardır; bir tedbirdir. Yüksek Seçim Kurulu'nun verdiği bu kararın yargı salahiyetine tecavüz ettiği ve kaza istiklâlini ihlâl ettiği şeklinde anlaşılması doğru olmaz.) (V)

(II) — Üye : Kuran Alp.

B. 27 22/3/1961 0.2

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi 1961 Cilt - 2 Sahife _ 25 Sözcü : Kurutluoğlu Sahir.

Aynı dergi. Sahife - 28

(III) — Temsilci : Kitapçı Şahap.

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi 1961 Cilt - 2 .Sahife - 28

(IV) — Kuran Alp.

Oğuz Ahmet.

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi Cilt _ 2 Sahife - 34, 36

(V) — Artus Âmil.

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi Cilt - 2 Sahife _ 144

B. 28 - 23/3/1961 - 0.2

Bir başka temsilci görüşünü şöyle ifade ediyor :

(Bu tedbir gerçekten basit bir disiplin tedbiri ise mesele halloluyor. Yüksek Seçim Kurulu buna yetkilidir; bir kısmı ceza verebilir. Bütün ceza verirse Anayasa'ya aykırı oluyor. Eğer bu basit bir disiplin mahiyetindeki tedbiri aşıyorsa o zaman normal mahkeme kararı ile bu tedbirin alınmasına ihtiyaç vardır. O zaman da bu mahkeme neresidir? Yüksek Seçim Kurulu'nu, seçimin dürüst yapılması görevini ve elindeki vasıtaları ve vasatı hazırlayan bir organ olarak sayaç olursak o zaman normal mahkemeye gitmemiz gerekecektir. Yüksek Seçim Kurulu dışında normali aramıya temayül ediyorum. (VI)

Görülüyor ki, görev ve yetkileri bahsinde kanun yapıcı, Yüksek Seçim Kurulu'na hiçbir surette takdiri yetkiler vermemiş; özellikle 61. madde görüşmeleri vesilesiyle sözcü, seçimin sonuçlanmasından sonra artık Yüksek Seçim Kurulu'nun seçimle ilgisinin kalmayacağını açıklıkla ifade etmiştir. (VII)

2) T.C. ANAYASASINA GÖRE YÜKSEK SEÇİM KURULU'NUN GÖREV ve YETKİLERİNİN TEMELİ :

Seçim Kanunu 26/4/1961 tarihinde kabul edilip 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun adı ile 2/5/1961 tarihinde mevzuatımıza katılırken Anayasa görüşmeleri devam ediyordu. Hazırlanan tasarıda Cumhuriyetin Temel Kuruluşundan söz eden 3. kısımda 74. madde (Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi) başlığı altında şu muhtevayı taşımakta idi :

“Seçimler yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır. Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ile, dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulu'nundur.

(VI) — Üye - Prof. Savcı Bahri.

Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi 1961 Cilt - 2 Sahife _ 167 B.
29 - 24/3/1961 - 0.1

(VII) — Sözcü Kurutluoğlu Sahir.

Aynı dergi. Sahife - 185

Yüksek Seçim Kurulu'nun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir.

Yüksek Seçim Kurulu, yedi asil ve dört yedek üyeden kuruludur. Üyelerin altısı Yargıtay, beşi Danıştay genel kurullarınca kendi üyeleri arasından üye tam sayılarının salt çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Bu üyeler salt çoğunluk ve gizli oyla aralarından bir başkan ve bir başkanvekili seçerler.

Yüksek Seçim Kurulu'na Yargıtay ve Danıştay'dan seçilmiş üyeler arasından ad çekme ile ikişer yedek üye ayrılır. Yüksek Seçim Kurulu Başkan ve Başkanvekili ad çekmeye girmezler.”

Seçimlerin, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi al-, tında yapılmasını bir Anayasa kaidesi haline getirmekte ve gerekli Anayasa organını kurmaktadır, gerekçesi ile sunulan bu madde üzerinde, iltifat görmeyen bir önerenin dışında, herhangi bir görüşme ve işlem yapılmamış, sadece Temsilciler Meclisi'nin 2. görüşmesine 75. madde olarak intikal etmiş ve bu numara ve muhteva ile Anayasaya mal olmuştur.

Madde hakkında herhangi bir görüşme olmaması, tabiatıyla 298 sayı ile mevzuatımıza katılan Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun Taslağı vesilesiyle yapılan görüşmelerin madde ve müessese hakkında yeterince açıklık getirmiş olduğu düşüncesine dayanmıştır.

Buna karşılık, konumuzla ilgili bir diğer Anayasa maddesiyle (116. madde) ilgili görüşmeleri de kısaca hatırlatmak zarureti vardır.

Komisyonun Temsilciler Meclisine intikal eden metninde 115. numarayı ve “b) Mahallî İdareler” başlığını taşıyan bu maddenin 3. fıkrası şu muhtevada idi :

(Merkezî idare, mahallî idarelerin seçilmiş organlarını bir yargı merciinin kararına dayanmaksızın, geçici veya sürekli olarak görevinden uzaklaştıramaz.)

Söz alan bazı temsilciler; bu fıkrayı merkezî idarenin murakabesini ortadan kaldıran, idarenin elini kolunu bağlayan bir husus olarak mütalâa ile fıkranın tasarıdan çıkarılmasını teklif etmişler, komisyon sözcüsü maddeyi geri alarak, fıkrayı komisyon (Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim ancak yargı yolu ile olur.) Mealin-

de yeniden düzenlemiş ve sözcü, bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamıştır :

(Biz mümkün olursa seçilmiş bir adamın keyfi olarak iş başından uzaklaştırılmasına manî olan bir hüküm getirmeye çalıştık. Mahallî idarelerin organlık sıfatını kazanmaları ve kaybetmeleri meselesi var. Meselâ, muhtar seçildi. Şimdiye kadar ki tatbikata göre kaymakam bunu tasdik edecektir. Şimdi biz bunu kaldırıyoruz. Bunun gibi, Dahiliye Vekâletinin tasdiki de kalkmaktadır. Şimdi artık bir kaymakam, bir muhtara “artık senin muhtarlığın sona erdi diyemiyecektir. Çünkü bu, ancak İdarî denet yolu ile bir soruşturma açılmışsa İdare Hukuku’na göre işten el çektilerilecektir. Bu bir tedbirdir Mahallî seçimler olduğu zaman bunların denetimi kaza mercilerine bırakılmıştır. Bundan böyle bu gibi hükümler kanuna konamayacaktır.)

Madde, Temsilciler Meclisi’nde ikinci görüşmeye intikal ederken numarası 116 olduğu gibi 3. fıkra muhtevasının küçük bir değişikliğe uğradığı görülmüştür.

(Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim, ancak İDARÎ YARGI yolu ile olur.)

Bu fıkranın mevcudiyetine baştanberi muarız olan sayın temsilci bu değişikliği de idare aleyhine olacağı görüşü içinde ürkeklikle karşılayarak verdiği önerge ile (İdarî) kelimesinden azade şekliyle fıkranın yeniden kabulünü teklif etmiş ve sağlamıştır :

(Mahallî idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını kazanma ve kaybetmeleri konusundaki denetim ancak yargı yolu ile olur.) (VIII)

116. madde vesilesiyle yapılan görüşmelerden çıkarılacak sonuç şudur ki; ortada 298 sayılı Seçim Kanunu ve bu kanunla varlığı teyit edilmiş Yüksek Seçim Kurulu olduğu halde ne temsilciler ve ne de sözcü 116. maddenin 3. fıkrasında söz konusu yargı denetiminin herhangi bir suretle bu kurul tarafından yapılacağını imâ veya ifade etmemiş; aksine bu denetimin çıkarılacak özel kanunlarında tespit edileceğine işaret etmiş bulunmaktadırlar.

(VIII) — Anayasa Görüşmeleri İçin.

Av. Kâzım Öztürk.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

**3) 1963 TARİH ve 286, 287, 306 ve 307 SAYILI MAHALLÎ
İDARE KURULULARINA İLİŞKİN KANUNLARA GÖRE
İDARİ YARGI ORGANLARININ GÖREV ve YETKİLERİNİN
NİTELİĞİ :**

Nitekim, Anayasamız'ın yürürlüğe girmesinden sonra, mahallî idarelerimize ilişkin temel kanunlarda organların seçimine ilişkin olarak yer almakta olan organların seçimlerinin onaylanmasını, bunların işe başlamalarını veya işten uzaklaştırılmalarını İDARE'nin bazı tasarruflarına bağlayan maddeler gibi bazı mevzu hükümler, Anayasamızın esprisine ve özellikle 116. maddesinin 3. fıkrasına açıkça aykırı görülerek gerek hükümetçe, gerekse bazı parlamento mensuplarınca çalışmalara geçilmiştir.

Bu çalışmaların ilki doğrudan doğruya bir mahallî idare birimi olmamakla beraber mahallî idarelerimizle yakın ilgisi bulunan şehir ve kasabalardaki mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin üyelik sıfatlarının kaybedilmesini, istifalarının kabulünü veya istifa etmiş sayılmalarını yeni esaslara bağlama isteği şeklinde ortaya çıkmıştır.

Gerçekten, İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine arzı Bakanlar Kurulu'nca 1/10/1962 de kararlaştırılan “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair 4541 sayılı Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bazı Maddeler Eklenmesine ve Bazı Maddeleri ile Bazı Kanunların Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı” bu yolda bir ön adım teşkil etmektedir.

1963 yılının Temmuz ayında 287 sayılı Kanun olarak mevzuatımıza katılan bu tasarının hazırlanış sebebi, gerekçesinde :

(4541 sayılı Kanun'un şehir ve kasabalarda mevcut mahalle muhtar ve ihtiyar heyetlerinin seçimi usulleri ile ilgili maddelerinin Anayasanın ve seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 sayılı Kanun'un koyduğu prensiplere uygun olarak değiştirilmesi maksadiyle bu kanun tasarısı hazırlanmıştır.)

Şeklinde ifade edilmiş ve aynı gerekçe de ayrıca şu hususa temas edilmiştir :

(4541 sayılı Kanun'un 9. maddesi üyelik sıfatının kaybedilişi ve 19. maddesi de muhtarlığın ve ihtiyar heyetinin inihilâli “boşalması” hallerini hükme bağlamaktadır. Bu bakımdan bu iki madde-

deki hükümler 19 madde birleştirilmek suretiyle yeniden düzenlenmiş ve üyelik sıfatının ziyama veya istifaların kabulüne veya müstafi addine karar verme yetkisi bir “İdarî yargı organı” olan İl ve ilçe idare kurullarına bırakılmıştır.)

İşaret ettiğimiz bu hazırlığı Cumhuriyet Senatosu İçel Üyesi Cavit Tevfik Okyayüz ve altı arkadaşının kanun teklifleri izlemiştir.

Teklif sahipleri, 27/10/1962 tarihinde Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına şu dört kanun teklifi ve gerekçelerini sunmuşlardır :

1 — Şehir ve kasabalarda mahalle muhter ve ihtiyar heyetler; teşkiline dair 4541 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine, bazı maddelerinin kaldırılmasına ve kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun teklifi.

2 — Köy Kanunu’nda değişiklikler yapılmasına dair kanun teklifi;

3 — İdare-i umumiye-i Vilâyet Kanunu’nda değişiklikler yapılmasına dair kanun teklifi;

4 — Belediye Kanunu’nda değişiklikler yapılmasına dair kanun teklifi;

Mahallî idarelerin organlarının seçim esas ve usullerinin Anayasa’nın ve 298 sayılı Kanun’un getirdiği hükümlere uyar bir şekilde yeniden düzenlenmesi amacı bu tekliflerin temel hareket noktası olduğu gibi aynı konudaki hükümet çalışmalarının da adeta teşvikçisi olmuştur.

Nitekim; İçişleri Bakanlığınca hazırlanan ve gerek muhteva ve gerekse gerekçe itibarıyla sözü geçen sayın senatörlerin tekliflerinin hemen hemen aynı olan tasarılarından :

1 — Köy Kanunu’nda değişikliği gözeten ve sonradan 286 sayılı kanun olarak mevzuatımıza katılan tasarının T.B.M.M. ne arzı, 26/1/1963 tarihinde ;

2 — İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu’nda değişikliği gözeten ve sonradan 306 sayılı kanun olarak mevzuatımıza katılan tasarının T.B.M.M. ne arzı, keza 26/1/1963 tarihinde;

3 — Belediye Kanunu’nda değişikliği gözeten ve sonradan 307 sayılı kanun olarak mevzuatımıza katılan tasarının T.B.M.M. ne arzı 4/3/1963 tarihinde, Bakanlar Kurulu’nca kararlaştırılmış

ve söz konusu teklif ve tasarılar sevkedildikleri içişleri ve Adalet Komisyonlarında Hükümet Tasarısı esas alınmak suretiyle görüşme konusu yapılmış, prensip itibariyle gerekçe ve muhteva olarak tasvip görmüşlerdir.

Daha sonraki parlamento görüşmeleri sırasında da olumlu karşılandıkları cihetle konumuza hukuk açısından ıfık tuttukları için bu tasarı gerekçelerinden bazı noktalara işaret edelim :

1 — “Köy Kanunu’nda değışiklikler yapılmasına ve ilgili bazı kanunların kaldırılmasına dair kanun tasarısı”nın gerekçesinde bu tasarının hazırlanış sebebi 298 sayılı Kanun’un vazettiğı esaslar dairesinde köy muhtar ve ihtiyar meclisi seçimlerini düzenlemek olarak ifade edilmiş ve ayrıca “Köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri seçimine ait itirazların Yüksek Seçim Kurulu’na kadar götürülmesi bu Kurul’un iş hacmini çok arttıracakğı ve dolayısıyla neticelerin süratle alınmasını geciktireceğı dikkate alınarak, il seçim kurullarının nihaî merci olarak kabul edildiğı” kaydolunmuştur.

Bu tasarının, 442 sayılı Kanun’un 41. maddesine ilişik değışiklik muhtevası şöyle idi :

(Merkez ilçelerine bağı köylerde vali, diğér ilçelerde kaymakamlar muhtarın köy işlerini ve kanunlarla verilen diğér görevlerini yapmadığını görürlerse muhtara yazılı bir ihtar gönderirler. Buna rağmen muhtar yine iş görmez ise idare kurulu “İdarî yargı mercii sıfatıyla” bir kararla muhtarı görevinden uzaklaştırır.)

Tasarının Millet Meclisi’nde görüşülmesi sırasında parantez içinde yer alan “İdarî yargı mercii sıfatıyla” deyimini, bu kurulların, Anayasa’nın 7. maddesi muhtevası karşısında tam ve kâmil bir yargı mercii sayılamıyacakları hakkındaki görüşler karşısında, Adalet Komisyonu’nca metin geri alınmak ve yeniden düzenlenmek suretiyle çıkarılmıştır.

2 — İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu’nda değışiklikler yapılmasına dair Kanun Tasarısı gerekçesinde de bu tasarının 298 sayılı Kanun’da kabul edilmiş olan esaslar dairesinde ve Anayasa’nın ışığı altında hazırlandığı belirtilmiş ve konumuza ilişkin olarak :

(İdare-i Umumiye-i Vilâyet Kanunu’nun 125. maddesindeki, il genel meclislerinin feshini Bakanlar Kurulu kararma bırakan hükmü Anayasa’nın 116. maddesinin 3. fıkrasına aykırı olduğu tespit edildiğinden maddede değışiklik yapılarak feshe karar verme yetkisi en yüksek İdarî kaza mercii Danıştay’a bırakılmış)

olduğu tasrih edilmiştir.

3 — Belediye Kanunu’nda değişiklikler yapılmasına ilişkin tasarının gerekçesinde de, önceki tasarılar da beyan edilen espriden mülhem olduğu özellikle belirtilmiş ve geniş ölçüde yapılan değişikliklerle belediye organlarının seçim esas ve usulleri 298 sayılı Kanun esaslarına titizlikle intibak ettirilirken 1580 sayılı kanunun 53. maddesindeki Belediye Meclisinin feshini Bakanlar Kurulu kararına bırakan hükmünün Anayasa’mızın 116. maddesinin 3. fıkrasına aykırılığı sebebiyle belediye meclislerinin feshi yetkisinin en yüksek İdarî kaza mercii olan Danıştay’a verildiği de tasrih edilmiştir. (IX)

Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulları’nda ciddi görüşmelere konu olan bu tasarılar vesilesiyle söz konusu mahallî idarelerin seçimle görev alan organlarının işe başlama veya işten uzaklaştırma gibi işlemlerine ilişkin hususların idarenin takdirinden “kurtarılmış” elması ortak memnuniyeti mucip olduğu gibi bu konudaki yargı denetiminin de derece derece İlçe veya il idare kurulları ile Danıştay’ca icra edileceği de keza ortak anlayış ve tasvibe nail olmuştur. (X)

Yüksek Seçim Kurulu’nun mevcudiyetine rağmen bu konuda yargı mercii olarak kanun yapıcı tarafından söz konusu kurullar ile Danıştay’ın görevli ve yetkili kabul edilmesi karşısında Anayasa’nın 116. maddesinin 3. fıkrasındaki yargı denetiminin niteliği, kanaatimizce yeter açıklık kazanmış bulunmaktadır.

Seçim mevzuatımızdaki bu gelişmelerin ışığında Yüksek Seçim Kurulu’nun daha önceleri, kısaca :

A) Sarıkamış Belediye Başkanlığı ile köy muhtarlığı hakkındaki kararda yer alan,

B) Seçim sonuçlarının İdarî makamlarca istenmemesi hakkındaki kararda ileri sürülen, diye özetlediğimiz görüşmelerinin isabet derecesini aynı sıralama içinde bent bent araştırabilir, tartışabiliriz :

(IX) — Sözü edilen kanun tasarısı ve teklif erinin metin, gerekçe ve İçişleri ile Adalet Komisyonları raporları için kaynak :

Millet Meclisi Tutanak Dergisi - Yıl 1963 Dönem. 1 . Toplantı. 2 - Cilt. 19 S. Sayısı. 283. 284. 285 ve 286.

(X) — Millet Meclisinde AP grubu adına Şükrü Akkan’ın: Oğuz Demir Tüzün’ün, Nizamettin Erkmén. Talât Oğuz’un ve Adalet Komisyonu Bşk. Hüdaî Oral’ın konuşma ve açıklamaları. (Millet Meclisi Dergisi 1963) Cilt : 19 Sahife - 102, 137, 179, 181 ve 217.

A) Sarıkamış Belediye Başkanlığı ile okur - yazar olmıyan köy muhtarının İlçe idare kurulunca görevden uzaklaştırılmasına ilişkin kararlar vesilesiyle Yüksek Seçim Kurulu'nun ileri sürdüğü görüşler mevzu hukuk açısından tam isabetli değildir. Çünkü :

1 — Gerçekten, 334 sayılı T.C. Anayasasının 75. maddesi ile Yüksek Seçim Kurulu'na bazı görevler verilmiştir. Ancak :

a) 75. madde muhtevasını tümüyle aktardığımız zaman görüldüğü gibi “Yüksek Seçim Kurulu'nun ve diğer seçim kurullarının görev ve yetkileri kanunla düzenlenir” yani, verilen görevler ve yetkiler Anayasa dışında dayanağım ayrıca bir kanundan açıkça almalıdır. Yoksa kurula genel nitelikte ölçsüz bir yetki devri söz konusu değildir. Aynı bir kanun söz konusu olmadığına göre inceleme konusu kararda Yüksek Seçim Kurulu 298 sayılı Kanununun hangi maddesine istinat ettiğini bildirmeliydi.

b) Yüksek Seçim Kurulu Anayasamın bu maddesiyle kendisine. seçimden sonra şikâyet ve itirazlardan başka bütün yolsuzlukları inceleme ve kesin karara bağlama görevinin de tanınmış olduğunu ifade ederken kelime oyunu yaparak anlam değişikliğine uğratmaktadır. Çünkü metinde görüldüğü gibi 75. maddenin asıl muhtevası “..... seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama mealinde olup tanınan yetki SEÇİM KONULARINA münhasırdır. Bu konular ise 298 sayılı Kanun'un muhtelif maddelerinde yer almıştır. Yoksa mahiyeti belirsiz herhangi bir yolsuzluğu incelemeye Kurul yetkili değildir.

2 — Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerinin Anayasa'mıza uygun olarak 298 sayılı Kanun'la da düzenlenmiş olduğu ifadesi hatalıdır. Çünkü 298 sayılı Kanun 2/5/1961 de yürürlüğe girdiği zaman henüz Anayasa görüşmeleri devam etmekteydi. Nitekim Anayasa ancak 9/7/1961 tarihli halk oylaması ile kabul edilmiş ve 334 sayı ile mevzuatımıza katılmıştır. O halde doğru ifade, “Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkileri 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun” ile belirtilmiş ve bu görevler, genel olarak, Anayasa ile de teyit edilmiştir, şeklinde olabilir.

3 — 298 sayılı Kanun'un 131. maddesine atfedilen yetkinin Seçim Kanunu Komisyonu sözcüsünün aktardığımız görüşleri karşısında köy muhtar seçimlerine ilişkin hususlarda muteber olmaması gerekir.

4 — Bu bentte “her ne kadar şikâyetçi köy muhtarı kimliğini kurulumuzun ilke kararlarına göre ispat etmemiş ise de; Yüksek Seçim Kurulu’nca kanunun bazı şartlarının yerine getirilmemesi durumlarında konuya ancak usulüne uygun olarak yapılan itiraz ve yüzerine el konulabileceği halde..” demek suretiyle yapılan müracaatın usul bakımından kusurlu olduğu ve dolayısıyla incelenmeye salih olmadığı kabul edilmiş iken TAM KANUNSUZLUK’tan söz ederek konuya el konulması caiz olmasa gerektir.

Kaldı ki; 442 sayılı Köy Kanunu’nun değişik 25. ve 33. maddelerinin ilgili İlçe idare kurulunca belki hatalı değerlendirilmesi söz konusudur. Fakat “tam kanunsuz” bir tasarruf söz konusu değildir. Çünkü, Yüksek Seçim Kurulu’nun üyelerinin yarısının sinesinden geldiği, Danıştay; yukarıda belirttiğimiz gibi, 33. maddenin, 25. maddedeki şartların aranarak uygulanmasında il ve İlçe idare kurullarını yetkili görmekte ve bu kabil kararlarını onaylamaktadır.

İçişleri Bakanlığınca bu maddelerin uygulanmasında tereddütleri gidermek üzere Danıştay’dan istenen mütalâa üzerine 3. Daire’ce, 8. Daire’nin anılan kararları lehinde görüş tesis edildiği bilinmekte, Genel Kurul kararı beklenmektedir.

Dolayısıyla ortada bir kanunsuz tasarruf yoktur. Aksi takdirde Danıştay’ın da idareyi kanunsuz tasarruflara sevk ettiğini ayrıca kabul zarureti doğacaktır.

5 — Seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılmış bulunan seçimler sonucunda gerçekleşmiş kanunî ve hukukî bir durumun seçim kurulları dışında herhangi bir makam veya merciin denetimine bağlı tutulamayacağı yahut ortadan kaldırılamayacağı görüşü, mevcut ve merî mevzuat esaslarına uymamaktadır. Bir örnek olarak 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun 307 sayılı Kanunla değişik 53. ve 91. maddelerini hatırlatmakla yetinelim.

53. maddeye göre, belediye meclisi, kanunda sayılı bazı davranışlarda bulunursa İçişleri Bakanlığı’nın bildirisi üzerine Danıştay kararı ile fesholunur.

91. maddeye göre ise belediye başkanlığına seçildikten sonra, seçilme yeterliğini kaybeden veya görevini kötüye kullanan veya herhangi bir suçtan dolayı enaz 6 ay hapse mahkûm olan belediye başkanları İçişleri Bakanlığının bildirisi üzerine Danıştay kararı ile başkanlıktan düşerler.

6 — Şikâyet konusu işlem, 4. bent vesilesiyle ifade edildiği en yüksek İdarî kaza organının kararlarından mülhem bulunduğu ve seçim işlemleri bittikten sonra Yüksek Seçim Kurulu'nun takdirî tasarrufları yerine bu İdarî kaza merciinin mevzuata müstenid kararlarının kaim olması kanun yapıcının iradesine uygun düştüğüne göre ortada “seçim konularıyla ilgili bir yolsuzluk” bulunmasa gerektir.

7 — Seçim kurullarının yönetim ve denetiminde seçim yapıldıktan, tutanaklar düzenlenip verildikten ve yukarıki maddelerle konulan süreler geçtikten sonra gerçekleşen hukukî ve kanunî durumların ve kazanılmış hakların artık seçim kurullarınca dahi bertaraf olunamayacağı tabiidir. Kanun yapıcı 298 sayılı Kanun'da buna aykırı bir hüküm tedvin etmediği gibi, bu kanunun 27. maddesinde yer alan andiçme formülünde her seviyede kurul üyelerini, hassaten seçim sonuçlarının tam ve doğru olarak belirtilmesi hususunda vicdani bir taahhüt altına sokmuş ve komisyon raporunun 61. maddesinin görüşülmesi vesilesiyle de sözcü vasıtasıyla, seçimler bittikten sonra Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkilerinin sona ereceğini tescil etmiştir.

Anayasa'nın 116. maddesinde söz konusu yargı mercii denetimi ise 1963 tarihli ve 286, 287, 306 ve 307 sayılı kanunlarla halledilmiştir.

8 — Bir mahallî idarenin seçimle iş başına gelmiş bulunan organlarının organlık hakkını kazanmalarına ilişkin seçim işleri ile sonuçlarının kazaî denetiminin ancak seçim kurulları tarafından yapılabileceğini kabul etmenin neden zorunlu olduğu anlaşılamamaktadır.

Gerçekte bir mahallî idarenin organlarının teşekkülüne ilişkin seçimin emniyet ve dürüstlük içinde ve kanunun aradığı usulî şartlar içinde yapılması ayrı şeydir; seçim yapıldıktan sonra yine mevzuatta belirtilen sebepler muvacehesinde o organların görevine İdarî kaza organı olarak ve kanunda açıkça tanınmış bir yetkiye istinaden son vermek ayrı şeydir. Birinci işlem doğrudan doğruya seçim kurullarını ilgilendirir. Bu yetkiyi kimse tartışmaz, ama ikin-

ci husus İdarî kaza organlarını ilgilendirir. Bu organlar, 442 sayılı Köy Kanunu'nun değişik 33. veya 4541 sayılı Kanun'un değişik 19. maddelerinde tespit edildiği gibi il veya İlçe idare kurullarıdır. Veya 1580 sayılı Kanun'un 307 sayılı Kanun'la değişik 53., 76. ve 91. maddelerinde olduğu gibi Danıştay'dır. Kanun yapıcı, daha önce ifade ettiğimiz gibi, bu hususu 1963 tarihinde ve Yüksek Seçim Kurulu'nun mevcudiyetinden haberdar olmasına rağmen 286, 287, 306 ve 307 sayılı Kanunlarda halletmiştir.

9 — Yapılan bir seçim sonunda gerçekleşen sonuçla buna dayanan kanunî ve hukukî durumun süresinde yapılmış bir itiraz üzerine yetkili seçim kurullarınca yapılacak bir yargı denetimi olmadıkça, artık hiçbir yolla veya hiçbir makam ve mercice değiştirilmesine imkân bulunmadığı olağan sonucuna varılması zorunlu mütalâa edilmekte ise de bu mütalâaya da katılmak kolay değildir. Çünkü :

a) Seçim kurullarının denetimi, tam ve kâmil bir yargı denetimi sayılamaz. İlçe seçim kurulları, bilindiği gibi bir yargıcın başkanlığında, siyasi parti temsilcileri ile mümessil öğretmenlerden teşekkül etmektedir. Kanunun görüşülmesi sırasında Temsilciler Meclisinde ifade ve sözcülerle de kabul edildiği gibi bu kuruluşu kâmil bir yargı kurulu addetmeğe fiilen ve hukuken imkân yoktur. Başkanın yargıç olması, bu kuruluşun yargı fonksiyonu ifa etmesine cevap verir nitelikte değildir.

b) Seçim sonuçlarının hiçbir yolla ve hiçbir makam ve mercice değiştirilemeyeceği görüşü birçok kere belirttiğimiz gibi, yürürlükte olan ve Anayasa esprisine uygun olarak hazırlanmış olan mevzuatın fiilî varlığı ile çatışmaktadır. Kanun değiştirecek yolu ve mercileri göstermiştir. Bunları sağlıyan kanunlar bellidir. Fakat, Yüksek Seçim Kurulu'nun görüşü hangi kanuna dayanmaktadır, bu belli değildir.

c) Kaldığı, Türk İdare Hukuku Tarihi'nde İdarî kaza müessesesi köklü bir geçmişe sahiptir. İl ve İlçe Kurulları bu İdarî kaza telâkkisinde ve uygulamada yetkilerini kanunlardan alan bir mevkie sahiptirler. Dolayısıyla "herhangi" bir İdarî makam veya mercii değil, birer İdarî kaza merdidirler.

d) Ortada Anayasa ve ilgili kanunlara aykırı bir sonuç doğmadığı gibi velev ki doğsa bile, Anayasa'nın 4. maddesinin son fıkrasına göre hiçbir kimse veya organ, kaynağını Anayasadan almıyan bir devlet yetkisi kullanamayacağı, 75. maddesine göre Yük-

sek Seçim Kurulunun görev ve yetkilerini belirtmesi gereken özel kanunda kurula bu yolda bir yetki verilmediği ve yine Yüksek Seçim Kurulu Anayasa'nın YARGI müessesesini düzenliyen Bölümünde yer almadığı cihetle Kurul, her konu ile uğraşmaya her vakit görevli ve yetkili bulunmamak gerekir.

10 — Halkın son seçimle izhar ettiği ve kendiliğinden hüküm ifade etmesi gereken iradesinin mutlak tecellisini sağlamak demokratik siyasî felsefe açısından çok ideal bir düşünce olduğu ve seçim mevzuatımızın esas hedefinin de bu bulunduğu muhakkaktır. Ama felsefî düşünceler, mevzuat kalıplarına döküldükleri zaman uygulamada ortaya çıkabilen çok çeşitli durumları karşılamak zarureti ile birçok kayıtlar, usûl şartları ile çerçevelenir. Bu çerçeve kanun vazısını ana siyasî felsefeye aykırı görülen birçok kayıtlayıcı hükümler kabulüne zorlar. Nitekim bizzat Yüksek Seçim Kurulu, bilindiği gibi şekli, esasa tercih eden gerekçelerle karar vermekle siyasî polemiklere sürekli konu olmuştur.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, birçok ilkelerinin daha önce başka kararları ile benimsenmiş ve uygulanmış olması, bu kararların hukuka uygunluğu bir yana, aksine bir oldu-bitti şeklinde yürürlüğe konduğu kanısını uyandırır ki, müessesenin kuvveti kadar zayıf noktasını da teşkil eder. Gönül ister ki Yüksek Seçim Kurulu kararları, birer fiilî karar olarak değil kaynağını mevzu hukukun açık hükümlerinden alan tam ve kâmil birer hukuka dayalı karar olarak ortaya konsun.

11 — Kanunî ve hukukî esaslara bağlılık ölçüsünü üst bentlerde açıklıkla ortaya koyduğumuzu sandığımız kararın DEMOKRATİK DÜŞÜNCELERE dayandığı hususuna gelince incelememiz hukuk açısından ele alındığı cihetle bu husus, tahlilimiz dışında kalır. Ama, şu kadarını ifade edelim; Anayasa'mızın 5. maddesine göre, yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisinin olduğuna ve bu yetki devredilemediğine göre yasama organının Demokratik Düşünceler'e uygun olarak seçim mevzuatını yeniden gözden geçirmesi ve bu arada her kuruluşun görev ve yetkisini yeniden düzenlemek suretiyle herbirini lâıyk olduğu yere yerleştirmesi ancak temenni konusu olabilir.

B) Seçim sonuçlarının İdarî makamlarca istenmemesi hakkındaki kararda ileri sürülen görüşlerin isabet derecesi'ne gelince :

Bu konuda herhangi bir tartışmaya esasen yer yoktur. Çünkü Çankırı Asliye Ceza Mahkemesi, sözünü ettiğimiz beraat kararı ile

Yüksek Seçim Kurulu'nun görüşlerini yeter açıklıkla tahlil etmiş ve hükmünü tesis ederken şu hususlara işaret etmiştir :

«... Yüksek Seçim Kurulu 1/6/1968 günlü ve 514 sayılı kararını sırf seçim işlemlerinin düzenli olarak yürütülmesini sağlamak, seçim emniyetini temin etmek maksadiyle almıştır.

... Yüksek Seçim Kurulu'nun bu kararının maksadı seçim emniyetini temin ve müdahaleleri önlemek, bir an evvel seçim neticelerinin alınmasını temin etmektir.

..... Altındağ Kaymakamı vilâyet makamına veya İçişleri Bakanlığına bildirilmek üzere belediye seçimlerinin ve diğer seçimlerin neticelerini öğrenip bildirmek istemesi seçim emniyetini bozacak ahvalden madut bulunmadığı; sanığın, talepte bulunduğu zaman il ve İlçe seçim kurullarından bilgi istenmesinin yasak olduğuna dair bir kararın mevcut olmadığı, bu sebeple hadisede seçim yasağına riayetsizlik suretiyle suç işleme bahis konusu olmadığı görülmektedir.»

Sonuç :

Mevzuatımızın tarihsel gelişmesinin armağanı olan yüksek dereceli Anayasa müesseseler! birer gaye değil, Anayasa ile sağlanan hakların ve getirilen esasların değerlendirilip korunmalarında birer vasıtadırlar. Bu itibarla :

Yetkilerinin ölçüsünü ve çerçevesini tayin ederken bizzat kendilerinin de, Anayasa'nın 8. maddesine göre, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kuralları olan Anayasa hükümlerine saygılı olmaları;

Kanunlarla belirtilmiş yetkilerini hizmetlerinin ifası için yeterli görmüyorlarsa onları olmasını arzu ettikleri anlamda yorumlamak yerine, usulünce, Yasama Organı kararı ile yeni yetkiler alma yoluna gitmeleri;

Özellikle aralarında varlığı her geçen gün biraz daha belirli hal alan yetki çatışmalarına meydan vermekten veya bunları arttırmaktan sakınmaları,

Ve hukuka bağlı bir idare'nin gereklerine uyarak hizmet etme arzusunu taşıyan iyi niyet sahibi uygulayıcıları tereddüt ve ümit kırıklığı yerine şevk ve heyecana sevkedecek bir hak, hukuk ve Anayasa rehberi olmaları; - kişisel - temennimizdir

TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİ VE BU KONUDA VALİLERİMİZE DÜŞEN GÖREVLER

Arif BAŞARAN
İller İdaresi
Genel Müdür Muavini

GİRİŞ:

İdareciler zamanın gereklerine ve plânlı kalkınma ilkelerine uygun olarak faaliyetlerini daha çok ekonomik alana yöneltmek zorundadırlar.

Bu yazımız bir zorunluğun gereği olarak kaleme alınmıştır. Başka kanunların da ele alınması sureti ile İdarecilerin bu yönde gelişmelerinin sağlanmasını temenni ederiz.

Memleketimizde işçilerle işverenlerin karşı karşıya gelerek toplu iş sözleşmeleri imzalamaları iş, verenlerle işçilerin teşkilâtlanmaları 1961 Anayasası ile kabul edilmiştir.

Anayasanın sendika kurma ile ilgili 46 inci maddesi aynen “Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın, sendikalar ve sendika birlikleri kurma bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir.

Sendika ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetimi ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.”

Toplu iş sözleşmeleri ile ilgili 47 inci maddesi aynen “İşçiler işverenlerle olan münasebetlerinde, İktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler.

Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları kanunla düzenlenir”

Anayasanın bu hükümlerine tevfikân

1 — 24 Temmuz 1963 tarih ve 274 sayılı sendikalar kanunu,

2 — 24 Temmuz 1963 tarih ve 275 sayılı toplu iş sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanunu çıkarılarak uygulanmaya başlanmıştır.

I — İşçi ve İş Veren Kimdir :

28 Temmuz 1967 tarih ve 931 sayılı İş Kanunun I inci maddesi aynen “B r hizmet akdine dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi, işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren, işin yapıldığı yere iş yeri denir.

İş n niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma muayene ve bakım beden veya meslekî eğitim yerleri ve avlu gibi sair eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır.

II — İşçi ve İşveren Meslekî Teşekkülleri :

274 sayılı Sendikalar Kanununun I inci maddesine göre “Sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonlar, bu kanuna göre işçi sayılanların ve iş verenlerin müşterek, İktisadî ve kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurdukları meslekî teşekküllerdir.”

III — İşçi ve İş Veren Sendikaları Üyelikten :

274 sayılı kanunun 2 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre “Hizmet akdine göre çalışmayı veya nakliye mukavelesine göre esas itibariyle bedeni hizmet arzı suretiyle çalışmayı, yahut neşir mukavelesine göre eserini naşire terk etmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve adi şirket mukavelesine göre ortaklık payı olarak esas itibariyle fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle bir iş yerinde çalışanlar, bu mukavelelerin aynı durumdaki herkese fiilen açık olması kaydıyla bu karnın bakımından işçi sayılır. Bu kanun bakımından işçi sayılan kimseler işçi sendikası kurmak ve işçi sendikalarına üye olma hakkına sahiptirler.”

Üçüncü maddenin birinci fıkrasına göre “İkinci maddeye göre işçi sendikaları kurmak ve bu sendikalara üye olmak hakkına sahip olan kimseleri çalıştıran gerçek ve tüzel kişilere bu kanun bakımından işveren denir. Bu kanun bakımından işveren sayılan gerçek ve tüzel kişiler işveren sendikaları kurmak ve işveren sendikalarına üye olmak hakkına sahiptirler.”

IV — SENDİKA - BİRLİK - FEDERASYON VE KONFEDERASYONLARIN KURULUŞLARI :

274 sayılı kanunun 9 uncu maddesine göre I — İşçi Sendikaları, aynı iş yerinde veya aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçileri veyahut birbirleriyle ilgili iş kollarında çalışan işçileri içine alır.

İş Veren Sendikaları aynı iş kolunda veyahut birbirleriyle ilgili iş kollarında çalışan işçileri içine alır.

a) Sendika birlikleri, belirli bir mahal veya bölge sınırları içinde birbirleriyle ilgili olmayan çeşitli iş kollarında dahi olsa, mevcut sendikaların en az ikisinin,

b) Federasyonlar, aynı iş kolunda ve o iş koluyla ilgili işkollarında mevcut sendikalarda en az ikisinin,

c) Konfederasyonlar, mevcut birlik, federasyon ve Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutmak şartıyla iş kolu esasına göre kurulu sendikalardan en az ikisinin,

Üye sıfatıyla bir araya gelmeleri suretiyle kurulurlar”

Kanunda gerek işçi gerek işveren sadece tarif edilmiştir. Kanundaki şartlar dışında kimlerin işçi ve daha önemlisi işveren sayılmıyacağına dair kanunda bir serahat yoktur. Tarife uyan herkes işçi ve herkes veya her kurum işverendir. Tarifte işçi ve işveren çok geniş anlamda kullanılmış bulunmaktadır.

İşçi teşekküllerinin fiili müdafaları ile işçi niteliğinde olmayan fakat iş verene ait iş yerlerinde çalışan bir çok kimseler bu gün için işçi olarak sayılmakta ve işçi muamelesi görmektedir.

V — Top İş Sözleşmesi Yapma Yetkisi :

275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunun 7 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre “Bir iş kolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu temsil eden işçi federasyonu veya, iş kolu esasına göre kurulmuş işçi sendikası, o iş kolundaki iş yerlerini kapsıyan toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir”. İkinci fıkrasında ise “Bir iş veren federasyonu veya sendikasının bir iş kolundaki iş yerlerini kapsıyan toplu iş sözleşmeleri yapmaya yetkili olabilmesi için mensubu olan işverenlere ait iş yerlerinde çalışan işçilerin, o iş kolunda çalışan işçilerin çoğunluğunu teşkil etmesi gerekir”. (503 sayılı kanunla değişik şekli)

Fıkranın ikinci ve üçüncü bentlerinde ise “Bir işveren sendikası. kendi üyesi olan işçilere ait iş yerlerinde çalışan bütün işçileri kapsıyan toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

Bir işveren kendine ait iş yeri veya iş yerlerinde çalışan bütün işçileri kapsıyan toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili”. Olduğu hükme bağlanmaktadır.

VI— Toplu İş Görüşmesine Çağrı :

275 Sayılı kanunun 9 uncu maddesinin 1 inci fıkrasına göre “Bir ‘ş kolundaki iş yerlerini kapsıyan bir toplu iş sözleşmesi yapılması bahis konusu ise, bu sözleşmeyi yapmaya yetkili işçi federasyonu veya sendikası, o iş kolunda bulunan iş veren federasyonlara üye olmıyan işveren sendikalarını ve bu federasyon veya sendikalara mensup olmıyan işverenleri,

Belli iş yeri veya iş yerlerini kapsıyan bir toplu iş sözleşmesi bahis konusu ise, bu sözleşmeyi yapmaya yetkili işçi sendikası, o iş yerlerindeki işverenlerin üyesi olduğu işveren sendikaları ile işveren sendikası üyesi olmıyan işverenleri,

Toplu görüşmeye çağırma yetkisine sahiptir.” İkinci fıkraya göre,

Bir iş kolundaki iş yerlerini kapsıyan bir toplu iş sözleşmesi yapılması bahis konusu ise bu sözleşmeyi yapmıyan yetkili işveren federasyonu veya sendikası, o iş kolunda bu toplu iş sözleşmelerini yapmaya yetkili işçi federasyonu veya sendikasını;

Belli işyeri veya işlerinde toplu iş sözleşmesi yapılması bahis konusu İse bu sözleşmeyi yapmıyan yetkili iş-veren sendikası veya sendikaları veyahut işveren veya birlikte hareket eden işverenler, bu sözleşmeyi yapmaya yetkili işçi sendikasınının veya sendikalarını toplu görüşmeye çağırma yetkisine sahiptir.

VII — Toplu İş Sözleşmesi Bakımından özel Sektörün durumu :

Özel Sektörde gerek işçiler gerek işverenler çok kuvvetli bir şekilde teşkilâtlanmış bulunmaktadırlar. İş kolu seviyesinde olsun, iş yeri seviyesinde olsun her iki tarafta sendikalarını, federasyonlarını kurmuşlardır.

İşçiler 'Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, işverenler ise Türkiye İşverenler Sendikaları Konfederasyonu halinde en üst se-

viyede ve 274 sayılı kanunun aradığı anlamda bir araya gelmişler müşavir ve mütehasısları bünyelerine ithal ederek bir nevi baskı grubu halini almış bir duruma gelmişlerdir.

Bir taraftan işverenlerle işçilerin eşit halde teşkilâtlanmaları diğer taraftan özel sektörün özel durumu neticesi olarak özel sektörde sayı itibarile olsun, şümul ve muhteva bakımından olsun daha az toplu iş sözleşmelerinin yapıldığı, grevlerin olduğu bu gün için bir vakiadır.

Özel Sektörde teşkilât kurulmuş eşit durumda olan iki tarafın bulunması ve bu halde toplu iş sözleşmelerine geçilmesi neticesi, işçiler lehine büyük menfaatler sağlanmamakta ve normal şartlar içinde toplu iş sözleşmeleri yapılması neticesini yaratmaktadır.

VIII— Toplu İş Sözleşmesi :

Bir iş pazarlığı mahiyetindedir. İşçi ve İşveren karşı karşıya gelir ve belirli işlerin yapılması hususunda anlaşmaya varırlar. Bu anlaşmalarda tarafların kudretleri ölçüsünde menfaat sağlamaları tabi bir sonuçtur.

Başka bir ifade ile pazarlık ve azami menfaat sağlama toplu iş sözleşmelerinin esasıdır. Toplu iş sözleşmelerinin ruhunu bunda aramak gerekir. Diğer taraftan toplu iş sözleşmesi usulü ile işçi işverenin karşı karşıya gelip hak ve menfaatlerini karşılıklı olarak müzakere etmesi demokratik nizamın icabıdır.

Yukarıda da işaret edildiği üzere ortada bir müzakere ve pazarlık olduğuna göre çeşitli ölçülerde hak ve menfaatlerin kabulünü tazammun eden toplu iş sözleşmelerinin imzalanmasını yadırgamamak mecburiyetindeyiz.

Bu böyle olmakla beraber gelir dağılımında mümkün olduğu, kadar müsavat sağlamak, sosyal devletin ana ilkelerinden biridir. Bu itibarla sosyal adaleti sağlama zaviyetinden Kamu Sektöründeki kuruluşların yapacakları toplu iş sözleşmeleri için düzenleyici ve kısıtlayıcı takyitlerin konulmasını lüzumlu ve faydalı görmekte ve fazla ileri gitmemek şartıyla bunu toplu iş sözleşmelerinin ruhuna aykırı bulunmamaktayız.

IX — Toplu iş sözleşmeleri bakımından kamu sektörünün durumu :

1 — İktisadî Devlet Teşekküllerinin Durumu :

Burada taraflardan biri olan işveren ya bir teşekkül veya bir müessesedir, ve herbiri ayrı ayrı hareket etmektedir. İşveren durumunda olan İktisadî Devlet Teşebbüsleri arasında teşkilâtlanamamışlardır. Toplu iş sözleşmelerini, iş mevzuatını bilen mütehassısları bünyeleri içine alamamışlar, işçi teşekküllerinden kat, kat zayıf bir pozisyonda ve kadro ile işçi teşekküllerinin karşısına çıkma zorunda bulunmaktadırlar. Bu sebepten dolayı da aşağıda izah edileceği veçhile işçiler hemen bütün iş görüşmelerinde büyük menfaatlar sağlama imkânını bulmuşlardır.

Diğer tarafta teşkilâtlanmış ve bir nevi baskı grubu halini almış İşçi sendikaları vardır. Bu sendikalar çok çeşitli ve yukarıda izah edildiği şekilde kendi bünyeleri içinde toplu iş sözleşmeleri için teşkilâtlanmıştır. Bu konuyu etüd etmiş ve mütehassıs olmuş kimselerle teçhiz edilmişlerdir.

İktisadî Devlet Teşekkülleri işçi sendikaları karşısında zayıf durumdadır ar bunun birçok sebepleri vardır.

Bu sebepler;

a) İktisadî Devlet Teşekküllerinin işveren olarak teşkilâtlanmamış olması; üç numaralı bentte izah edildiği üzere 274 sayılı Kanunda İktisadî Devlet Teşebbüslerinin teşkilâtlanmasına manî olacak hükümler yoktur.

b) Bu teşekküller için bir işçi politikasının teessüs etmemiş olması; bu sebepten dolayı da toplu iş sözleşmeleri için genel kaide ve prensiplerin vaz edilmemiş bulunması.

c) Teşkilâtlanmamaları neticesi olarak İktisadî Devlet Teşekkülleri, işçi teşekkülleri karşısında teşekkül veya müessese olarak münferit işveren durumunda çıkmaktadırlar. Bu itibarla da zayıf pozisyonda toplu iş sözleşmelerinde taraf olmaktadırlar.

d) Teşekkül veya müessesenin başında işveren olarak kamu personeli durumunda bulunan kimseler vardır. Çeşitli sebeplerle bunların işçi temsilcileri karşısında direnmeleri sınırlı olmaktadır. Üstelik bunlar toplu görüşme tekniğinde, personel idaresinin, işçi işveren münasebetlerinde verimli bir işletmeciliğin gerektirdiği bilgilere ve tecrübeye haiz değillerdir.

e) Yapılan toplu iş sözleşmelerinin kısa vadeli olması ve bu sebepten de işverenle işçilerin sık sık toplu iş sözleşmesi için karşı karşıya gelmeye mecbur edilmeleri, 1966 yılında imzalanmış bulunan 76 toplu iş sözleşmesinin müddeti bir veya iki senedir.

f) Umumiyetle bu teşekküller karşısında işçi sendikalarının çeşitli sebeplerle korunması veya korunur görünmesi.

Bunlara ilâve edilebilecek daha bir çok sebepler yüzünden İktisadî Devlet Teşebbüsleri ile işçiler toplu iş sözleşmesi için görüşmeye eşit şartlarla girmemekte ve bu yüzden de,

A — Benzer iş kollarında aynı işi yapan işçilerin eşit ücret almadıkları,

B — Bir kısım işçi sendikalarının muazzam menfaatler sağladıkları, hatta teşekkül veya müessesenin bünyesinde büyük sarsıntılara sebebiyet verdikleri ve bu suretle teşekkülleri büyük çıkmazlara soktukları ve kaynaklarının israf edilmesine sebep oldukları bir gerçektir.

İktisadî Devlet Teşekküllerinin Akdedecekleri Toplu İş Sözleşmelerinde Daha Kuvvetli Olabilmeleri İçin Alınabilecek Tedbirler:

Bu tedbirleri üç kısımda toplıyabiliriz.

1 — İktisadî Devlet Teşekküllerinin işveren olarak teşkilâtlanmaları sendikalar ve diğer teşkilâtı kurmaları : 440 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre İktisadî Devlet Teşekkülleri tüzel kişiliğe sahip ve faaliyetlerinde özerktirler. Yukarıda belirtildiği üzere 931 sayılı yeni İş Kanunun 1 inci maddesinde işverenler tarif edilirken tüzel veya gerçek kişi tabirleri kullanılmıştır. Öte yandan 274 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde işveren sendikası üyeliği tarif edilirken de yukarıda belirtildiği üzere yine gerçek ve tüzel kişi tabirleri kullanılmıştır. Demek oluyor ki tüzel kişilerde hakiki şahıslar gibi ve onlar kadar işverendirler. İktisadî Devlet Teşekkülleri de tüzel kişiliğe sahiptir ve 440 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre faaliyetlerinde özel hukuk hükümlerine tabidirler. Bu itibarla hukuken hakiki şahıslardan farkları yoktur.

Yukarıda izah edilmiş olduğu üzere işveren durumunda olan İktisadî Devlet Teşekküllerinin 274 sayılı Kanun gereğince sendika ve diğer teşkilâtları kurmaları mümkündür. Bu taktirde işkolu seviyesinde işveren sendikaları federasyonu ile işçi sendikaları fe-

derasyonu veya Türkiye çapında kurulmuş sendikalar tarafından toplu iş sözleşmelerinin imzalanması her zaman için mümkün olduğu gibi iş yeri seviyesinde iş yeri işverenleri ile işyeri işçi sendikaları arasında toplu iş sözleşmelerini yapılması mümkündür.

Bu takdirde mevzuatta herhangi bir değişiklik yapılmasına lüzum yoktur.

Bu maksatla ilgili iş kollarında ve iş yerlerinde sendikalar kurulur ve işçi sendikaları karşısında onlarla pazarlık yapabilecek bir teşkilât vücut bulmuş olur.

Kanaatimizce en salim ve pratik yol budur. Mevzuat cevaz verdiği göre sendikaların üstünde İktisadî Devlet Teşekkülleri işveren federasyonu kurularak tek bir kuvvet sağlayabileceği gibi yine mevzuat müsait olduğuna göre mevcut işverenler federasyonuna da iltihak olunabilir.

Mevcut işverenler federasyonundan ayrı olarak kurulacak sendikalar ve federasyona 440 sayılı Kanuna tâbi teşekkül ve müesseseler yarımında 468 sayılı Kanuna tâbi olanlarla, özel Kanunlarında bu statülere tâbi olduğu belirtilen kuruluşlarda (teşekkül, müessese ve benzerlerini ifade etmek için bu tabir kullanılmıştır) alınarak çok daha kuvvetli olarak işçilerin karşısına çıkacak işveren sendikaları ve federasyonu kurulabilir.

Halen Amerika Birleşik Devletlerinde buna benzer bir şekil uygulanmaktadır.

2 — İktisadî Devlet Teşekküllerinde işçiler için Hükümet kademesinde genel bir ücret politikası tesbit ederek işçilerle yapılacak toplu iş sözleşmeleri için Hükümet müdahalesine varacak genel ve sert esaslar vaz ederek bunları bütün İktisadî Devlet Teşekküllerine tamim etmek ve bu esaslar dairesinde hareket ederek müşterek bir tatbikata gidilmesi : bu husus 275 sayılı Kanuna aykırı değildir. Ve yapılması da mümkün ise de toplu iş sözleşmelerinin muhtevasına ait müşahbaz bir Devlet müdahalesini tazammun eden herhangi bir ilkenin Hükümet seviyesinde karara bağlanmasını doğru ve mümkün görmediğimizi de belirtmek isteriz.

Hükümet kademesinde genel esaslar vaz etmek mümkündür, faydalıdır, lüzumludur. Ancak işçi sendikalarının bu günkü bir nevi baskı grubu halini almış bulunan durumları karşısında Hükümetin böyle genel ve sert esasları tesbit edip uygulayabilme şansının az olacağı kanaatindeyiz.

3 — Toplu iş sözleşmelerinin iktisadî Devlet Teşekkülleri adına tarafsız bir heyet tarafından yapılması, bu husus 274 sayılı Kanuna muhaliftir. Bu yola gidilmesi mümkündür fakat bunun içinde 274 sayılı Kanunda değişiklik yapılması gerekecektir. Bu günkü ortam içinde bu nevi bir tedbirin alınabilmesi hususunda mevzuata değişiklik yapılmasının ne dereceye kadar mümkün olacağı bir problem olarak karşımıza çıkacağı gibi Anayasaya da aykırı olup olmayacağı konusunda tartışmaları yaratacağı ve esasen bunun içinde uzunca bir zamanın geçmesinin gerektiği unutulmamaktadır.

Birinci tedbirin en uygun ve mümkün olmasına rağmen İktisadî Devlet Teşekküllerinin matlup şekilde teşkilâtlanmalarının zamana ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Bu yapıncaya kadar Başbakanlık veya bu işle görevli Devlet Bakanlığı tarafından 440 sayılı Kanunun 18 inci maddesi gereğince kurulan koordinasyon komitesince İktisadî Devlet Teşekkülleri için genel bir ücret politikası tesbit ederek yapılacak toplu iş sözleşmeleri için Devlet müdahalesine lüzum göstermiyecek asgarî mahiyette bir takım esas ve prensipler tesbit ve kabul edilerek yapılacak toplu iş sözleşmelerde vahdet temin edilmesi hususu en acil ve pratik görülmektedir.

Yapılacak bu tesbitte halen ayrı ayrı toplu iş sözleşmesi yapma durumunda olan İktisadî Devlet Teşekküllerinin;

a) Şekil bakımından nasıl bir toplu iş sözleşmesi kabul ve imzalayacakları,

b) Yapılacak toplu iş sözleşmelerinin muhteva bakımından neler ihtiva edebileceği,

c) En mühimi işçilere ne miktar ve değerde tavizlerin verilebileceği,

d) Toplu iş sözleşmelerinde kimlerin işçi sayılıp iş sözleşmelerinde taraf olabilecekleri,

e) Yapılacak toplu iş sözleşmelerinin müddetlerinin ne kadar olacağı,

Hususları formüle olunacak ve bu kuruluşların bu şekil ve şartlara uygun olacak toplu iş sözleşmeleri kabul etmeleri ve bu kuruluşların başında bulunanların müdebbir bir işveren olarak ve resen hareket ederek başında bulundukları kuruluşlar için en uygun, aynı zamanda işçiyi de ezmiyecek toplu iş sözleşmeleri imzalamaları hususu tebliğ ve istenecektir.

Burada önemli bir konu ortaya çıkmaktadır, işçi Sendikaları kuruluşların form toplu iş sözleşmelerini kabul etmemeleri halinde ne olacaktır. Bir Devlet müdahalesi kabul edilemeyeceğine göre bir taraftan bu şekildeki tedbir ağır aksak uygulanırken yukarıda da belirtilmiş olduğu üzere 440 sayılı Kanuna tâbi kuruluşların süratle teşkilâtlandırılarak işverenle işçilerin kendi teşkilâtları içinde karşı karşıya gelmelerinin sağlanması gerekmektedir.

Bu suretle demokratik nizama aykırı olan müdahalelere lüzum kalmıyacak ve en adil hâl çaresi bulunmuş olacaktır.

2 — Devlete Bağlı Kuruluşlar da durum :

Bunlar Bakanlıkların müstakil genel müdürlüklerin merkez ve taşra kuruluşlarına, ait iş yerleridir.

İktisadî devlet teşekküllerinde olduğu gibi bu kuruluşlarda da çoğu zaman aynı sebeplerle çeşitli menfaatler sağlandığı bir ger-, çektir.

Bu Kuruluşlarda, İktisadî devlet teşekkülleri gibi henüz teşkilatlanmamışlardır. Bu yüzden iş anlaşmazlıklarının çıkması, veya toplu iş sözleşmeleri için pazarlığa geçilmesi hallerindeki teşkilâtın başında bulunanlar yalnız kalmakta ve daha zayıf olarak işçi teşekkülleri karşısında çıkmaktadırlar. Teşkilâtın genellikle memur oldukları da göz önünde tutulacak olursa devlet baba olmanın üstünlüğüne rağmen iki teşkilât arasındaki dengesizlik daha bariz olarak ortaya çıkacaktır.

Bu tip kuruluşlarında iş veren olarak teşkilâtlanmaları kamu işveren federasyonu veya konfederasyonu veya mevcut işverenler konfederasyonuna iltihak etmeleri kanun yönünden mümkün ve faydalı görülmektedir. Bu suretle işveren olarak bu kuruluşlar daha kuvvetli bir duruma gelmiş olacaklardır.

Diğer taraftan hükümet olarak, bu teşekküller için bir ücret politikasının tespiti ile şartlarının belirtilmesini maliyet hesaplarının yapılması rasyonel bir organizasyon ve maliyeti düşürücü tedbirlerle sosyal refahın sağlanması mümkün görülmektedir.

3 — Mahallî İdarelerde durum :

Bilindiği üzere memleketimizde toplu iş sözleşmeleri ahdedebilecek 2 çeşit mahallî idare vardır. Bunlar İl Özel İdareleri ile Belediyeler ve bunların kurdukları işletme ve birliklerdir.

A — İl Özel İdareleri : İl Özel İdarelerinin başı ve temsilcisi Validir. Vali devletin ve hükümetin temsilcisidir.

Devletin ve hükümetin temsilcisi ve il dahilindeki ekonomik hayatın düzenlenmesi, iç güvenliğin sağlanması ile görevli bulunan Valiyi toplu iş sözleşmeleri için -işçi teşekkülleri karşısına çıkarmak 5442 sayılı il İdareleri kanununun ruhuna aykırı olacaktır.

B — Belediyeler : Belediyelerin başı ve temsilcisi Belediye Başkanlarıdır. Belediye Başkanları fiilen belde halkının temsilcileri durumunda bulunmaktadır. Bu durumda olan kimseleri de toplu iş sözleşmeleri için işçi temsilcileri karşısına taraf olarak çıkarmak mümkün görülmektedir.

C — İl, Belediye ve Köylerin kurduğu birliklerle, Belediyelerin kurduğu işletmeler :

Bilindiği üzere Birlikler Belediye Kanununa göre kurulmakta ve başkanları Valiler bazı ahvalde de Belediye Başkanları almaktadırlar. Bu itibarla İl Özel İdareleri ile Belediyeler için varit olan hususlar bunlar için de varit olacaktır.

D — İşletmelere gince :

Bunların durumları bir çok ahvalde İktisadî devlet teşekküllerindeki işletmelere benzemektedir. Bunların akt edeceği toplu iş sözleşmelerinde ve bu sözleşmeler için cereyan edecek pazarlıklarda iktisadî devlet teşekkülleri için tatbik edilecek hâl şekillerini göstermekle beraber bu bölümde izah edilecek hâl şekilleri de sağlık vereceğiz.

İl özel İdarelerin faaliyet alanı il hudutları içindeki saha, Belediyelerle, işletmelerin faaliyet alanı ise beldelerdir. Anayasanın 116 ncı maddesine göre İller, Belediyeler ve köyler tüzel- kişiliğe haizdirler. Yukarda değinildiği üzere 931 sayılı kanunun 1. nci maddesinde işveren tarif edilirken tüzel veya gerçek kişi tabiri kullanılmıştır, ve tüzelkişilik geniş anlamı ile a1 immiştir. Bu bakımdan kanun tüzelkişiliklerini kapsamı içine alınmaktadır. Mahallî İdareler de birer iş veren olduklarına göre il çapında gerek iş yeri gerek iş kolu esasına müstenit işveren sendikaları kurmaları mümkündür. İşveren sendikaları kurulduktan sonra 274 sayılı kanunun 1 nci maddesinde sayılmış bulunan birlik, federasyon ve konfederasyon halinde birleşip menfaatlerini daha kuvvetli ve bilerek koruma imkânlarına sahip olabilirler. Bu suretle gerek Valiler gerek Belediye Başkanları zaman zaman karşılaştıkları toplu iş pazarlığı ve sözleşmesi talepleri ve anlaşmanın

olamaması halinde karşılaşılabilecekleri grev olaylarında taraf olmaktan sıyrılma imkânını bulacaklar mevki ve görevleri icabı olarak işçi ve işveren sendika veya diğer kuruluşları arasında bir nevi hakem ve uzlaştırıcı durumuna gelmiş olacaklardır.

Toplu iş görüşmelerindeki anlaşmanın mümkün olmaması ve ilgili işçi sendikası veya federasyonunun grev kararı alması halinde mülkiye âmirlerine düşecek vazifeler 275 sayılı kanunun 33 ncü maddesinde hükme bağlanmıştır. Bu maddeye göre “grev ve lokavt” halinde mahallin en büyük mülkiye âmiri grev ve lokavt yapılırken iş yerlerinde gerekli emniyet, inzibat ve koruma ve sağlık tedbirlerini ve halkın günlük yaşaması için zarurî olan ihtiyaçlarının sağlanması amacıyla gereken tedbirleri, bu kanun hükümleri saklı kalmak kaydıyla ve kanunî yetkilerine dayanarak alır” 35 inci maddede il hakem kurullarının kuruluşu ve görevleri sayılmıştır. 35-44 ncü maddelerde uzlaştırma ile ilgili hükümlere yer verilmiştir.

Kanunun 48 nci maddelerinde “Bir uyuşmazlığın her hangibir safhasında Başbakan veya görevlendireceği bir hakem taraflara bir arada veya ayrı ayrı tavsiyelerde bulunmak suretiyle ara buluculuk faaliyetine girişebilir” hükmü yer almıştır. Bakandan önce valilerin de ara buluculuk yapmalarında her hangi bir sakınca bulunmamaktadır, bilakis fayda vardır. Ve lüzumludur.

Gerek Belediyeler, gerek İl Özel İdareleri, gerekse bunların kurdukları birlikler ve işletmeler bünyeleri icabı diğer kamu tüzelkişiliklerinden daha zayıftılar. Maddî imkânları azdır, uzman eleman bulma imkânları yoktur, bu itibarla işveren olarak birleşmeleri daha çok önem taşımaktadır.

Burada bir sual varit olabilir. Valiler toplu iş sözleşmelerinde taraf olmayacaklarına göre İl Özel idarelerine ait iş yerleri için yapılacak toplu iş pazarlıklarında ve imzalanacak toplu iş sözleşmelerinde işveren sendika ve diğer kuruluşlar kuruluncaya kadar işveren temsilcisi kim olacaktır. Tabi iki iş hangi daireyi ilgilendiriyorsa o dairenin başında bulunan zat ile Özel İdarenin avukatı, gerekirse İl Daimî Komisyonundan bir üye bu görevi yapacaktır. Belediyelere gelince, toplu iş sözleşmelerini ancak büyük belediyelerin yapacağı gözönünde tutularak Belediyelerde de iş hangi servisi ilgilendiriyorsa Komisyondan alacağı yetki ile o servisin başında bulunan zat, belediye Avukatı ve gerekirse Belediye Komisyonundan bir üyenin iştirak edeceği bir heyetin girmesi gerekli görülmektedir.

Valileri toplu iş sözleşmelerinde ve anlaşmazlıklarında, arabuluculuk yapma uzlaşma zemini sağlama ve kanunî görevlerini yapma imkânını sağlayacak duruma getirmek şarttır. Mahallî İdarelerin başı ve devletin ve hükümetin temsilcisi olarak Valiler bunu kendileri yapacaklar ve İl Özel İdarelerin, ve hududu içindeki Belediyelerin, işletme ve birlikleri işveren olarak teşkilâtlandırmak suretiyle işçi sendikalarıyla, federasyonu ve konfederasyonu karşısında denk olmasa dahi şimdikinden daha kuvvetli olarak çıkmalarını sağlayacaklardır.

Her il’de kurulacak işveren mahallî idareler sendikaları da bilahare kendi aralarında teşkilâtlanarak federasyon ve Konfederasyon kurabilecekleri gibi mevcut işverenler bünyesine katılmaları mümkün bulunmaktadır.

XI — Toplu iş görüşmelerinde muvaffakiyet :

Toplu iş görüşmelerinde (bunlara pazarlığıda diyebiliriz) iki taraf vardır. İki taraf tekliflerini ileri sürer iki tarafın göstereceği anlayış ve sağ duyu ile bir anlaşmaya varılan kamu sektörü de kuruluşl arı ile bunların ortak olduğu kuruluşlarda son seneler yapılan Toplu iş görüşmelerinin yüzde 72 sinin anlaşma ile, yüzde 4 grevle sonuçlanmış olduğu görülmektedir.

XII — Toplu İş Sözleşmelerinde Kamu Sektörüne Dahil Kuruluşlara başarı sağlayacak bazı ilkeler :

Kamu Sektöründeki işveren durumunda olan daire, teşekkül, işletme ve müesseselerin teşkilâtlanıp kuvvetleninceye kadar, toplu iş pazarlıklarında ve sözleşmelerinde gözönünde tutmaları gereken hususlara da göz gezdirmek faydalı olur. Bu hususları şöylece özetleyebiliriz.

A) Toplu iş görüşmeleri ile sözleşmelerinde kuruluşların basında bulunanların işlerini bilir basiretli ve müdebbir tacirler gibi hareket etmeleri, aralarında işbirliği sağlamaları,

B) Birbirlerinin bilgi ve görüşlerinden istifade edersek, maliyeti düşürme, verimi artırma tedbirlerinin neler olduğunu araştırmaları,

C) Ücret ve fiat hareketlerini ve sendika faaliyetlerini yakından izlemeleri ve iş gücünün arz ve talebi ile mücehhez olmaları,

görüşme ve sözleşmelerin her safhasında bu şekilde hareket etmeleri,

D) Toplu görüşmelerde, grev ve lokavt'a meydan vermiyecek personel ve iş usullerini uygulamaları, bilhassa iş, işçi ve işveren münasebetlerinde rasyonel bir işletmeciliğin gerektirdiği bilgi ve tecrübeyi haiz uzman eleman ve idareciyi istihdam etmeleri ve mevcutları bu hale getirme hususunda meslek içi eğitimi önem vererek uygulamaları;

E) Ücret ve fiat hareketleri ile geçinme endekslerini sıkı bir şekilde ve yakında izlemeleri ücret artışının sebeplerinden birinin prodüktivitenin yükseltilmesi, istihsal maliyetinin düşürülmesi olduğunu bilerek bunun önlenmesi için gerekli tedbirleri almaları,

F) işçi işveren münasebetlerinde uyuşmazlıkların azaltılarak grev ve lokavt'a gitmeyi önliyecek bir hattı hareket takip ederek istikrarlı bir çalışma düzeni kurmak suretiyle, kalkınma plânında öngörülmüş olan istikrar ile işsizliğin önlenmesinin sağlanması,

Bunlar ilk anda uygulanması güç tedbirler gibi görülüyorsa da sebatlı ve gayretli bir çalışma, işe nüfus etme ve başarılı olma gayreti ile hareket edilerek basiretli bir işveren olarak muvaffak mümkündür.

Bu ilkeler ekonomik ve iş hayatımızın esaslarını da teşkil etmekte olduğuna göre, bu suretle memleket ekonomisinde de bir gelişme olacak ve Türkiyenin Kalkınmasında hızlı adımların atılması mümkün olacaktır.

XII — Kamu Sektördeki sağlanan kazanç :

A.B.D. ve bir çok Avrupa memleketlerinin aksine toplu iş sözleşmeleri ile memleketimizde kamu Sektöründe çalışanlar özel Sektörde çalışanlara nispeten daha fazla kazanç sağlamaktadırlar.

1963 te özel Sektörde ortalama günlük işçi ücreti 18,33 T.L. iken Kamu Sektöründe 29,40 T.L. ve 1965 te Özel Sektörde 20,90 T.L. iken Kamu Sektöründe ise 37,85 T.L. olduğu görülmektedir.

işçi ücretleri asgarî ücret üzerinden hesaplanır asgarî ücret toplu sözleşme, grev ve lokavt düzeninden önce ücretler iş gücü arz ve talebine göre sosyal amaçla düzenlemeler almadan tespit edilmekte idi, iş kanunun işçi ücretleri ile ilgili hükümler getirmiş,

1951 de asgarî ücretler uygulanması başlamıştır. İlgili Komisyonlarca tespit edilen asgarî ücretler genellikle işçinin aileleri ile birlikte asgarî hayat seviyesini sağlamaktan uzak olmasına rağmen toplu iş sözleşmeleri ile işçiler azımsanmıyacak (X) menfaatler elde etmişler ve bu suretle kazançları artmış bulunmaktadır. Filhakika 1955 -1963 yılları arasında işçi ücretleri yılda ortalama yüzdesi 10,7 artış kaydedilmekte iken 1964 yılında bu artış yüzde 14'e çıkmış bulunmaktadır. Bu tarihten sonraki artışlar hakkında elde mevcut istatistiklerin bulunmamasına rağmen artış yüzdesinin 20 civarında olduğu kabul edilebilir.

TRAFİK KONTROL GÖREVLERİNDE FRANSIZ JANDARMASI

Hüseyin IŞIK

Tuğgeneral

Jandarma Sb. Okulu K.

YAZANIN ÖN NOTU :

Memleketimizde emniyet ve asayiş sağlıyan iki zabıta kuvvetinden jandarmaya trafik kontrol görevi verilmemiştir. Kara yollarında trafik düzeni bu iş için özel surette yetiştirilmiş ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı trafik zabıtası tarafından sağlanmaktadır.

Fransa da ise polis ve jandarmaya mensup kuvvetler kendi sorumluluk bölgelerinde trafik düzenini sağlamakta gayretlerinin büyük kısmını bu konuya hasretmektedirler.

Trafik kontroluna memur jandarmalar aynı zamanda diğer adli ve askerî görevleri de ifa etmektedirler. Son senelerde yapımına hız verilen özel otomobil, yollarında da iki kuvvetin sorumluluk bölgeleri kesin olarak ayrılmıştır. Jandarmanın elinde motosikletten helikoptere, sonometreden traffipax aletine kadar her çeşit modern araç gereç ve donatım mevcuttur. Jandarma gayretlerinin büyük kısmını kazaları önlemeye yöneltmekte ve çeşitli sivil makamlarla özenilecek derecede başarılı iş birliği yapmaktadır.

Halkı ve gençliği eğitmede büyük çabalar harcamakta böylece önleyici kolluktan öğretici kolluk görevine geçerek başarılı bir hamle yapmış bulunmaktadır.

Kazaya uğrayan vatandaşın yaralarının sarılması ve tedavilerinin süratle yapılması için hiç bir fedakârlıktan kaçınılmamaktadır.

Ana hatlarıyla özet olarak naklettiğim Fransız Jandarmasının trafik kontrol faaliyetlerinin incelenmesinin bizim için çok faydalı ve enteresan olacağını ümit ederim.

Fransız Silâhlı Kuvvetlerinin en seçkin rüknü ve bölünmez bir parçası olan Fransız jandarmasının en önemli İdarî görevlerinden birisi de Trafik kontrolüdür.

Jandarmanın kullanılma prensiplerini çok sağlam esaslara bağlayan ve aradan 170 sene geçmiş olmasına rağmen halâ dimdik

ayakta duran 17 Nisan 1798 tarihli Fransız jandarma kanununun bununla ilgili maddeleri aynen şöyledir.

MADDE 3 — Milli jandarmanın vazifesi bilhassa kırların ve büyük yolların emniyetini sağlamaktır.

MADDE 125 — Jandarmanın asıl ve normal görevleri şunlardır.

- (1) Büyük yollar, kese yollar, meskûn yerlerde devriyeler gezdirmek.
- (2) Sokaklarda ana yollarda ve caddelerde dikkatsizlik, ihmal atların hızlı sürülmesi veya diğer sebeplerle vatandaşları yaralayanları yakalayıp tevkif etmek.

20 Mayıs 1903 tarihli jandarma nizamnamesi de bu hususta kes n hükümler koymuştur :

MADDE 1 — Jandarma umumî emniyet ve güvenliğin sağlanmasını ve bunların icrasını temin etmek için teşkil edilmiş bir kuvvettir. Devamlı ve men edici bir gözetme (Surveillance) hizmetinin esasını teşkil eder.

Bilhassa kırların ve ulaştırma yollarının emniyetini sağlar.

MADDE 149 — Karakolların normal görevleri, büyük caddelerde, köy yollarında köylerde, ormanlarda, kendi sorumluluk bölgelerinde devriye gezdirmektir.

MADDE 165 — Jandarmalar Fransa içinde seyahat eden herkesi himaye etmeğe hüviyetlerini tesbite mecburdurlar.

6 Aralık 1928 tarihli kararname ile trafik kontrol görevi kesin olarak jandarmaya verilmiştir. Jandarma kendi sorumluluk bölgesinde trafik kontrol görevini de ifa eder. Hâlbuki T. Cumhuriyeti topraklarının % 97 sinde emniyet asayişini sağlamakla görevli olan jandarmaya trafik kontrol görevi verilmemiştir.

Bunun sayılamıyacak kadar mahzurları vardır.

Motorlu vasıta sayılarında meydana gelen büyük artış iç ve dış Turizmdeki büyük gelişmeler hafta sonlarında ve belirli mevsimlerde çok sayıda vasıtanın ve yüzbinlerce insanın yollara dökülmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple trafik kontrol görevi bütün devletlerin zabıta teşkilâtının bir numaralı problemi haline gelmiştir.

Yol Durunu :

Rusyadan sonra Avrupada en geniş araziye sahip olan Fransa, çok geniş ve gelişmiş bir yol şebekesine sahiptir. Fransız yol şebe-

keşi Avrupanın en geniş şebekelerinden birisidir. Uzun zaman bu yol şebekesi ihtiyaca yeterli gibi göründü. Fakat motorlu araçların hızlı gelişimi karşısında bu şebekelerin ihtiyaca yetmeyeceği anlaşılarak 15 senedenberi hakiki bir modernizasyon çalışmasına başlanmıştır. Hâlbuki diğer Avrupa devletlerinde bu tip çalışma daha evvel başlamıştır.

1 Ocak 1967 tarihinde Fransada 800.000 Km. yol şebekesi mevcuttur. Bu yollar her mevsimde trafiğe elverişlidirler.

Büyük yollar 7700 Km., trafiği çok olan yollar 40.000 K., Uç şeritli yollar 2700 Km. dir.

Halen 850 Km. Otorut mevcuttur. Hazırlanmış olan beş senelik plâna göre 1973 senesinde 2352 Km. lik otoruk yapılmış olacaktır. Bu devrede Paris, Liyon, Marsilya, Nis yol şebekesi tamamen realize edilecektir.

Otomobil Sayısı :

Diğer Avrupa Devletlerinde olduğu gibi Fransada da motorlu araç sayısı sür'atle artmaktadır. 1938 de 2 milyon 700 bin motorlu araç mevcutken, 1961 de bu miktar 8073512 ye yükselmiştir. 1965 yılı sonunda 11 milyon araç mevcuttur ki, yüz kişiye 22 araç düşmektedir. İngiltere de ise yüz kişiye 20 araç düşmektedir.

Demiryolu, Deniz yolu ve nehir yollarının çok geniş ve gelişmiş olmasına rağmen Karayollarında yük nakliyatı da gelişmektedir. 250.000 Kamyon milli trafiğin % 78 ini teşkil etmektedir.

Yüksek viteste hassas olan ağır tonajlı araçlarla, ekseriya düşük performanslı olan turist araçlarının beraber hareket etmeleri büyük ölçüde -güçlüklere sebep olmaktadır.

Trafik kontrol görevinde iki tip görev ifa edilmektedir.

1. Önleyici kolluk görevi :

Jandarma korkusu akıllılığın başlangıcıdır, deye bir atalar sözü vardır. Jandarma trafik kontrol görevini üzerine almakla ilk plânda bir çok suçları önlemektedir. Jandarmamın mevcudiyetini hisseden yolcular ve sürücüler, trafik kurallarına riayet etmekte, daha tedbirli olmakta ve böyle ce bir çok suçlar önlenmektedir.

Trafik kazaları bütün memleketler için başlıca problem haline gelmiştir. Yollarda can verenlerin sayısı, savaşlarda ölenlerden çok

fazladır. Halkı ve gençliği eğiterek kazaların sayısını azaltmak için büyük bir gayret sarfedilmektedir. Bu hususta Fransız jandarması ile bir çok dernekler el ele çalışmakta ve başarılı sonuçlar elde etmektedirler.

Trafik kazalarını önleme derneği ile beraber okullarda, panayırda, muhtelif yerlerde kurslar açılmakta, sergiler tertiplenmekte, filmler gösterilmektedir. Ayrıca müsabakalar düzenleyerek vatandaşların trafik kaidelerini öğrenmeleri ve bunlara riayet etmelerini sağlamaktadırlar.

Trafik kazalarını önleme derneği ve diğer bazı dernekler her sene jandarmaya bir çok taşıt aracı sağlamaktadırlar. Ana yollar üzerinde muayyen yerlerde en yakın karakola direkt olarak bağlı telefonlar vardır. Bu sayede kazaya uğrayan veya zorluğa maruz kalan yolcu en yakın jandarma karakoluna müracaat ederek yardım istemektedir. Yine yollarda kaza vuku bulan yerler yaralı ve ölü sayıları levhalarla gösterilmekte, sürücüleri bu suretle ikaz edilmektedir.

Kazasız günler tertip edilerek geniş bir propaganda kampanyasına geçilmekte ve bu günlerde herkesin çok dikkatli araç kullanması sağlanmaktadır. Keza acemiler için çıraklık yolları ayrılmakta ve onların buralarda kazasız çalışmalarına imkân verilmektedir.

Kazaları önlemek için sürat tahdidi tedbirlerine baş vurulmaktadır. Meselâ 1959 senesinde 11 tatil sırasında 2000 Km. lik bir yolda turist arabaları için saatte 90 Km., ağır yük arabaları için saatte 70 Km. sürat tahdidi kondu ve kaza sayısı takriben % 23 azaldı.

1960 senesinde sürat saatte 100 Km. olarak tahdit edildi, iyi bir netice alınamadı, son senelerde koordinatör bir merkezden radyo örtüsü sağlanarak Paris-Côte'd'Azur arasındaki 900 Km. lik yol kontrol edilmiştir. Fransız televizyonu, trafik zabıtası tarafından verilen bilgileri yayınlayarak büyük yollardaki trafiğin normalleşmesine büyük ölçüde yardım etmektedir. Bu alanda çalışmalar devam etmektedir.

Bu çalışmalar trafik kazalarının araç sayısı nisbetinde artmasını önlemektedir. Bununla beraber artış korkunçtur. Bunu şu kısa istatistikten de görebiliriz.

<u>Senesi :</u>	<u>Kaza Sayısı :</u>	<u>Yaralı :</u>	<u>Ölü :</u>
1938			4.700
1957	66.300	98.000	5.600
1959	138.283	177.830	8.494
1960	143.999	187.230	8.277
1965			12.000

2. Trafik kazalarına uğrayanlara yardım ve soruşturma :

Yollarda trafik kazalarına uğrayanlara süratle yardım yapılması can kaybını büyük ölçüde azaltmaktadır. Bu maksatla yollarda mütemadiyen jandarma devriyeleri dolaştırılmaktadır. Sivil derneklerin yardımıyla ana yollarda her beş kilometrede bir direkt olarak jandarmaya bağlı telefonlar konmuştur. Böylece olaya süratle müdahale imkânı elde edilmiştir. Jandarmanın elinde yaralıları hemen hastahanelere sevk edecek sedye monte edilmiş Jeepler vardır. Bu jeepler oturarak 4, sedye ile 2 yaralı taşırlar. Helikopterler yaralıların tahliyesinde büyük faydalar sağlamaktadırlar. Seyyar sağlık ekipleri olay yerinde hemen ilk yardımı yapmakta, ağır yaralıları, acil durumda olanları helikopterlerle, diğerlerini sedyeli jeeplerle taşımaktadır.

Trafik kazalarının artışı karşısında son senelerde değişik tedbirler alınmaktadır. Trafik cezalarının artırılması yolunda geniş bir temayül vardır. Trafik suçlarından hüküm giyenlerin cezaları mahkemelerde tecil edilmemektedir.

Trafik kontrol görevinde özel işareti olmayan ve sürücüler tarafından tanınmayan arabaları kullanılmaktadır.

Seyyar mahkemeler yol boyunca gezerek bazı ağır hallerde dâvaya hemen orada bakıp suçlunun ehliyetini almakta, hatta arabayı orada bırakmaya mecbur etmektedir.

Teşkilât :

Fransız jandarması ve polisi kendi sorumluluk bölgelerinde trafik kontrolü yaparlar.

Trafik kontrolü il jandarma grup komutanlığı kademesinde yapılmaktadır. Daha yukarı kademelerde yapılan plânlama müsbet netice vermemiştir. Jandarma grup komutanı bir hizmet plânı yaparak başlıca yol mihverleri boyunca hizmeti kesin olarak plânlama-

makta, ikinci derecede yollar boyunca astlarına büyük bir inisiyatif bırakmaktadır.

Gerek jandarmada gerekse poliste yalnız trafik kontrol görevine tahsis edilmiş özel trafik personeli yoktur. Bunlar aynı zamanda adli, İdari zabıta görevinde yaparlar. Fakat trafik kontrolü görevinde ihtisas sahibidirler.

Halen her üçe ve il merkezinde kara yolu trafik kontrolünde ihtisas sahibi olan motosikletli jandarma karakolları vardır. Bunların mevcudu 6 : 24 kişi arasında değişir. Az önemli yerlerde kısmen motosikletli karışık karakollar bu vazifeyi yaparlar.

1965 senesinden beri il merkezlerinde esas icra plânı organı 30 motosikletliden müteşekkil olan motosiklet takımlarıdır.

Motorlu araç sayısı çok arttığından ve trafik kesafeti çok fazlaştığından, seyyar jandarma birlikleri devamlı olarak sabit jandarma birliklerini trafik kontrol görevlerinde takviye etmektedirler.

Seyyar jandarma birlikleri, her bölükteki trafik kontrol karakollarını veya bu göreve uydurulmuş bölüklerini vererek sabit jandarma birliklerine yardım etmektedirler. Bu yardımı yapmak için seyyar jandarma birliği bazı kuvvetlerini sabit jandarma birlik komutanının emrine verir veya bir bölgenin trafik kontrol görevini üzerine alır.

1. Seyyar birlik bu maksatla aşağıdaki yerlere sabit postalar çıkarır:

- a. Trafikğin güç olduğu yerlerde trafiği düzene koymak için,
- b. Tehlikeli yerlerde trafiğe nezaret etmek için.

2. Otomobilli veya telsiz monte edilmiş otomobilli devriyeler yol boyunca gezdirilir. Trafik akımı düzene konur, kaidelere aykırı hareket edenler, men edilir ve cezalandırılır.

3. İcabında gerekli müdahale yapılmak için elde yedek kuvvet bulundurulur.

4. Bölgeye telsiz örtüsü sağlanır.

Misal olarak Seine ve güney marne bölgesinde 5 ve 7 No. lu millî yollar üzerinde 1967 senesinde seyyar birliğin yaptığı yardımı gösterelim:

- a. Seyyar Bl. ün 3/8 i bu işe ayrılmıştır,
- b. Normal olarak haftada 24 Astsb. tahsis edilmiştir,
- c. Bayram günleri, bayramlardan bir gün önce, CUMARTESİ ve PAZAR günleri OCAK ayı başından MART ayı sonuna kadar haftada 48 Astsubay tahsis edilir.

- d. Diğer aylarda aynı günler için 60 Astsubay tahsis edilir,
- e. Primevre devresinde 75 Astsubay tahsis edilir.

Seyyar Bl. ün bu işe ayırdığı araçlar :

- 1. Telsizli 3 otomobil,
- 2. 12 şer kişilik iki kamyonet,
- 3. 2 otobüs,
- 4. Muhtelif sayıda jeep.

Trafik Kontrolünde Kullanılan Araçlar :

1. Motosiklet : İl ve İlçe merkezlerindeki motosikletli karakollarda 5 beygir gücünde saatte âzami 40 Km. sürat yapan motosikletler kullanılır. Motosikletlerin bazılarında telsiz vardır. Özel ikaz işaretleriyle donatılmışlardır. Halen Fransız jandarmasında 7000 adet motosiklet mevcuttur. İki motosikletli 6 saatte 50 Km. lik bir yol şeridine nezaret eder.

2. Otomobil : Trafik kontrolünde kullanılan arabalar genel olarak 1600 cm³, silindire sahiptirler. Sabit jandarma karakolları normal olarak 850 cm³ lik otomobiller veya Furgenetler kullanırlar. Bu otomobiller normal olarak saatte 80 Km. yaparlar. Genel kanaat daha süratli bir araca lüzum olmadığıdır. Arızı bir suçluyu tehlikeli bir kovalamacadan sonra yakalamaktansa, telsiz barajı yapıp yakalamanın daha tesirli olduğu tecrübelerle anlaşılmıştır.

Bütün araçlar da kolayca görünen ikaz işaretleri vardır. 1966 senesinden beri kullanılmakta olan bazı sivil tip araçlarda hiç ikaz işareti yoktur.

3. Telsizler : Bütün sabit jandarma birlikleri çeşitli takatta telsiz istasyonlarıyla donatılmışlardır. Bütün arabalar ve gittikçe artan miktarda motosiklet seyyar telsizlerle donatılmışlardır. Bunların hepsi keşf ve şayanı dikkat derecede tesirli bir şebeke meydana getirirler. Halen Fransız jandarmasında 2000 sabit, 2600 seyyar telsiz istasyonu vardır.

4. Özel Fenni vasıtalar :

a. Kaidelere riayetsizlikleri fotoğrafla tesbit eden TRAFFİPAXE aletleri.

b. Gürültüyü ölçen sonometreler,

c. Otomobillerin süratlerini ölçen taksigraf ve teletaksimetreler,

d. Geceleri kullanılan ışıklı (DUR, JANDARMA) yazılı yol kesme aletleri,

e. Projektörler, ses yayın cihazları.

5. Helikopterler :

Fransız jandarma bölge Komutanlıklarının emrinde Helikopter Tkları vardır. Toplam olarak 40 helikopter jandarmanın emrindedir. Bunlar trafik kontrol görevinde bilhassa faydalı olmaktadır. Bilhassa büyük yollarda, bayramlar, tatiller ve spor gösterilerinde trafiğin çok sıkışık olduğu hallerde ve yaralıların acele tahliyesi icap eden zamanlarda helikopterler büyük faydalan sağlamaktadırlar.

Bu konuda son olarak şunları söyleyebiliriz. Fransada trafiğin senelerde büyük ölçüde artması, jandarmanın gayretlerinin büyük kısmını bu alana teksif etmesine sebep olmaktadır. Jandarmanın elinde bu çeşit fennî ve modern araç ve donatım vardır. Bununla beraber sabit jandarmanın imkânları yeterli olmadığından zaman zaman seyyar jandarma birliklerinden yardım almak zorunda kalmaktadırlar. Önümüzdeki senelerde yalnız trafik göreviyle yükümlü özel bir trafik kontrol zabıtası teşkili muhtemeldir.

Faydalanılan Eserler :

1. Lois et decrets annote's sur l'organisation et le service de la gendarmerie,

2. Fransız jandarma dergileri,

3. Criminelle Polîçe dergileri,

4. Revue Historique de l'arme dergisi jandarma özel sayısı,

5. Muhtelif senelerde Fransaya giden heyetlere verilen broşürler.

**(D. CETVELİNE TÂBİ PERSONEL
İLE YEVMİYELİ PERSONELİN
İZİNLERİ HAKKINDA.
DANIŞTAY'IN GÖRÜŞÜ :)**

İhsan OLGUN
Danıştay 10 ncu Daire Başkanı

657 sayılı Kanunun yıllık ve mazeret izinlerine ilişkin 102 ve 104 ncü maddelerinin D cetveline tâbi ücretli personeli ile 4/10195 sayılı kararname gereğince muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılan teknik elemanlara teşmil edilip edilemeyeceği hususunda hasıl olan tereddüt dolayısıyla istişari mütalâa isteğiyle Başbakanlıkça Danıştaydan aşağıdaki yazı ile sorulmuştur.

Başbakanlık bu yazısında; “657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 237 inci maddesi, Devlet Memurları hakkında mevcut eski hükümlerden hangilerinin hangi tarihte yürürlükten kalkmış olacağını, 238 inci maddesi ise bu kanun hükümlerinden hangilerinin hangi tarihte yürürlüğe girmiş bulunacağını belirtmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yıllık izinlere müteallik 102 ve mazeret iznine müteallik 104 üncü maddeleri bu kanunun 238 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince, yayın tarihi olan 23/7/1965 günü yürürlüğe konulmuştur.

Bu duruma göre, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yıllık izinlere müteallik 102 inci maddesi 788 sayılı Memurin Kanununun 78 inci maddesi ile 1108 sayılı Maaş Kanununun 13 üncü maddesini, mazeret iznine müteallik 104 üncü maddesi ise 788 sayılı Kanunun 79 uncu maddesinin ilgili hükümlerini zimnen ilga etmiş olacağı hukukun genel prensiplerindendir.

Yürürlükteki istihdam hükümlerinin ilga edildiği zan ve zehabını tevhit etmemek ve 657 sayılı kanunun malî hükümlerinin genel kadro kanunlarıyla birlikte yürürlüğe girmesini sağlamak için bütçe kanunlarında yer alan maddelerin, 657 sayılı kanunun 238 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince zimnen yürürlükten kalkan 788 sayılı kanunun 78, 79 ve 1108 sayılı kanunun 13 ncü maddelerine hayatiyet bahşedemeyeceği cihetle tatbiki esas olamayacağı düşünülmekte ise de; çeşitli tatbikat ve bu yoldaki talepler dolayısıyla baremli memurlara uygulanan 657 sayılı Kanunun yıllık ve mazeret izinlerine müteallik 102 ve 104 ncü maddelerinin D. Cetveline tâbi ücretli personel ile 4/10195 sayılı kararname gere-

ğince muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılan teknik elemanlara da teşmil edilip edilemeyeceği hususunda olunacak muamelede tereddüde düşülmüş bulunmaktadır.

Tereddütlerin giderilmesini ve tatbikat birliğinin sağlanmasını temin bakımından Danıştay'ın mütalâasının alınmasına lüzum vardır denilmektedir.

Başbakanlığın bu danışmasına karşı Danıştay'ın 3. Dairesi aşağıdaki cevabı vermiştir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 238 inci maddesinin 1 inci fıkrasında memurların izin hükümlerini ihtiva eden 100 -108 inci maddeleri, Kanunun yayınlandığı tarihte yürürlüğe girecek hükümler arasında gösterilmiştir. 752 sayılı 1966 yılı Bütçe Kanununun 31 ve 32 inci maddeleri ile, 850 sayılı 1967 yılı Bütçe Kanununun 36 ve 37 inci maddelerinde Devlet Memurları Kanunu bakımından bir erteleme hükmü getirilmiş ise de bu erteleme, Kanunun 237 inci maddesi ile 238 inci maddesinin 4 üncü fıkrasına ve 195, 199, 202 ve 207 inci maddelerine münhasır bulunmaktadır.

Hernekadar, Devlet Memurları Kanununun 31/3/1926 tarihli ve 788 sayılı Kanun ile ek ve tadillerinin Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükten kalkacağını âmir bulunan 237 inci maddesi hükmünün Bütçe Kanunlarının yukarda sözü edilen hükümleriyle ertelenmiş bulunması muvacehesinde, 788 sayılı Kanunun halen sayılı Kanunun halen sarıh olarak yürürlükten kaldırılmamış bulunduğu zahir ise de, yukarda belirtildiği gibi, 657 sayılı Kanunun izinlerle ilgili hükümlerinin yürürlüğe girmiş bulunmasıyla aynı konuda iki ayrı kanun hükmü mevcut olması halinde, yeni esasları getiren sonraki kanun hükmünün uygulanması hukukun genel prensipleri icabından olduğu cihetle, Devlet Memurlarının izinleri hususunda Devlet Memurları Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.

Yine 657 sayılı Kanunun 238 inci maddesi gereğince yürürlükte bulunan aynı kanunun 4 üncü maddesi, (devlet memuru), (sözleşmeli personel) ve (yevmiyeli personel) olarak üç türlü istihdam şekli tesbit etmiş, halen D. cetvelinde ücret alan kimseler ise yevmiyeli personel ve sözleşmeli personel kabul edilemeyeceğine ve esasen bu maddenin ("Devlet Memuru" deyimi, Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanan, genel ve katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner ser-

mayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alan kişileri ifade eder.) yolundaki A bendi hükmüne göre, halen D cetvelinden ücret alan personel de, gördükleri hizmet bakımından bu tanım dolayısıyla Devlet memuru kategorisi içinde bulunmaktadır.

Bu sebeplerle, 857 sayılı Kanunun yıllık ve mazeret izinlerine müteallik 102 ve 104 üncü maddesi hükümlerinin D cetveline tabî personel hakkında uygulanması gerektiği;

4/10195 sayılı kararname gereğince muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılan teknik elemanların durumuna gelince;

Yukarda da belirtildiği gibi, 657 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinde, yevmiyeli olarak istihdam edilen personel, (Devlet memura) kategorisinin dışında gösterilmiştir. Bu Kanunun 102 ve 104 üncü maddesi. Devlet memurlarının yıllık izinleri ile mazeret izinlerini düzenlemektedir. Kanunun uygulanmasını sarîh olarak bir kısım personele hasrettiği esasların, bunlar dışında kalanlar için uygulanması elbette mümkün olmaz.

Bu sebeplerle, 657 sayılı Kanunun izinlere müteallik 102 ve 104 üncü maddelerinin 4/10195 sayılı kararname gereğince muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılan teknik elemanlara teşmil edilemeyeceği mütalâa kılınmıştır.

Başbakanlığın yukarda yazılı danışmasına karşı Danıştay Üçüncü. Dairesince hazırlanan istişari mütalâa, Danıştay Genel Kurulunca da incelenerek aynen kabul edilmiştir.

Bu suretle 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun izinlere ait 102 ve 104 üncü maddelerinin 4/10195 sayılı kararname gereğince muayyen ve muvakkat müddetli hizmetlerde çalıştırılan teknik elemanları kapsamına almadığı kanısına varılmıştır.

FİLMİMLERİN VE FİLM SENARYOLARININ KONTROLUNDA DEVLET SİSTEMİ

Dr. Jur. Âlim Şerif ONARAN

Tetkik Kurulu Müşaviri

Filimler üzerinde kontrol uygulanmak suretiyle sinematografik hürriyetin kayıtlanması, hemen her ülkede görülen bir vetiredir (1).

Organize edilmiş kontrol sistemlerini başlıca dört gruba ayırmak mümkündür:

- A. Devlet sansürü;
- B. Karma Sistem (2);
- C. Kendi kendini Kontrol Sistemi (3);
- D. Mahallî sansürler.

Biz, burada, sadece Devlet Sansürü'nü ele alacağız.

Devlet Sansürü deyimiyle, genellikle kontrol kuruluşlarının Devlet memurlarından oluştuğu ve Devletin menfaatini (dolayısıyla kamu menfaatini) ön plâna alarak uygulamalarda bulunan sistemler kastedilmektedir. Bununla beraber, bazen siyasî menfaatler gözetilerek, halkı veya Basını temsil eden (asında belli bir rejimin ..mürevvîçleri olan) kimselerin katıldığı kuruluşlar da bu gruba sokulmaktadır. Bunları taşıdıkları ruh itibarıyla karma sisteme sokmanın olanağı yoktur.

Bu bakımdan bu gruptaki teşekküller arasına, totaliter rejimlerin uygulamalarını yapan kuruluşlarla; demokratik hüviyette olan, fakat sansürü Devlet memurlarıyla uygulamakta fayda mülâhaza eden Devletlerin kuruluşlarını sokmak gerekmektedir.

(1) Leglise, Paul. "L'Envers du Cinema, iv (La Censure à Double Tranchant". LE COURIER, Unesco Yayını, xv. yıl, Nisan 1963, Paris, sh. 29'da : film, ticaret ve sanayiinin yasaklandığı Suudi Arabistan'da diplomatik misyonlar ve nadir yabancı teşekküllerin tamamen özel seanslarda vaki gösterim haklarının dışında film gösteriminin yasak olduğuna; dolayısıyla de film sansürünün bulunmadığına işaret ediyor ve şöyle devam ediyor : "Diğer uç rejimlerden biri de 62 sayılı ve 4 Ocak 1957 tarihli Kanunun : "Her ne tarzda olursa olsun, her kim, sansür uygulayarak veya bir sinema eserinin serbestçe sevkedilip gösterilmesini önlemek suretiyle sinema yoluyla anlatım hürriyetini ihlâl ederse, hakkında bir aydan altı aya kadar hapis cezası hükmolunur" "şeklindeki 22. maddesine göre Arjantin Cumhuriyetidir." (Bu kanunun bugün yürürlükte bulunmadığını ve yürürlüğü sırasında gereğince uygulama alanı bulmadığını sanıyoruz).

(2) Bu konuda bakınız : ONARAN, "Sinema Filmlerinin Denetimi Üstüne İtalyan, Fransız ve Belçika Mevzuatı", TÜRK İDARE DERGİSİ, Yıl 34, No. 285, Kasım ». Aralık 1963, sahife 115 - 142.

(3) Bu konuda bakınız : ONARAN, "Sinemanın Kendi Kendini Kontrolü", TÜRK İDARE DERGİSİ, Yıl 35., No. 286, Ocak - Şubat 1964, sh. 100 . 103.

“Bir totaliter Devlette, anlatım ve düşüncenin kontrolü, siyasî kudretin normal bir faaliyetidir. Hangi çeşit hürriyet anlayışı kabul edilirse edilsin ve hangi hürriyetler korunmuş olursa olsun, sansürün dar ve kesin (narrow and strict) anlamındaki bu faaliyet, sorumsuzdur. Totaliter Devletlerde sansür, olduğu gibi kabul edilir; ve bu ülkelerdeki vatandaşlar, idare eden grup düşürülmedikçe ve bir politika değişikliği yapılarak, sanatta, anlatımda, prensiplerdeki mevcut eğilimler bertaraf edilip yeni gereksinmeler ilân edilmedikçe; kendilerini “hür” telakki edebilirler.

“Bir demokratik Devlette ise, anlatım ve düşüncenin kontrolü, siyasî kudreti elinde tutanların normal bir tasarrufu sayılmaz. Tezahüratı, ya sorumluluğu gerektirir anlamda veya siyasî kudretin uygun görülmeyecek biçimde aşılması anlamındaki hükümet tasarruflarında; ya da mevcut kanunun değiştirilmesi için yapılan tazyik ve tahriklerde görülür.

“Hangi çeşit hürriyet anlayışı kabul edilirse edilsin ve kanunla hangi kısıtlamalar uygulanırsa uygulansın, bu da daha geniş ikinci anlamdaki sansürdür. Hükümetin bazı memurları veya bazı resmî teşekküller yetkileri dışında veya mutad olmayan bir davranışla hürriyete müdahaleye kalkmadıkça veya bazı fert veya gruplar, belli bazı eserler veya beyanlara ya da belli çeşitten eser veya beyanlara karşı kanunî veya kanun dışı baskılarda bulunmadıkça, demokrasilerde hürriyet olduğu gibi kabul edilir.

“İki çeşit sansür arasında önemli bir ayrım vardır : Totaliter rejimlerde, değer ölçüsü ve gerçeğin izlenmesi ve ahlâk eğitimi Devlet tarafından tanımlanır ve uygulanır. Demokratik rejimlerde değerlerin seçimi ve iktidarın uygulanması ayrı şeylerdir” (4).

1. Eski Alman Sistemi :

(Eski) Alman Devlet Anayasası’nın 118. maddesiyle öngördüğü

(4) Mc Keon, Merton ve Gellhorn, THE FREEDOM TO READ, “Perspective and Program”, The National Book Company adına R.R. Bowker Comp., Baskısı, New York, 1957, sh. 15 ve 16.

“Otoriter Devletlerde özel bir nitelik arzeden sansür, millî faaliyet branşlarının tümüne uygulanan bir sistemin bir parçasından başka bir şey değildir : Devlet Yapım Sistemi. Bu şekildeki yapım, zorunlu olarak bir kontrolü gerektirir; film sansürü konusu da bu kontrolün bir kısmıdır. Bu sansür öylesine bir şiddetle uygulanır ki, sinema (bu yüzden) fertlerin üzerindeki etkisi sebebiyle, “Yeni inanç” (“mystique nouvelle”)’ın propagandasının en kuvvetli aracı olmuştur. (Yves Jamelot, LES CENSURES DES SPECTALES, (Doktora Tezi), Editions JEL, Paris 1937. sh. 233).

kanun, 12 Mayıs 1920’de çıkarılmıştır. İmparatorluk sansürünün şiddetle uygulanmasından sonra Weimar Cumhuriyeti himayesinde, çok özgür görüşlü bir uygulama getiren bu kanunla, sadece, cermen ırkının aleyhinde olan (The Four Horsemen of the Apocalypse “1921” gibi) veya (yerleşmiş prensipleri) kesin biçimde sarsıcı (subversif) filimlerin yasaklanması öngörülüyordu (5).

“16 Şubat 1934’de Nasyonal Sosyalist Rejim, sansürü son derecede kompleks bir düzene soktu; (ve bunu, 28 Haziran 1935’te) tadilâtla daha da ağırlaştırdı. Her filim iki dereceli bir incelemeye tâbi tutuluyordu : bunlardan birincisi, “Film prüfstelle”, İkincisi, “Filmoberprüfstelle” tarafından uygulanıyordu. Yabancı filimler bu kuruluşların incelemesine sunulmadan önce, Propaganda Bakanlığı’na bağlı “Kontingenstelle” adlı bir kuruluştan gösterme izni almak zorundaydılar. 1934 tarihli kanun bir filmin yasaklanması bakımından şu esasları öngörüyordu :

“1) Devletin hayatî menfaatlarına, halkın nizam ve emniyetine karşı olan;

“2) Din, Nasyonal Sosyalizm, halkın gelenek ve kültürü bakımından menfur olan;

“3) Kargaşalık çıkarabilecek (nitelikte) olan;

“4) Cinsel arzu uyandırır (erotik) nitelikte olan;

“5) Devlet emniyetine aykırı bulunan;

“6) Başka ülkelerle mevcut ilişkilere zarar verebilecek olan filimler.

“Bundan başka sansür, Almanya’nın menfaatlerine zararlı nitelikteki bir filmi yurt dışına çıkardığı anlaşılan bir yapımcının bütün filimlerini; ve yapımcısı, yöneticisi veya başlıca oyuncusu yahudi olan filimlerin iç pazarda dağıtımını yasaklamak yetkisini haizdi” (6).

“Almanya’da gösterimi yasaklanan Alman filimlerinin, bazı ahvalde, yurt dışına çıkarılmak için, izin alması mümkündü. Altı yaşından küçük çocuklar sadece, Propaganda Bakanlığı’nca lüzum görülen filimlerin gösterimine alınabilirlerdi.

(5) Jamelot, loc. cit.

(6) ENCYCLOPEDIA DELLO SPETTACOLO, Casa Editrice LE MASCHERE adına, G.C. Sasoni, Roma - Firenze, 1956, sh. 428.

“Sinemanın millileştirilmesi, senaryolar üzerinde şiddetli bir önleyici sansürün uygulanmasına imkân verdi” (7).

12 Mayıs 1920 tarihli kanunun derpiş ettiği sinema üzerindeki sansür popüler nitelikteydi (Volkzensur), yani bir memur tarafından yönetilen dört vatandaştan oluşmuş komisyonlar tarafından uygulanırdı; halk temsilcilerinin dışında kalan, sinema sanayi inden bir üye, sanat ve edebiyat çevrelerinden bir üye ve millî ekonomi, halk eğitimi ve gençliğin moral düzeninin korunması çevrelerinin tümünden iki üyeden oluşmuş kurulun her temsilcisi, yalnız temsil ettiği zümrenin vekili gibi değil, halk sansürü adına hareket ederdi (8).

Ancak Nasyonal Sosyalizmin uygulandığı devirlerde, bütün bu temsilcilerin Nazi zihniyeti kimselerden oluştuğu; ve demokratik maksatlarla teşkil edilmiş olan bu kuruluşun, giderek, rejimin maksatlarına çalışır duruma sokulduğu görülmüştür.

2. Eski İtalyan Sistemi :

İtalya’da Faşizm Dönemine tesadüf eden ve rejimin zevaline kadar uygulanan sinematografik kayıtlamalara ait mevzuat şunlardır :

25 Haziran 1913 tarihli kanun, 24 Eylül 1923 tarihli kararname, 10 Aralık 1925 tarihli (Avaların ve Çocukların Korunması Üstüne) kanun, 16 Haziran 1927 tarihli (Kontrol Kuruluşlarının Kararlarına Uyumadığı Hallerde Uygulanacak Cezaları Gösteren) malî kararname ve 9 Ekim 1929 tarihli bir diğer kararname (9).

“Faşistlerin devrinde, İtalya’da sinemanın maruz kaldığı büyük krizi önlemek üzere 1935’te “Direzione Generale per la Cinematografia” ve “II Centro Sperimentale di Cinematografia” ve 1937 de “Cinecittà” kuruldu.

“Buna paralel olarak, 25/6/1913 tarihli ve 785 sayılı kanunla, sadece polis yetkililerinden oluşmuş bir kurula gördürülen kontrol görevi, 24/9/1923 tarihli ve 3287 sayılı kanunla ilkin : bir yargıç, bir anne, bir gazeteci (pubbliciŝte) ve bir profesör ile (bunları kontrol etmek için) PNF (Millî Faşist Partisi)’nin bir temsilcisi,

(7) op. cit., sb. 428 ve 429.

(8) Jamelot, op. cit., sh. 234,

(9) idem., sh. 237,

Korporasyonlar Bakanlığı'nın bir temsilcisi ve Luce Enstitüsü'nün bir temsilcisi (bu enstitü, sinema yoluyla kültürü yaymak ve Partinin propagandasını yapmak üzere kurulmuştu) ve (sadece müstemlekelerle ait senaryoların incelenmesi sırasında kurul'a katılan) müstemlekeler bakanlığının bir temsilcisinden oluşmuştu.

"6/9/1934'te kurulan Basın ve Propaganda Müsteşarlığı, bir yıl sonra Bakanlık haline getirilince, film çevirme işine başlamak için izinler, bu bakanlıktan alınır oldu; ve tam manasıyla bakanlıklar arası bir teşekkül olan kurul'a, önceki üyelere ek olarak Harbiye ve İtalyan Afrikası Bakanlıklarından da üyeler katılarak İtalyan Sinemasının Faşist Rejimi'ne çalışan bir varlık haline getirilmesi sağlandı" (10).

İzin belgesi (nulla osta) ita edilmediği hallerde daima itirazın mümkün olduğu bu rejimde, acele hallerde, kültür ve haber filimleri hakkında valilik yetkililerinin karar vermeleri kabul edilmiştir. Bu yetkililer, komisyon kararlarının uygulanmasını da kontrol ederler ve tenkili bir sansür (une censure repressive) icra ederlerdi (11).

Hükümleri, bilâhare, 16.5.1947 tarihli ve 379 sayılı ve 29.12.1949 tarihli ve 958 sayılı kanunlarla tadil edilmiş ve uygulanması İçişleri Bakanlığından ayrılarak Turizm ve Temaşa Bakanlığına verilmiş bulunan bu kanunla kurulması derpiş edilen ve iki dereceden ibaret olan film kontrol komisyonlarının İkinci Cihan Harbi İtalyası'nda şu yolda oluştuğu anlaşılmaktadır :

Birincil derecedeki film kontrol komisyonları :

- a) Reis : Turizm ve Temaşa Bakanlığı Sinema Merkez Ofisi'nden bir memur;
- b) Adalet Bakanlığında bir yargıç;
- c) İçişleri Bakanlığında bir temsilci.

İkinci derecedeki film kontrol komisyonları :

- a) Reis : Başbakanlık Müsteşar Muavini veya onun verdiği yetkiyle Sinema Merkez Ofisi Başkanı;

(10) Nedo Ivaldi, "La Censura Cinematografica in Italia", CENTRO FİLM Dergisinin özel nüshası, No. 13. Torino 1960, sh. 2 - 5.

(11) Jamelot, loc. cit.

- b) Adalet Bakanlığından bir yargıç;
- c) İçişleri Bakanlığından bir temsilci (12).

24 Eylül 1923 tarihli kanunun uygulanmasını gösterir Tüzüğü'nün 3. maddesi, halka gösterilecek filimlere, hangi hallerde izin verilemeyeceğini göstermektedir :

- a) Sahne, vak'a ve konusunda edep, ahlâk, örfü âdet ve kamu nezahatine aykırı hususlar varsa;
- b) Sahne, vak'a ve konusunda, ulusal haysiyet ve şerefi lekeleyecek, kamu düzenini bozacak, yada uluslararası münasebetlere aykırı hususlar varsa;
- c) Şaline, vak'a ve konusunda, kamu kumrularının ya da yetkililerinin, kamu memur ve görevlilerinin, ordu mensubu vesair silâhlı görevlilerin haysiyetini incitecek, ya da kanunun suç saydığı bir vak'aya dayanan, kişilerin onuruna dokunan, sosyal sınıflar arasında kin uyanmasına sebep olacak hususlar mevcutsa;
- d) Sahne, vak'a ve konularında, hayvanlara karşı bile olsa, kıyıcılıkla ya da nefret uyandırır biçim davranıldığı; etki yapacak şekilde suç işlendiğı, ya da intihar edildiğı gösteriliyorsa; ameliyat edildiğı, ipnotizma ya da ispritizma yapıldığı gösteriliyor ve genellikle sahne, vak'a ve konusunda ders teşkil edecek ve suça sürükleyecek hususlar varsa (13).

Aynı tüzüğün 4. maddesinde :

“Yurt dışına çıkarılacak filimlerden ekonomik ve politik menfaatlara; milletin âmme müessese ve salahiyetli makamlarının, âmme kudretini temsil eden memurların (polis), ordu ve başka silâhlı kuvvetlerin haysiyet ve prestijine zarar verecek; ya da yabancı diyarlarda İtalya hakkında yanlış ve zararlı değerlendirmelere yol açacak veya uluslararası iyi münasebetleri bozacak olanlara izin verilmez”, demektedir (14).

(12) Onaran, “İtalyan Sinema Hukuku, Özellikle Filim Kontrol Mevzuatı ve Uygulanması Üzerine İncelemelere Dair Rapor”, İDARE DERGİSİ, Yıl 32. n. 276. sh. 102 ve 103.

(13) Onaran, loc. cit., s. 95.

(14) idem.

3. Eski Japon Sistemi :

Kamuya arzedilen temaşalar hakkında, İçişleri Bakanlığınca isdar edilen 1 Haziran 1925 tarihli Kararname ile polise müteallik genel hükümler tanzim edilmiş; buna göre, filimler tüm olarak yasaklandığı gibi, sadece belli bir bölgede veya kesinti ve değişiklikler yapıldıktan sonra gösterilmesi de mümkün olabilmiştir.

Sansür Kurulu, sorumlu bir kimsenin imzasıyla, 12 Temmuz 1930 tarihinde “The Japan Times and Mail” de yayınlanan bir makaledeki kritere uygun biçimde davranıyordu :

“Bir kitabın sansür barajını aşabilmesi için, kendi kendime, ilkin onu, kadınların da bulunduğu bir toplulukta okuyup okuyamayacağım sorarım. Evet diyebiliyorsam, bırakırım, geçsin; aksi takdirde yasaklarım. Hepsı bundan ibaret, başka bir şey lâzım değil.”

Ölçü, Devlet müesseselerini korumak, mümkün olduğu nispette rezalet koparabilecek (zina, şehvet, kıyıcılık gibi) unsurlardan sakınmaktır.

1936’da militarizmi kötüleyen yabancı filimlere karşı da yine devrin ideolojisinden mülhem, benzer hükümler çıkarıldı.

Harpten sonra bir süre daha bu ruhun restorasyonu anlamında bir sansür düzeni sürdürülmüştür (15).

4. Eski Fransız Sistemi :

Mahallî yetkililerin (vali ve belediye başkanları) müdahaleleri ve adlî ve İdarî yargının bu müdahalelere hak veren içtihatları üzerine Fransa’da her yandan sansürün merkezileşmesi için istekler gelmeğe başlamıştır.

Nihayet 2 Mayıs 1917’de. “en iyi tanzim şartlarını ve sinemanın mükemmelleşmesini etüd etmekle görevli” bir komisyon kuruldu. Bu komisyonun çalışmaları, filimlerin merkezden kontrolünü sağlayan ilk metin olan 25 Temmuz 1919 tarihli kanunun çıkarılmasıyla neticelendi. Fakat meselenin önemli bir noktası olarak belirtmek istiyoruz ki, bu kanunda “mevcut hükümlerin, 1884 kanu-

(15) ENCYCLOPEDIA DELLO SPETTACOLO, sh. 429.

nunun sağladığı polis tedbirlerine manî teşkil etmeyeceği” derpiş ediliyordu (18).

Bu kanunla sansür idaresi İçişleri Bakanlığından alınarak Millî Eğitim ve Güzel Sanatlar Bakanlığına veriliyor. Kontrol komisyonu üyeleri on’u İçişleri Bakanlığınca tayin edilen otuz kişiye çıkarılıyordu. Bu halde bile Komisyonun kararlarının istişari olduğu ve ilgili Bakan, Komisyonun görüşüne rağmen sansür, politikası icabı aks ne karar alabildiği gibi; mevcut mahallî idareler ve merkez yetkililerinin, sansür işini birlikte yürütmeleri konusundaki “dualite” giderilememiş; ayrıca İçişleri Bakanı’nın kendi bakımından yetkilerini yürütmekte olması sızlanmalara sebep olmuştu (17).

Bu mahzurları gidermek ümidiyle sinemacıların giriştikleri mücadele boşuna çıktı. Ker ne kadar 18 Şubat 1928 tarihli kanımla sinemacılara bazı önemsiz menfaatler sağladı ise de, asıl şikâyet konusu olan “dualisme” ’e bir son vermek kabil olmadı. Bu kanunun getirdiği nisbî yeniliklerden biri de karma sisteme kayan bir kuruluşun işbaşına getirilmesi idi. Gerçekten kanun hükümlerine göre : komisyonun oluşumu değişiyor (altı memur, sekiz meslek temsilcisi ve özel ihtisasları sebebiyle seçilmiş sekiz kişi); İçişleri Bakanlığının dört temsilcisiyle katılmasına karşılık, iki misli meslek temsilcisi gösterilmek suretiyle liberal bir tutum izlendiği anlaşılıyordu (18).

1939’a kadar genellikle (grosso modo) yürütülen bu rejimde pek az değişiklik yapıldı. 7 Mayıs 1936 tarihinde kabul edilen bir kanuna göre, ... gösterme vizesi vermek için komisyon, (ahlâkın sadece bir bölümünü teşkil ettiği) “millî menfaatlerin tümü” ’nü nazarı itibara alıyordu. Bir yabancı film bahis konusu ise, vize verilmesi bir diplomatik silâh şekline giriyordu. Film Fransız millî

(16) 25 Temmuz 1919 tarihli kanuna takaddüm eden 16 Haziran 1916 tarihli kararname ile ilk merkez teşkilâtı kurulmuştu. Merkez komisyonunda, hepsi İçişleri Bakanını temsil eden beş polis memuru vardı. Filimlerin sansürü bir polis işi telâkki edilmişti. Bu komisyonun, belediye başkanları ve valilerin tatbikatı için “indication”lar sunmak üzere faaliyet icra edecekleri komisyonun kararlarının bir asgari durum (minimum) teşkil edeceği; belediye başkanlarının, bunun dışında “maximum” ’a varan bir tasarrufta bulunabilecekleri. 24 Haziran 1916 tarihli bir genelge ile açıklanıyordu (Lyon-Caen ve Lavigne, TRATTE THEORIQUE ET PRATIQUE DE CINEMA, Français et Compare, 2 cilt. Librairie Generale de Droit et de Jurisprudence, Paris 1957, sb. 36.

(17) Bakınız : Lyon-Caen ve Lavigne, op. cit., sh. 96 - 97.

(18) op. cit., sh. 39 - 40.

menfaatlerine aykırı ise, yurt dışına çıkarılma vizesi verilmiyordu. Nihayet Kanunun bir maddesi geri almayı haklı gösterecek bir sebep bulunduğu takdirde, evvelce verilen iznin geri alınabileceğine işaret ediyordu.

Sansür, 29 Temmuz 1939 tarihli bir kanunla İdare'den İstihbarat'a intikal etmiş, Sinemanın propaganda yönü ortaya çıkmıştı (19).

5. Sovyet Rusya Sistemi :

Sovyet Rusya, Sinemanın en çok güdümlü bir sanat haline sokulduğu ve sansürün gizli veya açık en şiddetle uygulandığı ülkelerden biridir.

İhtilâli müteakip ilkin 28 Mayıs 1918'de toplanan Sinema Komitesinin aldığı kararlar neticesinde, 17 Temmuz 1918'de bir çok kararnameler çıkarılmıştı. Bunların ikinci serisi sansürle ilgiliydi (20).

“1. Bütün sinema salonları, gösterimlerinden bir gün önce, filimlerinin (adını), programlarının afişlerinin ve senaryolarının ikişer nüshasını (İdareye) vermek zorundadırlar; (Kaideye riayetsizlik halinde kapatma ve 1.000 ruble para cezası);

“2. Dağıtımclar gösterime arzedecekleri her filimle ilgili her çeşit malzemeyi (İdareye) vermek zorundadırlar; satış ve gösterime, Komite'nin tasvibi alındıktan sonra karar verilir.

“Sinema ve filimler üzerindeki kontrol mevzuatı : Halk Komiserleri Kurulu'nun 19 Şubat 1923 tarihli kararnamesinin 5. maddesine göre isdar edilip sonradan 19 Şubat 1927 tarihinde tadil edilen 30 Mart 1923 tarihli Talimatname gereğince Milli Eğitim, İçişleri ve Adalet Komiserliklerinin temsilcilerinden oluşmuş” “Repertuar Kontrol Komitesi” 'nin teşkili ile, ilk kez ortaya çıkmıştır (21).

Daha sonra, Milli Eğitim Halk Komitesi idaresinden Sinema Halk Komiserliği İdaresine verilen sinema üzerindeki bu kontroller (22), Sanat ve Edebiyat İşleri Yüksek Müdürlüğü (GLAVLIT) bün-

(19) ibid.

(20) Jay Leyda, KINO (A History of the Russian and Soviet Film), George Ailen and Unwin Ltd., London 1960, sh. 132 - 133.

(21) Bakınız : ENCYLOPERIA DELLO SPETTACOLO, sh. 434.

(22) Roger Manvell, THE FILM AND THE PUBLIC, Penguin Books, Harmondsworth, Middlesex, 1955. sh. 248.

yesinde, adı anılan kuruluş tarafından icra edildi. Bu Komite, ... Millî Eğitim Halk Komiserliği, Devlet Siyasî İdaresi, Devlet Merkez Foto-Sinema Kuruluşu ve Devlet Merkez Pan-Rus Meslekî Sendikaları temsilcilerinden oluşmuş bir “Umumîl İstişare İhtisas Konseyi” ile pekiştirilmiştir (23)

S.S.C.B.’nde kesin sansür ölçüleri yoktur; sansür, genellikle,, üç büyük prensibe istinat ettirilir : “Siyaset”, “Ahlâk” ve “Ordu”.

Ahlâk deyimiyle, “nefret verici ahlâksızlık veya telkin edici cinayet sahneleriyle ilgili her şey” anlaşılmak icap eder.

Verilen gösterme izni sadece üç ay için geçerlidir. Bu sürenin sonunda, yeniden izin almak gerektir (24).

Bununla beraber, “Sovyet filim yapımcılarını esaslı şekilde gözönünde tutmak daima güç olmuştur. Kontroller en kötü şekilde öyle tatsızlaşmıştı ki, baskı altındaki sanatçı artık, yaratıcı gücünü kaybetmiş ya da ne gerekli görülüyorsa, onu vermeğe çalışan bir robot derekesine inmişti. ...

“Parti, bir filmin, senaryosunun hazırlanması, yapımı ve gösterimi gibi her safhasında dikkatle gözetimde bulunur. Sinema Bakanlığı, senelik filim yapımı programını, Hükûmet kademelerinden biri olan Bakanlar Konseyine tasdik ettirir. Bu kurum, genellikle, filim sanayii ve ihtiyaçları üzerine yıllık beyanlarda bulunur. Münferit filim konuları için, direktifler en üst kademededen verilir. 1944’te ilkin Sinema Komitesi, sonraları Bakanlık bünyesinde, Partinin emriyle bir Sanat Kurulu teşkil edildi. Bu Kurulun görevi, her filmin yapım safhasında gözetimde bulunmak ve yapımın parti ideolojisine uygunluğunu sağlamaktır.

“Bir çok filimlerin yapımından sonra ideoloji fikdânından ötürü yasaklandığı görülmüştür (25).

Rusya’daki Sosyal Realizm cereyanı, Eisenstein ve Poudovkine gibi ünlü yapımcıların eserlerinin, Rus sessiz filim dönemindeki gi-

(23) Jamelot, op. cit., sh. 238 ve 239.

(24) loc. cit.

(25) Manvell, op cit., sh. 248. Bu hususta ayrıca bakınız : Eisenstein’in “Müthiş İvan” ve “Boyalının İsyanı” adlı ilimlerinin, ideolojiye aykırı olduğu ve “Tarih hakkında yanlış intiba verdiği” gerekçeleriyle yasaklanması ile ilgili olarak Penelope Houston, THE TEMPORARY CINEMA, Penguin Books, 1963. sh. 125 ve 127.

bi “bourgeois” ve “gerici stylisation”u yansıtan eserler olarak tanınmasına yol açmıştı. Bu eserler, seyirci kitlesine doğrudan doğruya hitap etmemekle suçlanıyor; entelektüelin ortaya koyduğu birer yapıt olarak niteleniyordu (26).

6. İspanyol Sistemi :

13 Temmuz 1945 tarihli İspanyol Anayasasının 12. maddesi : “Bütün İspanyollar serbestçe fikirlerini beyan ederler”; 33. maddesi : “Bu Anayasa ile tanınmış haklardan istifade edilmesi zımnında topluluğun manevî, millî ve sosyal birliğine zarar iras edilemez.” hükümlerini öngörür.

İspanyol Devleti’nin esas prensiplerini tespit eden “Falange” ’ın 6 ve 7. prensipleri ise :

“Devletimiz, yurdumuzun bütünlüğünü korumağa matuf totaliter bir araçtır. Bütün İspanyollar; aileleri, belediye ve sendikalarındaki görevlerini icra ederek Devlet içindeki rollerini oynarlar; siyasî partilere üyelik yoluyla Devlete karşı vazife görülemez. Parti politikası sistemi bütün “ “ukubatı” ” ile tüm olarak kaldırılacaktır..” (nokta 6).

“Beşer haysiyeti, insanın vücut bütünlüğü (sağlığı) ve hürriyeti, ebedî ve kutsal değerlerdir. Fakat gerçek hürriyete ancak kudretli ve hür bir millete mensup olanlar sahip olur. Hiç kimsenin hürriyetini; millete, doğduğu yerin birlik, kudret ve hürriyetine karşı kullanılmasına izin verilemez. İspanyolları ayırmağa veya onları yurtlarının bahtına aykırı kışkırtmalarda bulunmağa teşebbüs edilmesine karşı sert disiplin tedbirleri alınacaktır” (27).

Bu sistemin öz ruhunun (yani tipik Faşist Devlet düzeninin) bir icabı olarak haber alma araçları (basın, radyo ve sinema) hepsi de aynı biçimde (yani Anayasa ve “Falange” prensiplerine göre) yakın olarak hükümete bağlı ve sıkı bir kontrol altındadır.

“İspanya’da sansür konusunda ilk düzenleme, 31 Aralık 1913 tarihlenmişti). Millî Ekonomi Bakanı’nın talebi üzerine 1929 tarihli Kraliyet Kararnamesiyle ortaya çıkmış; (bu Kararname’de, 27 Kasım 1912 tarihli sinema temasaları hakkındaki hükümler taze-

(26) Manvell, op. cit., sh. 249.

(27) Fernand Terron ve Lucien Solal, LEGISLATIGN FOR PRESS, FILM AND RADIO (Constitutional Provisions and Fundamental Principles Bölümü), UNESCO Yayım, Paris, 1951.

lenmişti). Millî Ekonomi Bakanı'nın talebi üzerine 1929 yılının 26 Şubatında bir diğer Kraliyet Kararnamesi yayınlanmıştı. Daha sonra, 12 Nisan 1930'da İçişleri Bakanlığının talebi üzerine çıkarılan Kararnameye göre, ilkin "Barcelona" ve "Madrid" 'te kurulan iki komisyon, bilâhare Madrid'te bulunmak üzere bire irca edildi; ve Emniyet Genel Müdürlüğü uhdesine verildi.

2 Kasım 1938 tarihli geçici mevzuat ve 20 Mayıs 1941 tarihli kanundan sonra. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 23 Kasım 1942 tarihli bir kararnameyle sansür yeniden düzenlendi. (Bu kararname 15/12/1944 ve 29/9/1949'da tadilât geçirmiştir).

"(Böylece) bir "La Comision Nacional de Censura Cinematografica" ve temyiz durumlarında görevlendirilmek üzere, bir "La Junta Nacional Superior de Censura Cinematografica" kuruldu.

"1946'da "Junta." ve "Comision" birleştirilerek "Junta Superior de Orientacion Cinematografica" adıyla tek bir organ haline getirildi. Kilimlerin kontrol ve incelenmesi konusunda yüksek bir Danışma Kurulu niteliğindeki bu kuruluş, küçükler için "recomendable" ve "toleradas" olan filimler! değerlendirdiği gibi; hangi filimlerin "millî menfaat gözettiği" ve hangilerinin "sanat niteliği bakımından kifayetsiz" olduklarını da belirtmekle görevlendirilmiştir" (23).

Luciano G. Egido'nun, Cinema d'Interet National" başlıklı incelemesinden esinlenerek hazırlanan bir inceleme yazısında (29) İspanyol Sansür Sistemi hakkında şu gözlemlere rastlanmaktadır :

"İspanyol Devleti ancak manasız veya gerici filimlere güleryüz göstermektedir; yani "Millî Menfaat Sineması" diye adlandırılan, İdarî ve malî destek gören sinemaya... Öte yandan Kafka'varî, dolambaçlı tuzaklarla dolu bir sansür, gerçeği boğazlamakla... görevlendirilmiştir (30).

"1939'da İç Savaş sona erdiği vakit, İspanya'da yenenler ile yenilmişler vardı. Pek tabii olarak, yenenler kendi davranışlarını, isteklerini ve gerçek karşısındaki tutumlarını öbürkölere zorla kabul ettirdiler. Bu bir zihniyetin, davranışın zaferi idi. (31).

(28) ENCYCLOPEDIA DEELO SPETTACOLO, sh. 432.

(29) Marcel Oms, Gölette ve R. Borde, "Ombre en Plein Jour", POSITIF, Dergisi, Pars Şubat 1960, n. 32.

(30) loc. c;t.. sh. 55.

(31) ibid.. sh 55 ve 56.

‘İspanyol sansürü nasıldır? Tüzüğü, teşkilâtı, nüfuzu nedir? Sorusuna yönetmen Jose Luis Saenz de Heredia’nın “Revue International du Cinema” Dergisine verdiği bir cevapta şöyle deniyordu : “Sansür Komisyonu’nun hiç bir tüzüğü yoktur. Ölçülerdeki yakınlık dolayısıyla neyin çevrilebileceği, neyin çevrilemeyeceği bilinmemektedir. “Şüpheli durumlar” ’da yapımcı, senaryolar üzerindeki ön sansür yardımıyla filminin nasıl karşılanabileceğini öğrenebilir ve ona göre filmi çevirip çevirmemeye karar verebilir. Bazan bu ön-sansür senaryoyu reddeder; o vakit, film çevrilmez. Bazan bu senaryo tasdik edilir; fakat filmin çevrilmesi için bazı sahnelerin kesilmesi istenir. Din, ahlâk ve ordu ile ilgili meseleler, İspanya’da büyük bir dikkatle ele alınması gereken konulardır” (32).

“Bu cevap, İspanyol Sineması’nın sansürden dolayı felce uğradığı gerçeğini gizlemek amacını taşıyorsa da, yine de bazı noktaları açığa vuruyor : Bir tüzüğün olmayışı, alabildiğine keyfî davranışlara yol açmaktadır. ... “Şüpheli durumlar”, her çeşit baskıya açık kapı bırakmaktadır. ... Fakat daha yakından bakılırsa; resmî kaynaklara (özellikle Madrid’teki “İspanyol Haberler Bürosu” mm broşürlerine) başvurulursa, İspanyol sansürünün (ince noktaları) anlaşılabilir :

“1. “Sinema Gene] İdaresi”, senaryolar üzerinde bir ön-sansür yapmakta, “yerli, yabancı bütün şirketlerden İspanya’da film çevirmek için talep edilen izin belgesini vermekte” ’dir.

“2. Daha sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı da ham film vermek için “Sinema Ekonomik Teşkilâtı” vasıtasıyla işe karışmaktadır.

“3. Fakat en korkunç bürokrasi, “Sinema Yüksek Konseyi”ninkidir. 28 Haziran 1946’da kurulan bu Konsey, Madrid-Alcala Piskoposu tarafından tayin edilen Kilise temsilcisi hariç, Millî Eğitim Bakanlığı’nca serbestçe seçilen bir başkan, bir başkan yardımcısı ve on danışmandan meydana gelmektedir. Bu Konsey’in görevleri belirli değildir; ... müphem, karanlık bir şekilde bırakılmıştır. ... Bu Konsey, “İspanyol sinemasının daha iyi teşkilâtlanmasına yardım edecek tasarılar üzerine düşüncesini belirtir; “Millî Menfaat Filimleri” diye adlandırılan filimler için aday gösterir; sanat niteliği olmadığı için dışarıya gönderilemeyecek filimleri ayırır; aynı sebepten dolayı birinci ve ikinci sınıf salonlarda oynatılamayacak filimleri ayırır. Yabancı filimlerin İspanyolca dublajına veya alt-ya-

(32) idem., sh. 58.

zırlarla oynatılmasına izin verir; yerli ve yabancı filimleri tasnif eder; film sansürü yapar”.

“4. Nihayet, “Yöneticiler Odası” ’nın bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bunun görevi de, “çevrilme izni vermek” üzere “Sinema Genel İdaresi”nce gönderilen senaryolar üzerinde “tamamiyle teknik veya sanat yönünden” düşüncesini belirtmektir.

“Görülüyor ki İspanya’da bir “Sansür Komisyonu” değil, “Sansürler” vardır. Sansür Tüzüğü yok, Rejimin ortaya koyduğu, Rejimin imzaladığı siyasî ve İktisadî anlaşmalarla belirlenen yasaklamalar vardır” (33).

“1956’ daki Salamanca Kollokyumu (Primeras Conversaciones Cinematograficas Nacionales) dolayısıyla yayınlanan bildiride de şu cümleler yer alıyordu :

“İspanyol Sineması yalnız başına yaşamaktadır. Yalnız dünyadan değil, İspanyol gerçeğinden de sıyrılmıştır. Sinema bütün ülkelerde günlük yaşayışın meseleleriyle ilgilenir, böylelikle çağının tanığı olmak görevini yerine getirir. Oysa, İspanyol sineması bizim ulusal gerçeğimizle hiç bir ilişkisi olmayan eskimiş kalıplarla yetiniyor. ... Sinemamızın meselesi şudur : “Hiç bir meseleyi ele almamak, çağımızın tanığı olmamak..” (34).

7. Mısır’da Uygulanan Sistem :

Devlet sistemleri içinde İslâmî bir Devlet tarafından uygulanması bakımından ilginçtir.

“Arap ülkelerindeki sansürün, öbür ülkelerdekinden ayırıcı bir başka özelliği, din baskısının ağırlığı, resmî sansür yanında çeşitli din kurumlarının baskısı; askerî yönetim bulunan ülkelerde, sansür tüzüğünün dışında gelişigüzel siyasal kısıntılardır. Bunlara, Orta Doğu’da Yahudiler ile Araplar arasındaki çatışmadan, hatta “Harp hali”nden dolayı ortaya çıkan özel durumlar da eklenebilir.

“Din baskısının ağırlığı, ülkeden ülkeye ve zamana göre değişir. Örneğin, Suudî Arabistan’da başlangıçtan bugüne kadar sinemanın “dinsel ahlâk” bakımından câiz görülmediği, halkın ahlâkı bozulmasın diye her türlü sinema gösteriminin yasaklandığı bilinmektedir. ...

(33) ibid., sh. 58 ve 59.

(34) idem., sh. 60.

“Dinsel durumların baskısı ise, baştakilerin tutumuna göre zaman zaman çoğalmakta, zaman zaman azalmaktadır. Mısır’da sinema sanayisinin kurulmağa başladığı 1928 - 1927 yıllarında, “Al-Azhar”ın öğretim üyeleri, Perde’de Peygamberin gösterilmesine yol açar diye, sinemanın yurda sokulmasına engel olmak istemişlerdi. Daha sonraları, ... Mısır’ın siyasal ve toplumsal hayatında büyük etkisi olan iki derneğin filimlerin din bakımından sıkı bir denetlemeye tâbi tutulmasına yol açan (davranışlarına tanıklık edilmiştir). Bunlardan “Cemiyyat al-Şubban al-Müslimîn” (Müslüman Gençler Derneği), 1930’da yabancı bir filim şirketinin Mısırdaki Muhammed ve Dört Halife’nin hayatı ile ilgili bir filim çevirmesine engel olmuştu (35). ... Mısır’da askerî yönetim kurulasıya kadar siyasal hayatı elinde tutan “Al ihvan al-Müslimîn” (Müslüman Kardeşler) Derneği ise, zaten kendisine bağlı Hükümetler eliyle Mısır Sineması’nın din bakımından “açık vermesine” meydan bırakmamıştır.

“Din baskısı Arap ülkelerindeki sinemalar üzerinde bazan çok daha aşırı biçimler almakta, fakat toplum koşulları, bu kadarına yer bırakmamaktadır. Bu gibi davranışların başında sinemaların toptan kapanmasını istemek gelir. Ayrıca, İkinci Dünya Savaşı’nın eşliğinde Suriye’de müslüman kadınların sinemaya gitmelerini önlemek için gösteriler yapılmış; bazılarının evlerine tehdit mektupları atılmıştır. Camilerde, kadınların sinemaya gitmelerine karşı vaazlar verilmiştir. Amerika’daki yaşlı kadın derneklerini andıran bir dernek, “camiiyyat-i Ansar al - Fadıla” ” (Fazilet Dostları Derneği), Suriye İçişleri Bakanlığı’na başvurarak, kadınların sinemaya alınmasının yasaklanmasını istemişlerdir. Bütün bunlar sanıldığı gibi geçmişin tuhafıkları da değildir. Nitekim, 1952 Mayıs’ında Karaçi’de toplanan “Pan - İslâm Kongresi”, bütün müs-

(35) Muhammedi’n Beyaz Perde’de gösterilmesi konusunda müslüman ülkelerin hemen hepsinde aşırı bir hassasiyet mevcuttur. Son yıllarda İtalyanların bu konuda bir filim çevirmek tasavvurları hakkında Pakistan Kamuoyu’nun gösterdiği duyarlılık, bunun bir başka örneğini teşkil etmektedir. A.P. Ajansı’nın Karaçi menşeli bir haberine göre : “İtalyan Elçiliği, bir İtalyan Şirketi’nin, Hazreti Muhammed’in Hayatına dair bir filim vücuda getirmeyi tasarladığı yolundaki haberleri yalanlamıştır.

“Binlerce müslüman Cuma günü Peşaver şehri sokaklarında gösteri yürüyüşleri yapmış ve hadiseler sırasında oradaki Amerikan Konsolosluğu yanlışlıkla taşlanmış. Nümayişçiler, Hazreti Muhammede dair filmin İtalyan ve Amerikan Şirketlerinin girişecekleri! müşterek bir teşebbüs olacağı zehabına kapılmışlardır...” (“İtalyanlar, Hazreti Muhammed’e ait Filim Çevirmiyorlar”, MİLLİYET, 20.5.1962, sh; 5).

lûman Devletlerden sinema salonlarının hepsinin kapatılmasını isteyen bir karar sureti tasarısını ciddi ciddi kabul etmiştir' (36), (36 bis).

Stetie'ye göre, sinema, hukuk bakımından, İslam Ülkelerinde hemşehrilik hakkını (droit de cite) haizdir. ... Sinema şüphe yokki bir tasvir sanatıdır; ve bu durumuyla, dar anlamıyla alındığı taktirde, dinî ahlâka, bütün tasvir sanatları gibi, aykırı telâkki edilebilir. Fakat sinema, aynı zamanda, bir gölge oyunu, ... bir gölge tiyatrosudur. (Ve İslâm'da kukla ve karagöz - hiç değilse bazı mezheplerce yasaklanmıştır).

(36) Bakınız : “Mısır Sansürü”, Yedinci Sanat - YENİ SİNEMA Dergisi, n. 2, Kasım 1960, İstanbul, sh. 24 ve 25.

(36 bis) Salâh Stetie'nin (Massignan'a atfen) “İslâm'da Tasvir Yasağı” konusundaki gözlemleri (“Premesse Filosofiche e Teologiche per un Cinema Arabo : Bir Arap Sineması İçin Felsefî ve İlâhiyata Mûteallik Kaziyeler”, BIANCO E NERO, yıl : xxIII, n. 12, Aralık 1962, Roma, sh. 36 - 37)'ne göre : ... “İslâm'da tasvirin ve sanatın resmen yasak edilmesi (sebepleri) dörde irca edilebilir :

“1. Mezarlara, Peygambere ve Azizlere tapanlar için lânet;

“2. İkinci yasak, Kur'anın, 5. sûresinin (Mâide Suresi) 110 uncu ayetindeki İsanın yaşantısı ile ilgili yasak : (“An o zamanı ki,... Ey Meryem oğlu İsa,... Hani topraktan kuş şeklinde bir şey yapardın, iznimle de (Allah'ın izni) ona üfürürdün; o da iznimle kuş olurdu”) (Abdülbaki Gölpınarlı, KUR'ANI KERİM VE MEÂLİ, Remzi Kitabevi, İstanbul 1955, sh. 142) hükmünden mülhem bulunuyordu. Toprak suretin canlanması üstüne Kur'anın kabul etmiş olduğu bu örnek tektir ve Tanrı'nın izniyle buna imkân verildiği belirtilmiştir. Daha ziyade müslüman geleneklerinde ve Hadislerde, net olarak tasvirlerle karşı düşmanca bir durum mevcuttur.... Hadis.... “Sanatçılar, suret yapımcılar, Kıyamet gününde, yapıtlarını canlandırmak (gibi) yerine getirilmesi olanaksız bir emir alarak; (bunu yerine getiremeyince) cezalandırılacaklardır” demektedir. Doğrusunu söylemek gerekirse, sanatçı burada modern anlamında alınmamıştır; daha ziyade, yalnız canı eksik bir sûret yaratarak Yaradan'a şirk koşmak isteyen mütekebbir bir zekâ bahis konusudur. “Al-Hâlik” olduğu gibi “Al-Musavvir” diye de anılan ancak Tanrı'dır. Çünkü, “Halâğa : Yaratmak” nasıl Tanrı'ya özgü ise, “Savvara : Yapmak, teşkil etmek” te Tanrı'ya mahsustur.

“3. Üçüncü yasak, üzerinde sûret bulunan kumaş ve baş yastığı kullanılmamasını âmirdir. Fakat, Bizzat Peygamber'in odasında, eski bir geleneğe göre, bu kabil yastıkların bulunmuş olacağına dair bir Hadis te mevcuttur.

“4. Geleneğe göre, zamanımıza kadar intikal eden dördüncü yasak, Hac saygısıyla ilgilidir. Fakat bu hususta, gerçek ve muhassas anlamıyla, açıkça, sûret bahis konusu değildir.

“Tetkik etmiş bulunduğumuz bu dört Hâdis'in muhtevaları ele alınınca, İslâm'da canlı varlıkların temsil (tersim) edilmesinin resmen (şer'an) mahkûm (yasak) edildiği neticesini çıkarmak müşküldür. Çünkü ne ruh, ne de kelime itibarıyla Kur'ana tevafuk etmemektedirler.”

Bugün Arap filmcisi geleneksel yasakları ihlâl etmeksizin, artık, her çeşit konuya yönelmiştir (37).

Mısır'da Krallık zamanında beri süre gelen sansür kaldırılmamış, hatta ihtilâl'den sonra, Temmuz 1952'de (şiddetlendirilerek) değiştirilmiştir.

Tamamen Resmî Devlet Sansürü biçiminde olan sistem, yapımcıya, bir meslek temsilcisinin de katıldığı sansürcülerden oluşmuş özel bir komite nezdinde temyiz hakkı tanımaktadır (38).

Arap Ülkeleri içinde Sinema Endüstrisi en geniş olan ve hepsine önderlik eden Mısır'ın sansür tüzüğü, ... uyulması gereken kaideleri tesbit bakımından, aşağı yukarı Hollywood sansürünü andırmaktadır. "Al-Kavaid al-Âmma li'l — Rakaba ilâ al-Aflâm : Filimlerin Denetlenmesi İçin genel Kuralla" adına taşıyan bu tüzüğün amacı ilk satırlarda şöyle anlatılmaktadır : "Filimlerin halka gösterilmesinden önce incelenmesinden maksat; ahlâkı korumak, insanları suç işlemeğe yöneltecek durumları önlemek, halkın çeşitli tabakalarının duygu ve inanışlarına aykırı noktalara engel olmaktır."

Bu Tüzük, yedi başlık altında tedvin edilmiştir :

Bunlardan ilki, "Mavzu al - Film" ("Filmin Konusu") başlığını taşıyor. Buna göre, iyiliğin üstünlüğü açıkça belirtilmedikçe, bir filmin konusu ya da ana düşüncesi suç ve kötülük üzerine kurulamaz.

İkinci bölüm, "Al-Umur al-Diniyya" ("Din İşleri") dir : Tanrı'nın gücünü maddî belirtilerle (örneğin insan ya da başkabir varlıkla) ortaya koymak, peygamberlerin suretlerini vermek yasaktır; Kur'an ya da öbür kutsal kitaplarda alınmış parçaları, peygamber sözlerini komik durumlar arasında kullanmak yasaktır.

Üçüncü bölümü meydana getiren "Al-Umur al-Siyasiyya" ("Siyasal işler") 'de yer alan yasaklar ise şunlardır : Mısırlıların ya da Mısırdaki yerleşmiş yabancıların duygularını incitecek konuların ele alınması; Hükümetin rejimine aykırı hususlar, bolşevik propagandası yapan konu ve sahneler; toplumsal kargaşalıklara (ayaklanma, gösteri, grev'e) yol açan konu ve sahneler.

(37) Stetie, loc. cit., sh. 38-40 ve 46.

(38) Centre National de la Cinematographie Française, "Le Cinema a i'Etranger - Le Controle des Films dans le Monde", BULLETIN D'INFORMATTON. n: 31, Şubat 1955. sh. 42.

“Al-Umur al-içtimaiyya” (“Toplumsal İşler”) başlığını taşıyan dördüncü bölümde ise, şu yasaklar bulunmaktadır : ister doğrudan doğruya, ister gölge biçiminde olsun çıplak vücut göstermek; bayağı kelime ve unvanlar kullanmak; edep dışı sahneler koymak; din adamları, devlet memurları, bakanlar, yargıçlar, doktorlar... gibi önemli kişilerin şeref ve haysiyetlerini zedeleyecek konular ve durumlar; normal sevgi gösterisini aşır şehevî bir özellik kazanan kucaklama ve öpüşmeler; edep dışı ya da tahrik edici danslar gibi örf ve âdete aykırı hareketler; cinsel hastalıklar, doğumlar ya da başlıca tıbbî olaylarla ilgili sahneler; dinsel ve ulusal bakımdan yurttaşlar arasında ayrılık yaratacak konu ve sahneler.

Beşinci bölüm, “Al-Umur al-Cinsiyya” (“Cinsel işler”) başlığını taşımaktadır. Bu bölümün de yasakları şunlardır : Düşük kadınların yaşayışını, beyaz kadın ticaretini anlatan, ahlâksızlığa yöneltici konuları ele almak; tahrik edici sahneler; kadınların baştan çıkışını gösteren sahneler.

Bunu, “Al-Caraim” (“Suçlar”) başlıklı bölümdeki şu yasaklar izliyor : suç işleme yollarını, taklit hevesi uyandıracak yolda ele almak; uyuşturucu madde kullanılışını gösteren sahneler; suçluları sempatik gösteren, suçluyu kahraman yapan, güvenlik kuvvetlerini gülünç düşüren, bunları beceriksiz ve haksız gösteren konular; asılma kurşuna dizilme, işkence sahneleri, intihar sahneleri.

“Al-Kasva” (“Şiddet”) başlığını taşıyan son bölümde de, insanlara, özellikle çocuklara zulüm yapılmasını, hayvanlara eziyet edilmesini gösteren sahnelerin; göz oymak, diş kırmak... gibi vahşet sahnelerinin yasak olduğu yazılıdır. (39).

8. Türk Filim Kontrol Sistemi :

Resmî Devlet Sansürü kategorisine girmektedir.

Bu sistem, tek parti döneminde çıkarılan (4/7/1934 günlü ve 2559 sayılı) Polis Vaz fe ve Salahiyetleri Kanunu’nun 6. maddesinin, “Hariçten gelen filimlerin gösterilmesi, polisin iznine bağlıdır. Polis filimlerin ve senaryoların tetkik ve muayene işini alâkalı makamlarla birlikte ve nizamnamesine göre yapar.” hükmüne istinat edilerek çıkarılan ve 19 Temmuz 1939 tarihli ve 2/11551 sayılı kararname ile yürürlüğe konan “Filimlerin ve Filim Senaryolarının Kontroluna

(39) Bakınız : “Mısır Sansürü”, loc. cit., sh. 26 ve 27

Dair Nizamname” (40) ile uygulanmaktadır. Uygulamalarda gösterilen gayrete rağmen, bugünün çok partili demokratik rejimimizin bünyesine uymadığından, bu sistemin değiştirilmesi gerekmektedir.

Nitekim, bu konuda, içişleri Bakanlığı ile Başbakanlık Basın- Yayın Genel Müdürlüğü bünyesinde bazı çalışmalar yapılmaktadır.

Sonuç:

Yukarıdaki açıklamalarda gösterildiği gibi, filimlerin ve filim senaryolarının kontrolünde Devlet Sistemi, bugün, totaliter devletlerin dışında, elli yıl öncesi kadar şiddetle tutulan bir sistem olmaktan çıkmış; ikinci Cihan Harbinden sonra Almanya ve Japonya gibi bazı ülkelerde, evvelce A.B.D.’nde ve İngiltere’de izlenen kendi kendini sansür (auto-control) sistemleri kurulurken; Fransa, İtalya ve Belçika gibi ülkelerde de, Devlet memurlarının yanında kontrol komisyonlarına Sanayi, Üniversiteler ve halkın temsilcilerinin de katıldığı karma sistemler teşkil edilmiştir.

(40) Bu nizamname, iki kez : ilkin 15 Ocak 1948 tarihli ve 3/6862 sayılı kararname ile; ikinci kez, 24 Ocak 1958 tarihli ve 4/9710 sayılı kararname ile. değişikliğe uğramıştır

BÜYÜK LONDRA İBARESİ (Metropolitan) ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Şerif TÜTEN
İçişleri Bakanlığı
Tetkik Kurulu Başkanı

GİRİŞ:

Bakanlığımız Tetkik Kurulu bünyesi içinde, İstanbul ve İzmir Metropolitan Belediye idareleri ön araştırmasının yapılmakta olduğu bilinmektedir. Bu çalışmalarda faydalı olma amacı ile, Milletlerarası bir toplantı dönüşünde, Londra Metropolitan İdaresi (Greater London Council) üzerinde bir inceleme yapılmıştır. Bu incelemenin ana hatlarını, bu konuda ilgililere toplu bir bilgi verme amacı ile", belirtmeyi faydalı buldum.

Yazıda önce, Londra mahallî idaresinin geçirdiği tarihî gelişme belirtilecek ve daha sonra, metropol idare ile, Londra içindeki belediyelerin ilişkileri, müşterek ve ayrı görevleri izah edilerek, bizdeki durum ve çalışmalar ile ilgi kurulmaya çalışılacaktır.

Bu alanda yapılacak her türlü inceleme ve araştırma, yurdumuzda geç bile kalındığına inandığımız metropoliten belediye idarelerinin kurulma ve gelişmelerine yardımcı olacaktır.

I — BÜYÜK LONDRA İDARESİNDEN (GLC) ÖNCEKİ DURUM :

Londra, kuruluş yeri itibariyle Thames nehri ağzında ve denize açılan bir şehir olarak, politik, kültürel, ticarî, malî yönden, İngiltere'nin tümünü etkileyen bir önem taşımış ve son zamanlarda da bir sınaî merkez haline gelmeğe başlamıştır. Bütün bunlara rağmen bugün dahi dünya'da park ve yeşilliği en bol olan şehirlerden biri olarak tanınan Londra'ya "Yeşil Taç"la Süslü Şehir" adı verilmektedir.

Asıl problem, Londra'nın sür'atli büyümesine nasıl çare bulunacağı değil, bu büyümenin mahallî idare esprisini taşıyan bir sistem içinde nasıl hayatîyetini koruyacağını halletme gayretlerinde toplanmaktadır.

Bu gayretlerin kısa tarihçesi şöyledir :

1. 1885 tarihli Metropolis İdaresi Kanunu :

(The Metropolis Management Act 1885)

Londra'nın ilk metropol otoritesini kuran kanundur. Bir merkezi idare ve 41 belediye bölgesi teşkil edilmiş olup, 117 mil kare araziye içine alıyordu. Bu devrede, Thames nehri'nin her iki yanı tanzim edilmiş, köprüler ve ana yollar halledilmiş, park ve yeşil sahalara genişletilmiş ve en önemlisi, ana kanalizasyon şebekesi halledilmiştir.

2. 1888 tarihli Mahalli İdare Kanunu :

(The Local Government Act 1888) :

Bütün İngiltere'de bu arada Londra'da da "County" idaresini kuran kanundur. Bu kanunla, Bir Sulh Hakiminin uhdesinde bulunan Metropolitan İdare yetkileri, müntehap bir County meclisine devredilmiştir.

3. 1889 tarihli Londra İdaresi Kanun :

(The London Government Act 1889) :

Daha önce teşkil edilmiş olan 41 belediye bölgesi 28 metropoliten bölgeye verilmiştir. Bütün bu kanun tadilleri, 29 nci asırda Londra'nın sür'atle büyüyen banliyö sahasını içine alamamış ve özellikle İki Cihan Harbi arasında, bu idarenin geliştirilmesi için çeşitli zaruretlere doğmuştur.

1921 - 1923 yılları arasında, Londra Mahalli İdaresi'ni incelemek üzere kurulan bir Kraliyet Komisyonu, Metropol idarenin daha ziyade istişari yetkilere sahip bulunması için bir rapor tanzim etmiş ve bu uygulama bir süre devam etmiştir. Bu arada, Londra büyümeye devam etmiş, idari problemler de o derece artmıştır.

İkinci cihan harbinden sonra, Metropolis sorunları önem kazanmış, 1946 yılında Kurulan Clement Davies Araştırma Komitesi, Büyük Londra idaresi kurularak, buna plânlama ve uygulama safhalarında daha geniş yetkiler verilmesi tavsiyesinde bulunmuştur. 1957 yılında ise aynı görüşü savunan üç beyaz kitap yayınlanmış, nihayet 1957 yılında Avam Kamarasını tavsiyesine uyularak, Mesken ve Mahalli İdareler Bakanlığına, Büyük Londra Mahalli İdaresi Araştırması Kral yet Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyon,

üç yıllık bir çalışmadan sonra 1960 yılında raporunu vermiş ve 31 Temmuz 1963 yılında “Büyük Londra İdaresi Kanunu” parlamentodan geçerek kanunlaşmış; İdare, 1965 yılında teşkil edilmiştir.

II — Büyük Londra İdaresi’nin Ana Hatları :

Büyük Londra idaresi, 620 mil kare arazi üzerinde 8 milyon nüfusu içine almaktadır. Bu nüfusun, 3.250.000 i daha önceki Londra County (London County) den intikal etmiş, 3.750.000 i de, yeni katran belediyelerden geçmiştir.

Büyük Londra İdaresi kurulduktan sonra, bu bölgedeki beledi hizmetleri üç kısımda incelemek yerinde olacaktır :

A — Yetki ve Sorumluluğun Paylaşıldığı Hizmetler :

Büyük Londra Kanunu, bazı görevleri, münhasıran ve doğrudan doğruya “Büyük Londra idaresi” (G.L.C.) ne bırakmış; bir kısım görevleri, metropol saha içinde bulunan 32 belediye idaresine terketmiş; bazılarını ise her iki idarenin müşterek yetki ve sorumluluğu altına bırakmış bulunmaktadır.

Yetki ve sorumluluğun paylaşıldığı hizmetler şöyledir ;

1. Plânlama :

(G.L.C.) Büyük Londra idaresi, Metropolitan bölgenin stratejik gelişme plânu ve bütün genel plânlarını, yapma durumundadır. Genel plânın uygulanması sırasında da direktifler verir. Ayrıca, mimarî ve tarihî değer taşıyan bina ve mahallerin korunmasıyla ilgili plânları da yapma yetkisine sahiptir.

İncelemelerimiz ve ilgililerle yaptığımız temaslar sırasında, plânlama ile ilgili bazı Örnekleri şöylece sıralayabiliriz.

— Büyük Londra geliştirme plânu, 1969 yılı sonunda bitirilerek, gerekli kanunî tedbirler için Parlamento’ya sevkedilecektir.

— Büyük Londra idaresi, 15 yıllık gelişme ile ilgili uygulamalı plânlar yapıyor, 32 belediye idaresi ise buna göre teferruat plânları hazırlıyorlar.

— Halen 1981 yılına kadar gelişme plânu yapılmış durumdadır.

— 15 yılı içine alan 5 er yıllık Büyük Londra geliştirme plânları, basın, radyo, T, V., V. b. kitle münakale araçları ile kamu oyuna ulaştırıyor. Bundan sonra, açık oturumlar, eleştirmeler v.s.

yapılmakta, bu oturumlar, Mesken ve Mahalli İdareler Bakanlığının bir müfettişi tarafından idare edilerek, hazırlanan rapor Metropol Meclise verilmektedir.

— Plânlama konusunda Büyük Londra İdaresi ile yakın belediyeler arasında bir devamlı Konferans “Standing Conferences” kurulmuştur. Yılda bir kaç defa toplanan bu konferans, her ne kadar istişarî mahiyette kararlar almakta ise de, faydalı sonuçlar verdiği ifade edilmiştir.

Yurdumuzda, örneğin İstanbul'da bir Büyük İstanbul idaresi kurulduğu takdirde, İzmit, Bursa, Tekirdağ civarı belediye ve köyleri ile böyle bir devamlı ilişki kurmak mümkün olabilir.

— Plânlama çalışmaları için ilk safhada 5 milyon Sterlin (£) yaklaşık olarak 130 milyon T.L. ayrılmıştır.

— Gelecek 12 yıllık ana yollar programları için (zira ara yollar 32 belediyece yapılır), 860 milyon £, (yaklaşık olarak 20 milyar T.L.) ödenek plânlanmış durumdadır.

— Büyük Londra İdaresi kurulduğu zaman, daha ilk safhada 700 kadar plânlama uzmanına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sayıda uzman henüz tamamlanamamıştır. Mühendislik, mimarlık hizmetleri bu rakamın dışındadır.

— Büyük Londra İdaresince hazırlanan stratejik plânlar başlıca, ana yollar, eğitim, konut, parklar, trafik, kanalizasyon konularını içine almaktadır.

— Plânlama, ikinci Cihan Harbine kadar, mühendislik ve mimarlık alanlarında yapılır ve o kadar olduğu kabul edilirdi. (Bina şekilleri, kat adetleri, bahçe genişlikleri, kaldırımlar v.b.). Büyük Londra İdaresi bugün, Plânlamayı tamamen başka açıdan ele almaktadır. Bana ifade ettiklerine göre, kesin ve hiç değişmez karakterde plânlar yapma oldukça tehlikelidir; zira dünyada ekonomik ve sosyal şartlar sür'atle karakter değiştirmekte olduğundan, büyük şehir plânlamasında, bu gerçeğin gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Bugün için plânlamada, mimarlık esaslarından ziyade bu üç ana noktaya dikkat edilmektedir.

- a) Mesken problemleri ve sahalarının durumu (Housing),
- b) Büyük şehir nüfusunun günlük akışının tıkanıksız plânlanması (Movement),

c) Büyük şehrin çalışma durumu (Work),

Bunu üç kelime ile “Mesken - Hareket - iş” olarak ifade edebiliriz.

— Haritalar üzerindeki plânlardan ziyade, “yazılı esaslar”; yani dokümanlara dayanan plânlama esas alınmaktadır.

— Tarihin büyük bir hediyesi olan, Londra’nın geniş parklarına kesinlikle dokunulmamak, plândaki esaslardan biridir.

•— İngiltere nüfusunun, 1/5 i Londra’da yaşamaktadır. Londra metropol plânlaması, bu bakımdan bütün ülkeyi etkileyecek karakter taşımaktadır. (Türkiye Nüfusunun 1/16 sı İstanbulda; 1/50 si İzmir’de yaşamaktadır. Yaklaşık olarak aynı önem, Yurdumuz için de mevcuttur.)

— İngiltere’nin yılda 300.000.000 £ (yaklaşık olarak 7 milyar T.L.) turizm geliri (döviz) vardır.. Büyük Londra Plânlamasında, Londra’nın tarihî karakteri - yolları genişletme, modern yollar yapma, meydanları genişletme (Picadilly meydanı problemi gibi) bahanesi ile - bozulur ise, Londra, iç ve dış turistler için ilgi çekisi, huzurlu bir şehir olma karakterini kaybedecektir. Plânlama, bu gerçek gözönünde tutularak yapılmaktadır. Bu duruma bir örnek olarak, Picadilly meydanı tanzimi problemi gösterilmektedir. 1959 yılından beri, Picadilly meydanının alması gerekli yeni şeklin plânları üzerinde, resmî ve özel sektör muhitinde tartışılmakta, çeşitli projeler üzerinde sert tartışmalar cereyan etmekte ve henüz bir sonuca varılmamış bulunmaktadır. Bütün endişe, tarihî karakteri bozmamaktadır.

— 1981 yılına kadar olan ilk safha Büyük Londra plânlamasına göre, Londra’nın çevresinde her türlü inşaata (Resmî, özel, geçici, daimî, baraka v.b.) yasak olan bir “yeşil kuşak - Green Belt” meydana getirilmiştir. Ancak bu yeşil kuşak bittikten sonra, iskân müsaadesi verilmektedir. Bu kuşak içindeki her çeşit inşaat, soruşturmasız, derhal yıkılır. Esasen, kimse yapmayı aklından geçirmemektedir.

Bu yeşil kuşakla şu amaç elde edilmektedir.

a) Londra’nın 8 milyon olan nüfusu, 5 yıl sonra 7,5 milyona inme yoluna girecek ve şehir daha huzurlu ve sakin hale gelecektir.

b) Yeni sınai kuruluşla İzin verilmeyecek ve eskilerden zarurî olmayanlar uzağa atılacaktır.

c) Yeşil kuşağın dışında, plânlı, bahçeli, temiz, sakin ve kontrollü yerleşme bölgeleri meydana gelecektir. (Şimdiden bu bölgeler ortaya çıkmaya başlamıştır ve halk Londra dışına yerleşmeyi istemektedir.)

d) Trafikğin ve park işinin halli böylece daha da kolaylaşmış olacaktır.

e) Yeşil kuşak, Londra havasının temizlenmesinde olumlu etki yapacaktır.

İstanbul ve İzmir'in çevresinde, sür'atle ve her türlü kontrol dışında meydana gelen gecekondu ve ağır sanayi bölgelerinin varlığı düşünülürse, bu konuda bizim ne kadar geç kalmakta olduğumuz kolayca anlaşılır.

Büyük Londra idaresi Plânlama alanındaki incelememiz, yukarıda kısaca değindiğimiz konuları içine almıştır.

2. Yetki ve sorumluluğun Büyük Londra idaresi ile, Londra Belediyeleri arasında paylaşıldığı diğer bir hizmet dalı da yol inşaatıdır :

Büyük Londra idaresi Kanunu (London Goverment Act) na göre :

a) Büyük Londra idaresi, Bölge içindeki bütün ana yolların yapımı, onarım, bakım ve aydınlatılması ile; Thames nehri üzerindeki ana köprülerden sorumlu bulunmaktadır.

b) Londra belediyeleri ise, bu ana yollar dışında kalan bütün yolların yapım, onarım, bakım ve aydınlatılmasından sorumludur.

3. Yetki ve sorumluluğun, Büyük Londra idaresi ile, Londra Belediyeleri arasında bölüşüldüğü diğer bir hizmet alanı da trafiktir. Kanuna göre :

a) Büyük Londra idaresi, ana yollar üzerindeki trafik akımı, trafik kontrolü, hız tahditleri, yaya geçitleri, trafik işaretleri ile, gene ana yollar üzerinde ve dışındaki araba parkı yer ve şek ilerini düzenlemekle yetkilidir.

b) Londra içi belediyeleri ise, talî yollar üzerindeki yol çizgiler, park yerleri, trafik işaretleri, yaya geçitleri, metro geçitlerini düzenlemekle yükümlü tutulmuştur.

İncelememiz sırasında, ilgililerden aldığımız belgeye göre, Büyük Londra idaresi'nin halen meşgul olduğu ana trafik konulan İnşaca şöyledir.

— Ulaştırma Bakanlığı, ana yolların şehir içi geçitlerini yapmaktadır.

— Trafikte “Tüp Sistemi uygulamak suretiyle, Londra'nın merkezi bölgelerinin ana ve tali yollarının hiçbirinde araba parkı yaptırmamak. Bu plân, 3 yıl içinde uygulanacak ve böylece merkezdeki bütün park yerleri kaldırılarak, istisnasız herkesin, Londra merkezine genel vasıtalarla (metro, otobüs) gelmesi mecburi kılınacaktır. Bu arada, meydan ve ana yolların trafiği de yemden ayarlanacaktır.

;— Şehrin içinde 1 mil (1,5 Km.) yol 50.000.000 £ (Yaklaşık olarak 1,2 Milyar T.L.) e mal olmaktadır. Halbuki trafik iyi ayarlanıp, park yerleri azaltılınca, trafik rahatlayacak; ayrıca Londranın - yeni yol inşası dolayısıyla - tarihi eserleri tahrip edilmemiş olacak ve en önemlisi, Milyarlarca Sterlin tasarruf edilmiş olacaktır. Aksi halde, Londra, bir tarihi avrupa şehri olmaktan çıkarak, kat kat modern yolları ile, Amerika şehrine dönecektir.

— Yapılan incelemeye göre, sabah ve akşam trafiğinin % 85 ini özel vasıtalar teşkil etmektedir. Şehrin merkezinde park yasak edilirse, bu trafik yükü tamamen ortadan kalkacaktır. Bu uygulama, şehir nüfusunun azalmasına da yardımcı olacaktır.

Yurdumuzda, Ankara, İstanbul, İzmir'de sabah ve akşam saatlerinde özel vasıta ve bilhassa dolmuşların ne derece nizamsız ve en ufak bir mes'uliyet hissesinden dahi uzak şekilde, şehrin trafiğini alt üst ettikleri düşünülürse, bu uygulamaların, bizim için de iyi örnekler teşkil edeceği kolayca anlaşılır.

Ayrıca, özellikle İstanbul gibi tarih dolu bir şehirde, yeni ana yolar açılırken, daha İlmî incelemeler yapılması gerçeği de ortaya çıkar. N tek an, Londra'da Picadilly meydanı'nın yeni yol ve trafik plânı araştırma ve tartışmaları 10 yıldan beri bitirilememiştir.

Büyük Londra İdaresindeki yetkililer bunu şöyle özetliyorlar : “Trafik iyi düzenlenir ve konulan kaidelere devamlı riayet edilirse, yeni yol kamulaştırma ve inşası için fazla para harcamaya lüzum kalmaz; şehir de tahrip edilerek ruhunu kaybetmez.”

4. Paylaşılan diğer bir görev de, İskân plânları ve yen' iskân sahalarının inşa ve tevziidir. Bu konu, Londra şehrinin özelliğini içi-

ne aldığından ayrıntılarına girmeyeceğiz. Kısaca şu konulara değinmek gerekir :

— Büyük Londra İdaresi halen 220.000 yeni mesken birimi üzerinde (inşa, tevzi, kredi v.s. dahil); Belediyeler ise 330.000 mesken'in yenileştirilmesi (Gecekondular dahil) üzerinde çalışmaktadırlar.

— Her iki idare, arsa spekülâsyonuna mani olmak için, arsa stoku yapmaktadırlar. Bu arsalar daha ziyade, kooperatifler ve derneklere verilmektedir.

— “Yeşil Kuşak” projesi uygulamasına titizlikle uyulmaktadır.

— Sınâî müesseselerinden (Büyük ve Küçük) zarurî olmayanların, Londra dışında çıkarılması planlanmaktadır.

5. Londra şehrinde çok bol rastlanan parkların yeniden genişletilmesi ve bakım görevi de paylaşılmıştır.

Mahallî parklar belediyelerce korunmakta, büyük ve tarihî parklar Büyük Londra idaresi'nce bakılmakta ve geliştirilmektedir. Yeni plânın ortaya çıkardığı “Yeşil Kuşak”ın geliştirilmesi de Büyük Londra idaresi'nin görevidir.

6. Ana kanalizasyon projelerinin tanzim, inşa ve bakımı Büyük Londra idaresi'ne; ara yollar, kanalizasyon ve drenaj görevi belediyelere bırakılmıştır.

7. Sivil Savunma alanında da ana görevler ve plânlar Büyük Londra idaresi'ne; ayrıntı plânları ve uygulamaları (sığınakların kontrolü gibi) belediyelere bırakılmıştır.

8. Mimarî ve tarihî değer taşıyan binaların korunmasıyla ilgili kararlar alma ve uygulama yetkisi her iki otoriteye aynı ölçüde tanınmıştır.

9. Yapıların kontrolü işlerinde, Büyük Londra İdaresi, iç belediyeler hudutları içinde bütün inşaatı, her bakımdan kontrol etmektedir. Diğer 20 dış belediye ise bu kontrolü kendileri yapmaktadır.

10. Eğlence yerlerinin kontrol yetki ve görevi de müşterek olarak kabul edilmiştir.

11. Eğitim ve öğretim görevi de (12 belediye alanındaki Büyük Londra idaresi'ne; 20 belediye “dış belediyeler” alanındakiler ise kendilerine bırakılmak suretiyle) paylaşmış bulunmaktadır.

Not : Anglo - Amerikan memleketlerinden, eğitim ve öğretim müesseseleri (okulları) nın kurulma ve idaresi görevi, büyük ölçüde mahallî idarelere bırakılmıştır. Bizdeki uygulama bunun tamamen aksine olup, bir merkezî otorite görevidir. Kanaatimizce, bir süre daha böyle olması gerekir.

B — Yetki ve Sorumluluğun Ayrıldığı Hizmetler

1. Yetki ve sorumluluğun sadece Büyük Londra idaresi'ne bırakıldığı mahallî hizmetler şunlardır :

- a. İtfaiye hizmetleri,
 - b. Ambulans servisi,
 - c. 1967 yılından sonra bütün çöp toplama ve imha işleri,
 - d. Taşkından korunma ve drenaj işleri,
 - e. Thames Nehri'nin taşkınının önlenmesi proje ve uygulamaları,
 - f. Ruhsat işleri : Bunlar, araba ve şoför ruhsatları, akaryakıt depolama ruhsatları, umumî eğlence yerleri izin ve ruhsatları v.b. dir,
 - g. Kraliyet Festival Binasının idaresi,
 - h. Bazı müzelerin, tarihi yerlerin ve sarayların bakım ve idaresi
 - i. İdarenin ikmal ve malzeme tedariki işleri,
 - j. İdare ile ilgili araştırma, haberalma işleri,
2. 32 Belediye İdaresine bırakılan hizmetler ise kısaca şunlardır :
- a. Doğum, çocuk sağlığı, akıl hastalıkları gibi sağlık hizmetleri,
 - b. Yaşlılara, düşkünlere, körlere ve yurtsuzlara bakımla ilgili sosyal yardımlar,
 - c. Çocuklarla ilgili hizmetler,
 - d. Kütüphaneler,
 - e. Mezarlıkların bakımı,
 - f. Ahvali şahsiye kayıt ve işlemleri (doğum, ölüm, evlenme, boşanma v.s.),
 - g. Yüzme havuzları ve hamamlar,
 - i. Çöplerin toplanması,
 - j. Umuma açık yerlerin sağlık şartlarının kontrolü,
 - h. Salgın hastalıklara karşı dezenfeksiyon,
 - l. Hayvan hastalıklarına karşı tedbirler alınması,
 - m. Sanitasyon işleri,
 - n. Gürültü ve baca dumanları ile mücadele,

- o. Ölçü ve tartı aletleri kontrolü,
- p. Gıda ve ilaç kontrolleri,
- r. Açık pazarlar ve mezbahaların kontrolü,
- s. Sokakların temizlenmesi,
- t. Mahallî idare seçimleri ile ilgili kayıtlar ve işlemler,
- u. Belediyelerle ilgili haberalma çalışmaları,
- v. Açık hava eğlence yerlerinin idaresi ve ruhsat işlemleri..

C — Başlıca Gelir Kaynakları :

Büyük Londra İdaresi'nin gelir kaynakları hakkında geniş bilgi verme, böyle bir incelemenin zamanı ve raporun muhtevası içinde, mümkün değildir. Bu konu başlı başına bir araştırma ve rapor konusu - ki elimizde yeter derecede doküman vardır - olmakla beraber, biz bu incelememizde özet bilgi vermeyi faydalı bulduk. Bunun için, kısa ve belirli bir bilgi edinilmek üzere, 1967 - 1968 malî yılı bütçesindeki durumu belirtmek yerinde olacaktır :

Büyük Londra İdaresi için 1967 - 1968 bütçe gider toplamı 185.000.000 £ (Sterlin)i carî ve yatırım giderleri; 115.500.000 £ i de eğitim giderleri olmak üzere, 300.500.000 £ (yaklaşık olarak 8 milyar T.L.) dır.

Bu miktar ise; 118.000.000 £ i (toplan gelirin % 39 u) idarenin yaptığı hizmetlere karşılık topladığı gelirlerden ki bunların çoğu ruhsat harçları ve çeşitli resimlerdir; 161.500.000 £ i, (toplam gelirin % 54 ü) 32 Londra belediye idarelerinin topladığı getrlerden verilen paylardan; 21.000.000 £ i de (toplam yıllık gelirin % 7 si) sübvansiyon şeklindeki Hükümet yardımlarından elde edilmektedir.

D — Kuruluş ve Organlar :

Büyük Londra idaresi'nin

- a) 100 üyeli bir meclisi (teşriî organ)
- b) 16 üyeli daimî komisyonu,
- c) Genel sekreter (memur statüsündedir) in idaresinde çeşitli giderlerden kurulu idare organı vardır.

Bunları kısaca açıklayalım :

- a) Meclis üyeleri 32 Londra belediye meclisi üyeleri seçimi ile birlikte, her belediye nüfusuna göre (2 veya3) tiye ayrıca ve tek dereceli olarak, 3 yıl için seçilmektedirler. Meclis her yıl için kendi

arasından bir başkan, bir başkan yardımcısı ve bir de başkan vekili seçmektedir. Başkan ve başkan yardımcısı çoğunluk partisinden, başkan vekili ise azınlık partisinden seçilme zorundadır.

Başkan'ın hiçbir icra! yetkisi olmayıp, divan olarak, sadece meclis gündemini hazırlamakta ve toplantılarını idare etmektedirler.

Meclis her 15 günde bir Salı günleri 14,30 da toplanma zorundadır. Gündem dört gün önce ilân edilir. Toplantıları, özel localardan halk ve basın izleyebilir. Meclis, daha ziyade yetki devri yaptığı komite ve komisyonların tavsiye ve raporlarını görüşerek karara bağlar.

Meclisteki çoğunluk ve azınlık partileri, ayrıca kendi aralarından grup liderlerini seçerler.

Halen, Büyük Londra Meclisinde 81 muhafazakâr, 19 işçi partisi (81 + 19 = 100) üyesi bulunmaktadır.

b) 18 daimî komisyon üyesi ise 6 yıllık süre için (her üç yılda 8 i değişir), meclis tarafından kendi üyeleri arasından veya aynı niteliği taşımak şartıyla, dışardan seçilirler.

c) İcra Organı : Genel Sekreter ve Müdürler,

Büyük Londra idaresi'nde, bütçenin uygulanması, plânlama, yatırım, personel ve bütün icra yetkileri, Genel Sekreter'in başında bulunduğu daire müdürleri tarafından kullanılmaktadır. Bunlar, tamamen tarafsız, karşılıklı teminata haiz ve memur statüsü içinde görev yapmaktadırlar.

Bunun yanında Meclis, çeşitli komiteler kurmuş olup, bu komiteler, icranın faaliyetlerini devamlı olarak kontrol etmekte ve gerekenleri onaylamaktadır. Bu komiteler : Genel Hizmetler Komitesi, Maliye ve Alım Satım Komitesi, Müesseseler ve Personel Komitesi, Kamu Sağlığı Komitesi'dir.

Genel Sekreterin idaresi altındaki hizmet daireleri ise şunlardır:

- Bütçe ve Saymaklık,
- Personel,
- Hukuk Müşavirliği,
- Tadilat ve Tahakkuk işleri,
- Baş Mimarlık,
- Mekanik ve Elektrik,
- Servisler Müdürlüğü,

- Levazım,
- Sağlık İşleri Müşavirliği,
- Büyük Londra İdaresi Lokanta ve Kafeterya İdaresi,
- Plânlama Müdürlüğü,
- Ulaştırma ve Trafik İşleri,
- Karayolları Müdürlüğü,
- Mesken İşleri Müdürlüğü,
- Parklar Müdürlüğü,
- Halk Sağlığı Mühendisleri,
- İtfaiye,
- Ruhsat İşleri Müdürlüğü,

Bu daireler arasında geniş bir koordinasyonu Genel Sekreter sağlamaktadır.

Sonuç:

Büyük Londra idaresi'nin kuruluş ve çalışma esaslarını kısa olarak açıklamaya çalıştık.

Yazının incelenmesinden, metropoliten karakter taşıyan şehirlerin - Londra gibi artık münferit belediye idarelerinin çabaları de, mahallî hizmetlerin görülemeyeceği anlaşılmaktadır. Bu gerçek karşısında, Londra'da 32 belediye teşkilâtının üzerinde, büyük bir belediye idaresi olan, Büyük Londra İdaresi (G.L.C.) kurulmuş ve bu idare, mahallî hizmetlerden uzun vadeli plânlamayı ve yatırımı gerektiren işleri bir elde toplayarak, disiplinli bir çalışma sağlamıştır.

İstanbul ve İzmir gibi şehirlerimizde, sür'atle gelişen nüfus artışı ve şehirleşme olayı karşısında, şehir içinde ve civarında görülen, trafik, mesken, sağlık, temizlik, gıda, kontrolü, sınaî inşaatlar alanındaki kontrolsüz gelişme göz önüne getirilirse, buralarda mevcut merkez belediyeleri ile, civardaki küçük belediye ve köylerin bu karışık gelişmeyi kanallize edecek, maddî, manevî ve hatta kanunî güce olmadıkları kolayca anlaşılır.

Yurdumuzun ve bu şehirlerin özelliklerini de gözönüne alarak, kurulacak metropol belediye idareleri, kanaatimizce, şehirleşmeyi düzenleyecek tek çıkar yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu yöndeki çalışma ve araştırmalarımız ne kadar erken sonuçlanabilirse, kalabalık şehirlerde bunalmaya başlayan "Fert" in huzura kavuşmasını o derece erken sağlamış olacağız. 8.12.1968

TERCÜMEL

**Bakanlar Komitesi ve Danışma Meclisinin Konferansın 6 ncı
Dönem Toplantısındaki Kararlarının Sonuçlarına Dair Karar 60
(1968) (1)**

Konferans,

6 ncı toplantı döneminde, oylanarak kararlar hakkında istişarî meclisin mütalâasını aldıktan sonra,

Şunları not etmiştir :

— Mahallî otoriteler alanında Avrupa konseyinin faaliyetlerindeki gelişme dolayısıyla genel sekreterin harcadığı gayretler,

— Bu alanda, bakanlar komitesinin de tayin ettiği gibi : Avrupa konseyi kadrosunda “hükümetlerin faydalı bir şekilde iş birliğini gerektirecek kadar sorunlar bulunduğunu”, ve

— Mahallî otoritelerin örgüt yapılarını maddeler halinde tamamlamak için belediyelerle bölge sorunlarını ele alacak olan bir iş birliği komitesi kurulması gereğiyle karşılaşıldığı,

A. Mahalli yapılar kuruluşları :

Yalnız zamanımızın ihtiyaçları için değil, aynı zamanda Avrupa birliği yönünden de mahallî ve bölge kuruluşlarındaki yapıları uygulama lüzumunu tekrarlar,

Tam bir demokratik anlam içerisinde ve mahallî muhtariyete saygı duyarak yani mahallî idarelerin hak ve hürriyetlerine riayet ederek Avrupa konseyi üye memleketleri hükümetlerinden; zorunlu olan böyle bir reforma girişmelerini ısrarla bekler;

Bu bakımdan devletlerin en önde gelen görevlerinin; mahallî idarelere, örgütlerinin gözden geçirilerek modernleştirilmesiyle bunların kazaî imkânlarını sağliyerek, gereken malî kolaylıklardan serbestçe faydalanmaları yönünden; yardım etmeleri olduğunu hatırlatır;

Belediyelerle bölge sorunları için eğer iş birliği komitesi görevlendirilmiş ise, mahallî hayatın tam ve kolay bir şekilde Avrupa vasatındaki yerini alabilmesi için, en kısa zamanda bu komiteden elle tutulur teklifler getirmesini diler;

(1) Konferans tarafından tartışılıp kabul olunan, 31 Ekim 1968, 4 üncü celse (bak belge CPL (7) 7, genel komisyon tarafından takdim edilen karar projesi;

Raportör ; M. Tinguy du Pouet).

Bu anlamda bakanlar komitesinden; iş birliği komitesinin karar alıp da bunları henüz üye hükümetlere vermesinden evvel, yaptığı görüşmeler hakkında; kendisine bilgi vermesini ister;

Mahallî muhtariyet hakkında; bakanlar komitesinin halen Avrupada görülen mahallî yapılardaki gelişmeye; ahenkli bir şekilde yön verecek olan bir prensip açıklamasında bulunmasına, aşırı bir önem verdiğini hatırlatır;

B. Mahallî muhtariyet :

Mahallî idarelerin hak ve hürriyetlerinin garanti edilmesi, devletlerin faaliyetleri ve Avrupa veya uluslararası kuruluşların genişlemesiyle çok lüzumlu hale geldiğinden; Avrupa örgütlenmesinin mahallî muhtariyete müşterek ve belirli bazı prensipleri getirmesi icap ettiğine dair kanaatini belirtir,

Avrupa mahallî idareleri muhtariyeti temel seviyesinde, bakanlar komitesi ve hükümetlere bazı kurallar getirilmesi için dileğini tekrarlar;

Konferans tarafından verilen mahallî muhtariyet prensipleri beyannamesinin Bakanlar komitesince onaylanmasını ve uygun görülen yerlerde de gereken yayının yapılmasını, mahallî otoriteler konusunda kanunî ve İdarî tedbirlere baş vurulduğu bir sırada sözü geçen beyannâmedeki açıklanan prensipleri; Avrupa konseyi üye devletleri hükümetlerinden değerlendirmelerini talep eder;

C — Avrupa toplulukları :

Avrupa toplulukları için mahallî, idarelerin istişarî uzvu olarak Avrupa mahallî otoriteler konferansının oynayacağı rol bakımından işbirliği komitesinin ortaya koyduğu sonuçların ışığı altında, bakanlar komitesine konuşmak istediğini hatırlatarak;

Mahallî otoriteler Avrupa konferansının genel Avrupa kuruluşuna meylettiğine ve bu noktada Avrupa toplulukları açısından uyandırılan ilgiye, Avrupa bütünü gelişmelerindeki muvasalaya; ve bunun topluluklar komisyonu başkanının konferans önünde yaptığı konuşma ile, Avrupa konseyinin diğer üyelerinin topluluklara rıza gösterecek şekilde hareketini sağladığına işaret eder;

Üye memleketler mahallî otoriteleri temsilcileriyle istişare etmeği Avrupa toplulukları bir prensip gibi kabul eder ve toplulukları kadrosunda Avrupa bütünü için teknik ve istişarî organ olarak

hizmet edeceklerine dair istişarî meclise yaptığı 351 sayılı tavsiyesindeki dileğini yeniler.

D. Ülke idaresi ve bölgecilik politikası :

Her Avrupa memleketi tarafından kabul edilen ülke idaresi politikasının önemine, ülke idaresi için bir Avrupa politikası takip etme zorunluğuna ve Avrupa konseyinin daha faal ve daimî şekilde bu çalışmaya girişmesi lâzım geldiğine bir keme daha işaret eder;

Konferansın 5 inci dönemdeki toplantısında aldığı kararları müteakip ülke idaresi için istişare meclisi karışık işler gurubunun yaptığı gayet güzel çalışmalardan memnurluk duyar;

Ülke idaresi sorunları bakımından eski mahallî otoriteler komisyonu yetkilerinin genişletilmesini; ve bunun da ülke idaresi politikasında mahallî idarelerin ilk kademede oynadıkları rolün tanınması demek olduğunu, memnurlukla kaydeder;

Bilhassa yeni mahallî otoriteler ve ülke idaresi komisyonu ile müştereken çalışarak konferans organlarının Avrupa konseyinin ülke idaresini ilgilendiren çalışmalarına çok yakından bağlı kalmalarını diler;

Meclisin 525 sayılı tavsiyesini ilgilendirmesi itibarıyla : bakanlar komitesinin prensip kararı olarak bilhassa, ülke idaresi ve mahallî otoriteler yeni komisyonunun da isteklerine uygun olarak; ülke idaresi için sorumlu bakanların katılmasıyla 1970 yılında bir konferans toplanması yönünden aldığı kararı sevinçle karşılar;

Konferansın 5 inci dönem kararlarında benimsendiği gibi, bir Avrupa işbirliğine taraftar olan istişarî meclisin 525 ve 526 sayılı tavsiyelerinde açıklananlarla; başta bilhassa ülke idaresi için bir Avrupa politikası takibi ile işbirliğini mümkün kılacak incelemeler yapılması; muntazam, karşılıklı ve sistematik bir şekilde belge yardımlaşmasında bulunulması, ve nihayet ülke idaresi için millî politikalar arasında bir koordinasyon kurulması olmak üzere; cümlesini destekler;

Bakanlar komitesinden; konferansta yapılan tekliflerle istişarî meclis tekliflerini olumlu bir sonuca bağlamasını ve Avrupa ülkesinin idaresi için bir işbirliği mekanizmasını harekete getirmesini talep eder;

E. Kültürel sorunlar ve Avrupa belediyeler arası mübadeleler :
Kararma iade 61 (1968)

F. Yabancı mahallî idarelerdeki gezici işçiler müessesesi :
Kararma iade 62 (1968)

G. Konferansın yasası :

Mahallî otoriteler alanında, Avrupa konseyi faaliyetlerinin cereyan ettiği hükümetler arası plândaki bir gelişme için genel sekreterin yaptığı teşebbüslerden; Avrupa hükümetler arası işbirliği ile daha evvel başlatılmış bulunan ve Avrupa işbirliğini tamamlamayı hedef tutan aynı gelişmeden; bir taraftan parlamenter plânda, mahallî otoritelerle, ülke idaresi komisyonunun ve diğer taraftan ise bizzat konferansın mahallî idareciler vasatındaki kaydedilen böyle bir gelişmesinden dolayı memnun olduğunu ifade eder;

Belediyeler ve bölgesel sorunlardaki hükümetler arası işbirliği yeni komitesiyle; her iki organ arasındaki lüzumlu olan müşterek çalışmayı ve haberleşmeyi garanti edecek konferans daimî komitesi arasındaki müşterek toplantılar prensibinin kapsadığı hususlardan ayrıca memnuniyet duyar;

İşbirliği komitesi kararının aşağıdaki şekilde yorumlanmasını zorunlu görür :

a) Mahallî otoriteler Avrupa konferansının hazırlanması için işbirliği komitesi üyelerine aralarında yarışmaları bakımından müsaade etmek, ancak bu yarışmanın konferansın yetkili organlarını hiç bir suretle engellememesini,

b) .Bakanlar komitesinin doğrudan doğruya işbirliği komitesine vereceği araştırma sonuçlarının konferansa duyurulmasını,

c) Bakanlar komitesinin alacağı kararlarda isabetli hareketini sağlamak maksadiyle; bölgesel ve beledi konularda konferansın teknik yapıdaki kararlarını işbirliği komitesine getirmesini;

Bakanlar komitesi tarafından, işbirliği komitesinin 1 inci celsesine ait olup 6 dan 9 Aralık 1967 ye kadar olan raporunun kendisine verilmesini arzu eder;

II. Konferansın İdarî servisleri :

Konferansın oynadığı rol itibariyle önemine karşı olduğu gibi, mahallî otoriteler çalışmalarına, bunların avrupa konseyi yönünden

etkili "hareketlerine, hedeflerine ve 6 inci celseden beri aynı kavrayış ve tutum içerisinde çözüm yollarının bulunmasına karşı gösterdiği anlayış bakımından tebrik ve teşekkürlerini belirtmek ister;

Bölgesel ve mahallî idareler işleriyle meşgul olacak, çok güç bir toplama görevini de üzerine alacak şekilde; konferansı, istişarî meclisi, esaslı araştırmalar işbirliği komitesini kuvvetlendirecek ve mükerrer hizmetlerden kaçınacak bir servisin yaratılması için kendisinin olduğu kadar; mahsus surette kurulan hükümetler ihtisas komitesinin de dileğini tekrarlar;

Konferansın iş gurupları ve mütehassıslarla mütalâaları alınan ihtisas sahibi kimselerin yardımlarıyla, yasasındaki görevlerini sona erdirebilmesi için; bakanlar komitesinin kendisine gerekli olan malî imkânları sağlamasını diler,

I. Boş vakitlerin değerlendirilmesi yönünden sosyal örgüt :

Bakanlar komitesinin henüz bu sorun üzerinde bir karar almadığını müşahade eder;

Bakanlar komitesinin en kısa bir zamanda 56 (1966) konferansındaki kararında temas ettiği problemleri incelemesini ve elde edeceği tavsiyelerin hükümetlere ulaştırılması üzerinde ısrarla durur.

Belediyeler Arası Mübadeleye Dair Kararı 61 1968) (1)

Konferans,

1. Toplantının 6 ıncı dönem kararlariyle bağlantılı olarak bakanlar komitesinin verdiği sonuçlar hususunda bilhassa “kültürel sorunlar ve Avrupalı belediyeler arası mübadelelere ait III üncü kısmın E bölümünü ilgilendiren, daimî komitenin raporunu inceledikten sonra” (Bel. CPL (7) 4);

2. Belediyelerin ikiye ikiye ayrılarak tertiplenmesiyle belediyeler arası mübadelenin kuvvetlendirilmesinde, diğer memleketlerin komünleriyle mübadele yeterlikleri yaratılmasında ve Avrupa belediyeler arası gelişme plânındaki kredilerin artırılmasında yardım etmesi için Avrupa Konseyi bakanlar komitesini davette bulunduğu 57 (1968) sayılı kararını hatırlatarak; 1

(1) Konferans tarafından tartışılıp kabul olunan 31 Ekim 1968 4 üncü celse (bak belge. CPL (7) 12, Kültür komisyonu tarafından takdim edilen karar projesi. Raportör : M, Duvert).

3. Bilhassa gençlerle halkları arasındaki mübadeleleri çoğaltmak suretiyle Avrupa konseyi gayelerinin tahakkukundaki mahallî idarelerin oynayacağı role değinerek, istişarî meclisin bu alandaki tutumunu destekleyen 471 (1966) sayılı tavsiyesini belirterek;

4. Nihayet, halen bakanlar komitesi incelemesine bırakılan ve istişarî meclis tarafından geçen Mayıs ayında kabul olunan 524 (1968) sayılı tavsiyesine temasa,

Bu tavsiyenin kapsamına göre :

a) Özel statüsü yapılan mübadeleler için bir yardım fonunun ihdasında, hükümetlerin yaptığı ödemeler dışında; “hakikî ve hükmî şahıslarla, özel ve resmî organların yapacakları yardımların kabul edilmesi”;

b) Bu fona halen bir kaynak da, bir taraftan, bütçenin “binde biriyle Fransız - Alman idaresi’nin yapacağı Fransız ve Alman Hükümetlerince sağlanacak olan bütçe yardımı; diğer taraftan ise, halen Avrupa konseyi bütçesindeki kotalara uygun olarak aynı miktarda diğer hükümetlerin yapacakları ödemeler olması;

5. İstişarî mecliste, Fransız ve Alman parlâmento hey’etlerinin 1968 Ocak ayında, her bakımdan destekliyeceklerini açıkladıkları müşterek bir teki f getirmelerini cesaret verici bir tutum olarak karşılar ve bundan memnurluk duyar;

6. Avrupa konseyi kadrosunda, uluslararası mübadeleler yardımı için yapılan malî imkânların artırılmasından ve 524 (1933) sayılı tavsiye için de başta Alman Hükümetinin ki olmak üzere, birçok hükümetlerin yaptıkları son açıklamalardan dolayı sevincini belirtir;

7. Avrupa konseyi tarafından temin edilen mübadele yardımı - 524 sayılı tavsiyedeki teklif edilen şekilde olsa bile - gençlerin mübadele edilmelerini sağlamak isteyen belediyelerin malî gayret çabalarıyla ikame edilmez; ve sembolik bir karakter manzarası gösteren bu yardım mübadelelerle, özel veya resmî organizmalarda ek vergi imtiyazı yönünden bir gelişmeyi de teşvik etmek için bir tahrîk ve cesaret verici vasıta olarak görülemeyeceğinden, bu durumu ayrıca kaydetmek ister;

8. Bütün Avrupa memleketleri arasında, her kategorideki gençliği (yüksek tahsil öğrencileri, genç işçiler, genç tarım işçileri, ilâh) ilgilendirecek olan çok geniş bir gelişmeyi daima korumak hususundaki kanaatini bir kerre daha açıklar;

9. Diğer taraftan halen belediyelere yüklenen masrafların, yapılan taleplerin çok olması itibarıyla, Avrupa müessesesinin ve karına uygun olmıyan bir seviyeye ulaştığını mütalâa eder;

10. Bir Avrupa şuurunun yaratılması, ve Avrupa birliğinin; çeşitli memleketler arasındaki beşerî temaslara çoğunlukla katılmak suretiyle mümkün olacağına ayrıca mahallî idareler temeline oturtulacak bir mübadele sisteminin bu yönden seçilecek en akıllıca yollardan birini ortaya koyacağına dair olan kanaatini tekrar teyir eder;

11. Bu itibarla çeşitli memleketlerin öğrenci mübadelesini, okullar arasındaki mübadeleleri, mahallî idarelerle şehirleri karşılıklı olarak temasa geçirip ikişer ikişer bir kadro içerisinde ayırmanın aralarındaki bağları kuvvetlendirdiğini ve gelişmeler sağladığını görmekle iftihar eder;

12. Avrupa konseyi kültür birliği kurulunun uluslararası kültür ve eğitim işleriyle uğraşılması, eğitim ziyaretleri konusunda bir kılavuz yayınlanması, profesör ve modern dilleri öğretecek öğretmenler mübadelesi ve bu alanda kültür birliği kurulu ile işbirliği yapılması için aldığı kararı uygun görür;

13. Bakanlar komitesine şunları tavsiye eder :

a) Belediyeler arası yardım için özel bir fon ayrılması ve varılmak istenen gayenin önemi bakımından esaslı malî tedbirler alınmasını âmir bulunan istişarî meclisin 524 sayılı tavsiyesinin tahakkuk ettirilmesini;

b) Genellikle mübadeleleri ve özel mahiyetteki eğitim mübadelelerini kolaylaştırmak için üye hükûmetlere İdarî, adlî ve malî seviyedeki her türlü tedbirleri aldirmek ve almak ve bir çok memleketlerde bu hareketleri önleyen engelleri ortadan kaldırmak ve yardımları temin etmek için İdarî usulleri faydalı hale getirmeği;

c) Mübadeleler için bir Avrupa anlaşma veya yasası hazırlamaya çalışmak, bu yapılamadığı takdirde; gençler için Avrupa birliği kuruluşu açısından önemini idrak ile üye devletlerin karşılıklı olarak ülkelerinde politik, kültürel ve ahlâki yönlerden birbirlerinin faydalanmalarını sağlayacak şekilde istisnâî olarak mübadeleleri temin edecek bir Avrupa mübadeleleri kararı alma lehinde araştırmalar yapılmasını istemelerini,

**Yabancı Mahallî İdarelerdeki Gezici İşçiler Müessesesine Dair
Karar 62 (1968) (1)**

Konferans,

1. İşçi kabul eden memleketlerin mahallî idarelerindeki gezici işçiler müessesesine dair 49 sayılı kararını hatırlatır,

2. M. de Tinguy du Pouet (»Bel. CPL (7) 7) tarafından takdim edilen daimî komite raporu ile, bilhassa konferansın daimî komite incelemeleri, ilânı; mahallî idarelerdeki gezici işçiler müessesesi iş gurubu, istişarî meclisin halklar ve mülteciler komisyonu ve Avrupa konseyi özel temsilcisi durumunda olan müşavirler komitesi hakkında bilgi edinir,

3. Gezici işçiler kabul örgütünün en başta gelen şartının işe intibakı icap ettirdiğini, hatta bu durumun, iş edinilen topluluktaki yaşanan hayat ve çalışılan iş bakımından da bir incelemeyi gerektirdiğini takdir eder,

4. Bu alanda hazırlanmış olan tedbirlerin uygulanması vakiasının; gezici işçiler arasında, aileleri içerisinde ve işçilerin yerleştikleri işveren topluluktaki karşılıklı anlayışı, sağlayacağından emin bulunur,

5. Yerli otoriteler yerine gezici işçiler n bulundukları yerlerdeki âmme otoriteleri karşısında; resmî ve özel organizmalarca bu yönden gösterilen takdire şayân gayretlerin, muhtariyet ve bağımsızlık garantisi verebilecek ve ihtisasa dayanacak bir organizma tarafından koordine edilmesi halinde daha da etkili olacaklarını müşahade eder,

6. Bu problemin çözüm yollarının araştırılması karşısında, mahallî idareler n tabiatları yönünden olduğu gibi bulundukları yerleri itibariyle de bu gibi faaliyetleri koordine edebilecek durumda oldukları mütalâasında bulunur .

7. Böyle bir organizmanın, yalnız kabul sırasındakileri değil fakat gezici işçiye yapılacak yardım alanındaki boşlukları da dolduracağı muhakkaktır, bilhassa şu hususlardakileri kaydeder ;

(1) Konferans tarafından tartışılıp kabul olunan 31 Ekim 1968 4 üncü celse (bak belge. CPL (7) 15, ekonomik ve sosyal komisyon tarafından takdim edilen karar projesi, Raportör : M. Vaccario)

- İşçilere ve aileleri fertlerine yapılacak dil eğitimlerini,
- Muhacir olarak gidilen topluluktaki lojman imkânlarına dair haberleşmeyi,
- Gece kurslarıyla gezici işçilerin meslekî ve kültürel alandaki yetiştirilmelerini,
- Gezici işçilerin ana dilini bilen tabiplerce yapılacak tıbbî yardımlarla, dış muayene pe tedavileri için ziyaretlerini,
- Avrupalı olan bir alanda boş vakitlerin öğütlenmesi ve koordine edilmesini,
- Yerli halkla temas ve işbirliği kurulmasını.

8. Mahallî idarelerdeki yabancı işçiler müessesesi için, iş gurubunun da yardımıyla konferans daimî komitesinin hazırladığı belgedeki şemasına uygun olarak muhaceret yapılan memleketler m mahallî idarelerinde; bakanlar komitesinden, “Avrupa” işçi kabul merkezleri açılması için incelemelerde bulunmasını rica eder. (1)

9. Avrupa konseyi müesseseseleşme fonları idare komitesinden; bu şekildeki merkezlerin kurulabilmesi için, bunların sosyal karakteri yönünden, düşük faizli yatırımlardan faydalanmalarının mümkün olup olamayacağının malî yeterliğini araştırmasını diler.

Kırsal Boşalmalara, ve Şehirle Köy Dengesi içerisinde Buraların Yeniden İhya Edilmesine Dair Karar 63 (1968) (1)

Konferans,

M. Münch tarafından gayet iyi olarak hazırlanan rapor hakkında bilgi edindikten sonra (Bel. CPL (7) 2),

A. Avrupanın bazı bölgelerinde köylüleri ümitsizliğe hatta bazen isyana kadar götüren, fabrikalarla şehirlerdeki kalabalığı artıran ve bunun için de halkı köyleri terke zorlayan; modern toplumun tarım dünyasında ortaya çıkardığı bu önemli problemleri müşahade eder;

(1) Bu belge, daimî komite faaliyetleriyle konferansın 1966 _ 1968 (Bel. CPL. (7) 3), Toplantı dönemleri arasındaki organlara ait raporun III. üncü eki olarak yer almaktadır.

(1) Konferans tarafından tartışılıp kabul olunan 31 Ekim 1968, 5 inci celse (bak belge. CPL (7) 6, ekonomik :ve sosyal komisyon tarafından takdim edilen karar projesi, Raportör : -M. Lambin).

Gelişmiş bölgelerdeki tarım alanlarında insan emeğine daha az ihtiyaç hissedilmesinin, tarım geliri yetersizliğinin, gevşememiş bölgelerdeki köy şartları kararsızlığının, toprak işçilerinin işlerini bırakmaya yeter derecedeki amiller olduğunu keza müşahade eder;

Toprak işçiliğinin köyden muhaceretin sebeplerinden biri olduğunu, iki olayın birbirine karıştırılamayacağını, tarımı bırakma ile köyden muhaceretin aynı şey olmadığını, tarımda insan gücünün azalmasının sanayi toplumu kadrosunda bir zorun gibi ortaya çıktığını, köyden muhaceretin buna bağlı bir olay gibi gözükürse de bundan kaçınılması gerektiğini de müşahade eder;.

Kır ve köylerin boşalması hareketinin ne kaçınılmaz ve ne de genel olmadığını; bazı memleketlerin, bilhassa bölge yapısındaki tedbirleri iyi almamış bulunanların veya kır ve köylerin yeniden ihya edilmesi için böyle bir politika güdenlerin, muhaceret olaylarına başarıyla karşı koyduklarını; diğer taraftan, kısa bir zamandanberi köyden muhaceret etme ile şehir bölgelerindeki çok sıkışık yerlerin seyrekleştirilmesinin tabii belirtiler gösterdiğini görür;

B. Bilhassa şunları müşahade eder :

(a) Kır ve köylerin boşalmasına müsaade etmenin çok büyük sakıncaları bulunduğunu;

(b) Bu sakıncalardan en başta geleninin ve hiç şüphe yok ki en ağır olanının; halkın arzusuna rağmen bu muhaceretin gene de devam etmesinin; baskı yaratan ekonomik faktörlerin bir zaferi ve insan oğlunun ise bir yenilgisi olduğunu;

(c) Bu bölgede ekonomik ve sosyal hayatın canlı kalabilmesi için, yeter derecede nüfus kesafetini gerektirdiğini;

(d) Tarım alanının insanın yarattığı bir vasat olduğunu, insan ile tabiat arasında bir denge ama her an kırılabilir bir denge halinde bulunduğunu, uzun bir gelişme mahsulü bulunduğunu; insan faaliyeti ile tabiatın verimliliği, köyle tarlalar, şehirle köy arasında bir denge meydana getirdiğini, insan için olduğu kadar tabiat için de kaçınılmaz bir denge sağladığını, insanın tabiata ve tabiatın da insana muhtaç bulunduğunu;

(e) Bir boşalma seviyesinden sonra, turistik bile olsa bütün ekonominin imkânsızlaştığının, toprağın bile tabiata değil de çölleşmeye doğru gittiğinin; yapılan bütün incelemelerin sonuçlarından anlaşıldığını;

Tarımla geçinenleri ekonomik mekanizmanın tunç yasası altında bırakmanın bir sonuç olarak yeterli olamayacağını; bir devletin veya ulusun - bölgeler, iller, ilâh - gibi toplulukları bu yönden ihmalinin ve bunları belirli bir seviye altına düşürmenin çeşitli tekdîr ve tenkitlere uğrayacağını ayrıca Avrupa memleketleri topluluğu açısından da bunları mekanik kudretin dışında çaresiz bırakmanın yersiz olacağını;

C. Müşahade eder.

(a) Avrupa sosyetesinde ikinci, üçüncü derecedeki faaliyetlerle, şehrin genel olarak hâkim durumda oluşu - ekonomik, politik ve İdarî kararların alınmasında üst etkiyle kendini duyuran hal ve belirsiz bir şekilde olup atalet halindeki kırsal ve tarım gelirleri karşısında, şehir ve sanayi hareketleri gelirlerinin gittikçe artması hali - modern dünyanın teknik araçlarından da faydalanmak suretiyle “şehir cumhuriyetleri” le gelişmemiş kırsal bölgeler arasındaki dengesizliği ve eşitsizliği gittikçe tehlikeli bir surette artırdığını;

(b) Uzaklaşmış kırsal bölgeler zararına olarak, şehirlerin ekonomik, politik ve İdarî yönlerden karar alma merkezleri durumunda kendini gösteren bir dengesizlik kıt’a seviyesinde de Avrupa merkezindeki bölgelerle bunlara yakın bölgelerin lehine olarak (Londra, Paris, Rhenan havzalarıyla, Lombardiya ve Piemonte) de olduğu gibi ve bu merkezlerden uzakta kalan bölgeler için ise (İskoçya, Britanya, Akitanya, Güney İtalya, Yunanistan, Türkiye, ilâh) aleyhte olarak kendini gösterdiğini;

(c) Muhaceret hareketinin; nüfus kesafetinin arttığı, faaliyet ve servetin teraküm ettiği, kuvvetli sanayi hareketiyle merkezî tesislerin veya ekonomik ve politik kudretin kendini kuvvetle belli ettiği, topluluğu bağliyan kararların alındığı, coğrafya bölgelerine doğru vuku bulan genel hareketin bir safhasından ibaret bulunduğunu;

(d) Bütün ülke için, iktidarcı teçhiz edilen tesislerin bulunduğu bölgeler ve fedaral yapıdaki memleketlere nazaran; merkezî kuruluşa sahip veya politik tesislerin bulunduğu yerlere, toplanma istidadı gösteren kesif sanayi hareketinin görüldüğü yerlerde, bu hareketin daha da çok kendini hissettirdiğini;

(e) Bu hareketin; sonuç olarak ve en son tahlile göre, karar merkezlerine nisbetle bir uzaklaşma olayına bağli olduğu; gene bazı

bölgelerde, topluluğun sahip olduklarından mahrum edilmesi duygusuna dayandığı, çaresinin de politik ve sanayi ademi merkezîyet ölçülerinin sağlanarak herkesin topluluğun hayat, ahlâk ve servetine fiilî surette katkıda bulunmasıyla mümkün olabileceğini;

(f) Bu durumun genellikle, ilerlemenin bir şekli olmaktan ziyade, gelişmemenin en ağır görüşlerinden birini ortaya koyduğunu ; - şehir bölgelerine, üstün durumda olan şehir ve sanayi bölgelerine oranla gene üstün durumda olan kırsal bölgelere, batı Avrupa merkezi bölgelerine kıyasla Avrupa muhitindeki bölgelere mukayese edilerek - ; ve olayın tam bir şuurla kavranabilecek sonuçlarına sahip bulunmadığı xlx uncu ve xx inci yüzyılın ilk yarısındaki gibi evvelce geçirilen bir safha olarak geri kalmış bir toplumun vakıası halinde görülmekte olduğunu;

D. Gene müşahade eder,

(a) Eğer her yerde zor durumda bulunan tarım işletmeleriyle tarımsal bölgeler varsa, bu geri kalmış veya merkezden uzakta bulunan bölgeler için çok daha zor bir problemin ortaya çıktığını; bu bölge ekonomilerinin daimî surette boğulmuş durumda olmalarının tarım güçlüklerini ortaya çıkardığını; bu takdirde ise bu gibi bölgelerdeki kırsal hayatın yeniden ihyası gayretlerindeki başarının bu bölge ekonomilerinin geliştirilmesine çok yakından bağlı olarak gözüktüğünü ;

(b) Fazla nüfusun yerlerinden sökülüp atılmasının ekonomik yönden ve sosyal açıdan topluma ve fertlere zarar vereceğini bu itibarla bölgede sanayileşme hareketi sağlanmasının ve mahallî tarımdaki fazla nüfusun yeni iş alanlarına naklinin kaçınılmaz olduğunu ;

(c) Rahatlık içerisinde hayatını yaşayan bölgelerdeki kırsal tarım alanlarının çöküntü halinde bulunması bakımından bu gibi yerlerin kalkındırılması için yalnız bölgedeki sanayileşmenin ortaya çıkan tarımsal problemlerin çözülmesini sağlamayacağını, bunlar için ayrıca diğer yardım yollarının bulunması gerektiğini;

(d) Araştırılacak çözüm yollarının evvelâ yalnız tarım alanında olması gerektiğini; kırsal hayatın yeniden hareketlendirilmesi ve kuvvetlendirilmesi için gerekli bulunan üretici kesafet kuvvetinin mahallinden temini icap ettiğini; tarım üretimini hedef tutan bu tedbirlerin her bölgede ayrı ayrı değil bölgenin tamamı itibarıyla uygulanmasının başarılı sonuçlar vereceğini;

(e) Bu cihetle genelleşmiş bir bölgesel politika uygulanması gerektiğini,

Bunun için de :

Tarım politikasının bölgeleştirilmesi, kırsal politikanın bölgeleştirilmesi, en geç kalmış bölgelerin kalkınması ve bu bölgelerin ekonomik ve sosyal bütün sektörlerinde ahenkli bir gelişmeyi sağlamak için gelişme politikasının bölgeleştirilmesinin zorunlu bulunduğunu;

E. Müşahade eder.

(a) Bölgenin kalkındırılması için bu toptan politikanın, bir bölgenin kırsal hayatının yeniden canlandırılması ve geliştirilmesi için zorunlu bulunduğunu, bu itibarla ilk evvel bölgenin “tesis cihazlandırılması” nı yani topluluklarının politik ve teknik kararlarına katılmalarını temin edecek bölge tesisleri örgütlenmesini gerektirdiğini ;

(b) Bu cihetle kırsal hayatın yeniden ihya ve genişletilmesi gayretlerine yalnız kırsal hayatın yaşayan köy sakinlerinin değil, bütün bölgedekilerin candan katılmaları icap ettiğini;

Mahallî halkların şuurlu ve örgütlü katkıları; konferansın her zaman, gelişme alanında yapılan bütün teşebbüslerin başarılmasındaki “Sine Qua non” şart olarak mütalâa ettiğini;

Bunun aksine olarak, uzak kalmış bir merkezî iktidarın alacağı tek taraflı kararların ise tamamen başarısızlığa uğrayacağını;

(c) Kırsal hayatın canlandırılması teşebbüsünün her şeyden evvel ilgililerin müşterek iradesine tabî olduğunu, yani evvelâ kırsal hayat yaşayanların topraklarında kalmak arzusunun sonra da diğer, bölge topluluğu elemanlarının onlara yardım etme isteğinin bulunması lâzım geldiğini;

(d) Bu sebeple şu esaslı tedbirlerin şart olduğunu :

— Bölgesel ve mahallî kuruluştaki yapılar kadrosu içerisinde problemlerin şuurlu olarak beraberce ele alınması, çözüm yollarının bulunarak uygulanması;

— Programların hazırlanmasında ve uygulanmasında, bölgesel ve mahallî idareler temsilcileri otoritelerine üstün bir rolün tanınması:

— Meslekî, sosyal ve kültürel bakımlardan çeşitli kadro faaliyetlerinin halk temsilcileri olan aracı kuruluşlarla, otoriteleri kanaliyle istişare yapılmasını.

F. Müşahade eder.

(a) Genişlemenin, Avrupa kadrosunda olduğu gibi millî kadroda dahi, bölgeler arası hakikî ve kuvvetli bir beraberliğe dayanabileceğini ;

(b) Karşılıklı tamamlayıcı imkânlar çerçevesinde ve menfaat beraberliğinde olduğu gibi, kaldırılacak gümrük manileri tezatlarının daha da gün ışığına çıkaracağı; gecikmelerin, intibaksızlıkların görüleceği, Avrupa kadrosunda bu beraberliğin çok lüzumlu ve etkili olacağını;

(c) Tam örgütlü bölgelerin, tesanüt bakımından diğerlerine karşı görevleri olduğunu ve bu görevlerini yerine getirmeleri icap ettiğini, eğer şimdiye kadar bu yapılmamışsa bu halin coğrafi durum ve kuruluş açısından olumlu bir ortam bulunmadığından ileri geldiğini;

(d) Avrupa politikasının daha ziyade boşalmaların çoğunlukla görülen bölgelerde uygulandığını;

(e) Mahallî topluluk içerisinde komisyonun gayretlerine rağmen, topluluğun zengin bölgeleriyle fakirleri arasındaki açının son yıllarda bazen çok farklılaştığını, üstünlük gösteren tarım ve kırsal bölgelerdedir ki daha ziyade nisbî çöküntünün çok kuvvetli olduğunu (I);

(f) Mahallî topluluğun bölgelerindeki ahenkli ve dengeli gelişmesinin Roma anlaşmasının hedeflerinden biri olduğunu, fakat bunu millî hükümetlerin; bölge seviyesinde Avrupa mahallî topluluk hareketi olarak gösterdiklerini;

(g) Mahallî topluluklar komisyonunun; az gelişmiş bölgelere yardımda bulunmak ve zorunlu olan, bölgeler arası denge politikası gütmek için, yetkisi dahilindeki bir teklifi açıklayarak uygulayacağını,

(I) 1954 ve 1962 yılları arasındaki 8 senede, Picardie'deki tarım gelirin 105,9 şeye yükseldiği, orta Pyrene'lerde ise bu derecenin 107,2 den 94,2 ye Aquitaine'de 105 den 79,7 ye düştüğü görülmektedir.

(h) Avrupa bankasının şimdiye kadar malî kaynaklarının tamamını kullanmadığını;

I. Tavsiye eder.

(a) Ademi merkezîyet bölgesel kuruluşlarının takviye veya örgütlenmesi (II)

1. Bir yüzü de köylerin boşalması gibi gözüken gelişmemeye karşı, bölge kadrosunun toptan her harekete uygun düşen en iyi bir temel olduğunu öğütler. Ve yeter derecede geniş ve gene yeter derecede muhtasar olup yalnız mahallî ihtiyaçlara ve tedbirlere değil., aynı zamanda millî pazarların olduğu gibi Avrupa pazarlarının da »ihtiyaçlarına, halkların işbirliğine, kendilerini ilgilendiren kararlar yönünden bunların temsilcilerine, alınan özel tedbirlerdeki uygulamalara, ve zorunlu olan işbirliğinin kaçınılmaz sonuçlarına da hep birden bölge kadrosu cevap verir.

2. İçerisinde kırsal bölgelerin yemden canlı bir hayata kavuşturulması politikasının bir bütün olarak yer aldığı bölge gelişme politikası (sanayi, tarım, ticaret, turizm, maliye, enerji, ulaşım, cihazlanma, lojman, eğitim, meslekî eğitim ilâh.), ancak her türlü imkânların koordine edildiği toptan plân hazırlıklarında ve bunlar da bölge kadrosunda bulunur.

Bu toptan plânlarda, bölgesel ülke idaresi plânı; en başta gelmekte olup, arzu edilen toptan genişlemenin dengeli ve ahenkli bir şekilde belermesini ve özellikle geri kalmış tarım bölgelerinin de aradaki açıklığı kanatmasını sağlamaktadır.

3. Kuvvetli bölge kuruluşlarının varlığı, geniş çaptaki çalışmalar için ilk şarttır. Bunlar mahallî olan şahsî teşebbüs fikriyle, kesin bağlı bulunduğu bölge topluluğu menfaat birliği fikrini tekrar harekete getirebilirler.

Bu cihetle ademi merkezîyet bölge kuruluşları politik ve İdarî plânda şunları kapsar.

— Bilhassa vergileri kaldırma ve tedbir alma yetkeleriyle donatılmış bulunan bölge meclislerini.

(II) Bölge Avrupa konseyinin belediyelerle bölgeler sorunları işbirliği komitesinin hükümetler arası komitesince her ulus için en geniş bir ülke ünitesi olarak yani hükmi şahsiyeti olsun veya olmasın merkezi hükümet seviyesinin hemen dününde olarak tarif edilmiştir.

— Bu meclislerin önünde, bilhassa bölge gelişme ve bölgesel ülke idaresi plânlarını tanzim hususunda mütehassıs ve sorumlu bulunan bölge icra kuvvetlerini,

— Plânların hazırlanması için, meclislerle icra kuvvetlerinin istişare edecekleri sosyal ve kültürel alanlardaki çeşitli meslekî organların bölgesel kurulları temsilcilerini.

Demek ki hazırladıkları plânların icabı olan gelişme ve tedbirlerin zorunlu kıldığı kanunî ve malî imkânlarla donatılmış olmasalardı, şurası muhakkak ki bu miktar bölge otoriteleri hakikî iktidarlarından mahrum olacaktı.

(b) Komünal idare, komünal idareler arası ve komunal idareler üstü kuruluşların takviye edilmesi ve örgütlenmesi :

1. Eğer kırsal hayatın yeniden ihya edilmesi ve canlandırılması politikasının örgütü, içerisine toptan bölge gelişmesi politikasındaki kırsal hayatın tekrar ihyası tedbirlerini alarak, toptan bölgesel bir plânda mütalâa edilmezse; kırsal mahallî idareler kadrosunda da köylülerin bir reaksiyon göstermeden bu fikri idrakleri mümkün olamaz.

2. Bölge kadar geniş olmayan Fakat komünden de büyük olan kırsal gelişme alanlarında; mahallî komün idareleri personellerine ve bu yerlerin sakinlerine, “sarfettikleri gayret ve çalışmaları birleştirerek bir işbirliği kurmalarında, gene aynı şekilde komünal idareler üstü ve komünal idareler arası imkânların birleştirilmesinde faydalar bulunduğu” yönünden tavsiyelerde bulunmak uygun olur.

Kırsal komün idarelerinin sahip oldukları imkânlardan faydalanmaları için komün idareleri arasında işbirliği kaçınılmaz bir şart olarak görülmektedir.

Bu alanda, bilhassa kırsal mahallî gelişme plânları gibi her türlü teşebbüsleri; komünal idareler arası veya komünal idareler üstü gruplaşmalar ortaya atacaktırlar.

işte böyle gruplaşma kadroları içinde bölge ve Avrupa kuruluşlarıyla müşterek hareketler için işbirliğine girişilecektir.

(c) Avrupa toplulukları müesseselerinin takviyesi :

1. Modern ekonomi mekanizmasının devamlı garip oyunu “hayat seviyeleri arasındaki tezdâdî hafifleteceği yerde, dünyayı va-

hamete doğru götürmektedir : Zengin uluslar çabuk bir gelişmeden faydalanırken, fakir olanlar ağır bir gelişme içindedirler. Dengesizlik artmaktadır. (1)

Gene Avrupa manzumesinde, mübadele serbestisi kuvvetliyi güçlendirecek, zayıfı ise büsbütün acze düşürecektir. Enerjik tedbirler alınmadığı için geç kalmış kırsal bölgelerin durumu liberalleşme hareketlerin n devamı müddetince zorlaşacaktır.

Pazarlardaki bu liberalleşme ancak bir Avrupa kadrosunda akıllıca hareket etmek suretiyle; ve yeniden bir bölge dengesi politikası; bütün Avrupa ülkesinin tamamında ekonomik ve sosyal şartların eşitliği ve uzun vadeli çözüm yollarının bulunması gibi faktörlerin ortaya koyacağı bir tesanüt halinde, uygulanabilir.

2. Fakat bu politikaların hepsi de; hakikaten otorite, temsil ve istişare gibi politik Avrupa müesseseleri kadrosunda, sağlanabilecek hususların varlığıyla mümkün olur.

Hâkim durumda olan kırsal bölgelere Avrupa politikası yönün» den yardım edilebilmesi için, bütün Avrupa bölgelerinin; demokratik temsil müessesesiyle takviye edilmiş ve hakikî bir Avrupa parlâmentosu önünde sorumlu olan, bir politik Avrupa otoritesine ihtiyaçları vardır. ,

Beşerî bir Avrupa devletler arası anlaşmalardan çok, başka bir şeyi gerektirir.

Avrupa seviyesindeki bütün kademelerde yalnız bir bölgede değil fakat bütün bölgeler arasında demokratik bir örgütü zorunlu

kılar.

Avrupa kuruluşu; kendisini ortaya koyan bölgeler arasındaki münasebetlerde demokratik bir rejim sağlamalıdır. Bu Avrupa seviyesindeki bölgeler arası demokratik organın aracılığıyledir ki kırsal bölgeler Avrupa karar organlarına kendilerini daha iyi tanıtmış olacaklardır.

3. Avrupa seviyesinde, bölgesel idarelerle Avrupa otoriteleri arasındaki sıkı bir işbirliği, etkili bir bölge politikacılığı için şarttır. Böyle bir işbirliği aynı zamanda üye memleketlerin tamamında bölgelerdeki bir müesseseleşmeği ve Avrupa toplulukları otoriteleri yanında da bölgelerin temsil edilmesini zorunlu duruma getirir.

(1) Dergi "Populorum Progressio"

4. Bu durum gene, bölgesel yapıda bir çalışma gayretini, ahengi ve Avrupa anlayışında bir işbirliğini gerektirmektedir.

Bununla beraber, açık şekilde bölgenin tarifi de yapılmalıdır, zira bu deyim çeşitli realiteleri kapsayacaktır : dil, nüfus hareketleri ilâh, yalnız ekonomik hakikatleri değil, bilhassa beşerî olanlarını, tıpkı herkesin hayat şartı kapsamına girenlerini de içerisine alacaktır,

(d) Kır ve köylerin yeniden ihyası için özel tedbirler :

1. İnsan kendi hayatını istediği gibi tanzim eder, şehirdeki gibi köyde de arzusuna göre beğendiği bir yeri, huzur bulacağı köşeyi seçer. Muhtaç olduğu şeyleri ona kollektif bir birlik verir. Tarımda veya tarım dışında bir iş bulur, eğitim ve sosyal yetiştirme araçlarını, boş vakitlerini geçireceği imkânları hazırlar. (Karar 42 (1964)).

2. Hayatın yeniden ihya edilmesi veya kır ve köy hayatının canlandırılması, buralardaki üretici kuvvetlerin kesafetiyle mümkündür. Tekniğin modern hale gelmesi, kooperatif örgütü, tarım üretiminin malî yönden rasyonel duruma sokulması ve nihayet tarımla uğraşanların çoğalması, işte yeniden ihya edilecek kırsal hayatın şartları bunlardır (1).

Bunun gibi teknik bir kuruluşla aile işletmeciliğinin yardımına gidilmesi kaçınılmaz bir zorunluktur, (eğitim, tarımla uğraşanlar arasında yayın, istişarî bilgi verme, ilâh),

Tarıma bağlı sanayi kollarındaki örgütlenmelerde ve tarımla uğraşanların spekülâtörlerin eline düşmemeleri için millî ve uluslararası pazarlarda tarım ürünleri ticaretini normal hale getirmek, gibi hallerde de aynı şekilde hareket edilebilir;

3. Sanayi ademi merkezîyeti ve bilhassa mahallî kadro nisbetinde küçük sanayi in çoğalması ve buna bağlı bulunan alt kademe sanayi hareketleri, bu yeni hayatın temel şartını ortaya koymaktadır; zira kırsal bölgelerdeki hayatın canlandırılmasını, bu bölgelere yeniden dağıtılan faaliyetler sağlayacaklardır;

4. Bu işin uygulama alanında yürütülmesi için elektrik ve oto tekniğindeki gibi imkânlardan faydalanmanın, muhabere vasıtalarındaki gelişmelerin de birlikte mütâlâasıyla, nakliye masraflarının

(1) (1964) yılındaki konferansın 42 sayılı kararına bakınız.

değerlendirilmesinde; bir indirme politikasının takibine imkân verebileceği aşikârdır (1);

5. Böyle bir gelişmeye sanayicilerle maliyecilerin de muvafakat etmeleri şarttır; bu muvaffakat kırsal komünlerdeki teşebbüslerde ve küçük san'atlardaki faydalanmaların gittikçe çoğalması nisbetinde mümkün olacaktır; bu gibi faydalanmalar bir şehir merkezinden uzaklaştıkça daha da önem ifade edecektir.

6. Kırsal alanda, işçilik ücretlerinde de böyle bir muvafakatin hasıl olması düşük ücretleri önler (1);

7. Kırsal bölgelerdeki turistik yatırım gelişmesi de buralardaki hayatın yeniden ihya edilmesinde önemli bir rol oynar (1);

8. Sakinleri ve belediyeleri adına küçük kasabalarda kırsal komünlerin kes f bir modernleşme politikasını hedef tutmaları lâzımdır ki, merkez otoriteleri ve Avrupa organizmaları da buralarda modern hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak hayat şartları için gereken yardımlarda bulunsunlar (1);

9. Eğitimde, halk eğitiminde, sporda, boş vakit geçirme tesislerinde olduğu üzere sosyo-kültürel gelişmeler, kendi özelliklerine ve tekniklerine göre kırsal alanda da uygulanmalıdırlar.

Komünler arası kadro bu gibi kuruluşlar için tam bir şekilde fayda sağlar (1);

10. Millî kaynaklardan kırsal bölge sakinleri ile şehirli sakinlere yapılacak yardımlar eşit anlamda olmalı ve mahallî kırsal idarelerin gelir kaynaklarıyla kredi imkânlarının artırılması için büyük bir gayret sarfedilmelidir (1);

II. Sonuç olarak Avrupa konseyi bakanlar komitesinden şunları rica eder.

(a) Özellikle bölgesel ve belediyeçilik sorunlarının işbirliği komitesince ve bu metindeki diğer problemlerin de yetkili organlarınca incelettirilmesinin sağlanmasını;

(b) Kendileri için bu kararda yapılan tavsiyelerin üye memleketler hükümetlerine ulaştırılmasını;

(1) (1964) yılındaki konferansın 42 sayılı kararına bakınız.

(1) (1964) yılındaki konferansın 42 sayılı kararına bakınız.

(c) Konferansın gelecek toplantısı için, Avrupadaki bölgecilik problemlerinin gündeme aldırılmasını,

(d) Roma anlaşmasının da kapsadığı şekilde halen Avrupa topluluğu bölgelerinin dengeli ve ahenkli bir gelişmesini sağlamak için yapılan çabalara manî bulunan bu anlaşmalardaki bazı hükümlerin yeniden düzenlenmesi için müteakip Avrupa toplulukları anlaşmaları revizyonunu bir fırsat olarak kabullenip, dileğinin Avrupa toplulukları mütehassıslarına ve ilgili hükümetlerine duyurulmasını; ister.

III. Daimî Komitesinden :

Gerekirse kanunun incelenmesine devam edilebilmesi için ülke idaresi iş gurubu ve konferans komisyonları yardımlarının sağlanarak; Avrupa otoriteleri için olduğu kadar merkezî hükümetler, bölgesel ve mahalli idarelerce arzulanan tedbir projelerinin de evvelce tesbit olunan kesinlikteki şekilde tanzimini, talep eder.

İDARÎ COĞRAFYA

İMRANLI İLÇESİ İDARÎ COĞRAFYASI

Ali İlder TANER
İmranlı Kaymakamı

Plân :

1. Coğrafi Durumu
 - a. Sınırları
 - b. Akarsuları
 - c. Bitki örtüsü
 - d. İklimi
2. Tarihçesi
3. İdarî taksimatı ve nüfusu
4. İlçe teşkilâtı ve memurları
5. Malî durum
6. Ekonomik durum
7. Sosyal ve Kültürel Durum
8. Sağlık durumu
9. Bayındırlık durumu
10. Belediye hizmetleri
11. Turizm

Sonuç:

1. Coğrafi durum :

a) Sınırları : İmranlı İlçesi İç Anadolu'da Sivas iline bağlı, il merkezine 105 Km. uzaklıktadır. Yüzölçümü 1229 kilometre karedir. İmranlı ilçesinin kuzeyinde, Kızılırmak nehrinin kaynağını üzerinde bulunduran Kızıldağ ve Suşehri ilçesi, doğusunda Refahiye ilçesi, batısında Zara ilçesi, güneyinde İliç ve Divriği ilçeleri ile komşudur. İlçede ortalama yükseklik 1500 m dir İlçe merkezinin yüksekliği 1650 metredir.

b) Akarsuları : İlçe sınırları içinde bulunan Kızıldağ'dan kaynağını alan Kızılırmak kuzey güney yönünde ve sonra doğu batı istikametinde ilçe merkezinin arkasından geçmektedir. İlçenin güney doğusunda karabudak vadisinde, Çengelli dağından doğan Kırkgöz, Üç pınar ve Çengelli dereleri Durucak adı altında birleşerek Karabudak çayına dökülür.

c) İklimi : İlçe iklimi yazları oldukça kurak, kışları sert ve yağışlı kara iklimidir. Ortalama yağış miktarı 260 - 270 mm dir.

d) Bitki Örtüsü : Orman, dağların bilhassa güney eteklerinde tahrip edilmiş kırıntılar şeklindedir. Genel olarak bozkır karakterindedir.

2. Tarihçesi:

İmranlı ilçesi Erzurum iline bağlı Şenkaya ilçesinin Bardıs bucağından gelmiş Olan göçmenler tarafından kurulmuştur. O zamanki ismi Çit bucağıdır. Sonradan ismi değiştirilerek Hamidiabat adı verilmiştir.

Bilahare tekrar değiştirilerek İmraniye adı verilmiştir.

1.1.1948 tarihinde bağlı bulunduğu Zara ilçesinden ayrılarak İmranlı ismi ile ilçe haline getirilmiştir.

3. İdari Taksimatı ve Nüfusu :

1948 yılında ilçe teşkilâtına sahip olan İmranlı'nın Karacaören isminde bir bucağı, bucağa bağlı 28 köyü, merkez bucağa bağlı 72 köyü olup toplam 100 köydür. 18 köy kış, yaz geçilen elverişli yola sahiptir. Diğer köylerdi yolları ham yol ve patika şeklindedir. Kışın kar yağışının fazla olması dolayısıyla köylerin büyük çoğunluğu ile irtibat sağlanamamaktadır.

İlçe merkezinin 6 mahallesi mevcuttur. Üç mahalle merkezde geride kalan üç mahalle 500 ilâ 1000 metre mesafededir.

1965sayım sonuçlarına göre merkez nüfusu 3165, köylerde 29158 dir. Nüfus toplam olarak ilçe nüfusu 32323 olmaktadır.

4. İlçe Teşkilâtı ve Memurları :

a) İçişleri Bakanlığı

Kaymakam, Tahrirat Kâtibi, Nüfus Memuru, Nüfus Kâtibi, ve odacı.

b) Jandarma Genel Komutanlığı

1 Ja. Kd. Bşçvş. 1 Bşçvş. 4 Uzman Çavuş, 3 mükellef onbaşı, 21 Er, 4 Bekçi.

c) Özel İdare,

1 memur, 1 tahsilat, 1 gelir memuru, 3 tahsildar 1 odacı.

- d) Adalet Bakanlığı,
2 Hâkim, 1. C. Savcı, 1 Başkâtip, 3 Kâtip, 1 Mübaşir, 1 Gardiyan, 1 Odacı.
- e) Millî Savunma,
1 Albay, 1 Binbaşı ve Er.
- f) Maliye Bakanlığı,
1 Mal Müdürü, 1 Muhasebe Memuru, 1 Gelir Memuru, 1 Tahsilat Memuru, 1 Veznedar, 2 Tahsildar, 1 Dâva Takip Memuru, 1 Odacı, 1 Kaloriferci.
- g) Milli Eğitim Bakanlığı,
1 Ortaokul Müdürü, 4 Ortaokul Öğretmeni, 1 İlköğretim Müdürü, 38 İlkokul Öğretmeni, 30 Er Öğretmen, 22 Vekil Öğretmen, 1 Yd. Sb. Öğt.
- h) Tarım Bakanlığı,
1 Ziraat Teknisyeni, 1 Ziraat Öğretmeni, 1 Veteriner Sağlık Memuru, 1 Meteoroloji Memuru, 1 Orman Bakım Memuru, 1) Sağlık Bakanlığı,
1 Hükümet Tabibi (Sağlık Merkezi Başttb. vekili) 2 Sağlık Memuru, 2 Hemşire Yardımcısı, 1 Anbar Memuru, 1 Hastabakıcı, 1 Hademe, 1 Çamaşırcı, 1 Alıcı, 1 Şoför.
- i) Tapu Sicil,
1 Tapu Kâtibi, (Tapu sicil memuru meslek kursunda)
- j) Diyanet İşleri,
1 Müftü, 1 Kuran Kursu Hocası, 5 imam-Hatip, 3 Müezzin, 1 Kâtip, 1 Odacı.
- k) Gümrük ve Tekel Bakanlığı,
1 Tekel Memuru, 1 Bekçi.
- l) Ulaştırma Bakanlığı,
1 PTT Müdürü, 1 Muhabere Memuru, 5 Atlı Dağıtıcı, 1 Yaya ve 1 Hat Bakıcı.
- m) Ziraat Bankası,
1 Banka Müdürü, 1 Muhasip, 1 Veznedar, 1 Takip Memuru, 1 Gece bekçisi, 1 Hademe,
- n) Belediye,
1 Muhasebeci, 2 Zabıta memuru, 1 Kâtip.

5. Malî durum :

Mal Müdürlüğü,

Yılı	Tahakkuk	Tahsilat	%
1965	108.166,44	91.043,63	84
1966	127.737,29	123.060,94	93
1967	160.546,03	155.285,08	98

Tahakkuk ve Tahsilât tablosunun tetkikinden anlaşılacağı gibi mükellef adedi artmakta, tahakkuk ve tahsilâtta geçen yıllara nazaran artış göstermektedir.

Özel İdare,

Yılı	Tahakkuk	Tahsilat	%
1965	97.126,00	94.700,00	98
1966	98.420,00	96.117,00	98
1967	100.987,00	93.342,00	92

Son üç yıl tahakkuk farkları yılları içinde yapılan yoklamalar ve mükelleflerin şahsî müracaatları sonucundan ileri gelmektedir. Bakiye oranının fazlalaşması, bazı mükelleflerin, çalışmak nedeni ile yurt içine ve yurt dışına gitmeleri yüzünden tahsil edilememektedir.

İlçede 1964 yılında yapılan kaloriferli Hükümet Konağı vardır. İhtiyacı geniş şekilde karşılamaktadır. Kaymakam evi 1968 yılında inşa edilmiştir.

6. Ekonomik durum :

ilçe merkezinde ve köylerde genellikle tarımla uğraşılmaktadır. ilçe arazisinin 43027 hektarı tarıma elverişlidir. Bu hemen, hemen ilçe arazisinin % 35 dir.

Arazinin diğer dağılışı şöyledir; 50051 hektar mera, 22 hektar sunî çayır, 4675 hektar Ormanlık, 25125 hektar dağlık, taşlıktır.

Ziraat alanında en fazla tahıl ziraatı yapılmaktadır. 15500 dekar buğday, 5050 dekar arpa, 900 dekar fiğ, 5 dekar bostan, 100 dekar Patates, 20 dekar soğan ziraatı yapılmaktadır.

Üç ziraatinde daha ziyade kapalı ekonomi prensipleri caridir. Bu sahada ticarî faaliyetler yok denecek kadar azdır.

İlçenin sosyal ve ekonomik hayatında tarım sektörünün yeri büyüktür. Halkınm istihsal ettiği zirai mahsuller kendi ihtiyaçlarını

karşılıyamamaktadır. Bunun nedeni ise arazinin azlığa ve dağlık olmasıdır.

İlçe ve köylerde havaların kurak gitmesi ekim zamanlarının ekim yapılamama durumunu doğurtmaktadır. Çiftçilik iptidai şekilde yapılmakta, istihsal düşük olmaktadır. Ürün köylünün zati ihtiyaçlarını dahi karşılayamadığından zirai ürün satışı azalmaktadır.

İlçe arazisinin dağlık ve rakımın yüksek, iklimin çok sert olması yüzünden çiftçilikten istifade azalmaktadır. Hayvancılığın teşvik edilmesi ve yetiştirilmesi daha ekonomik ve istifadeli olur. Bu nedenle Çayır-Mera yem nebatları demonstrasyonları yapılarak hayvan yemlerini artırmak için çalışılmaktadır.

İlçenin Boğazveran köyünde bir Köy Kalkınma Kooperatifi vardır. Yine bu köyde açılan kurs sonunda küçük mikyasta halıcılık yapılmaktadır.

İlçe hudutları içinde istihsale elverişli Orman yoktur. İlçe merkezi ile köylerin yakacak odun arı kısmen Koyulhisar Orman işletmesinden karşılanmaktadır. Belediye odun ve linyit kömürü getirilerek kışlık ihtiyacı karşılamak için satışlar yapılmaktadır.

7. Sosyal ve. Kültürel durum :

İlçe ve köylerinde iskân durumu iyi değildir. İlçede evlerin bir kısmı saç baca dedikleri üstü kiremit yerine saçla kaplıdır. Köylerde ise toprak damdır. Erkeğin hakim vaziyette olduğu aile tipi mevcuttur. Evlenmeler genellikle küçük yaşlarda olmakta ve başlık alma adeti yaygındır. Arazisinde geçim şartlarının zor olması erkeklerin büyük çoğunluğunu dışarı şehirlerde çalışmaya sevk etmektedir.

Bu durumu gurbetçilik şeklinde adlandırılmaktadır. İlçe merkezi köylerinden Batı Almanya ve diğer yabancı ülkelerde 30 kişiye yakın İmranlı'lı işçi olarak çalışmaktadır.

İlçe asayiş yönünden iyi bir durumdadır. Kan gütme olayları mevcut değildir. 1967 yılında adi suç nevinden 36 olay jandarmaya intikal etmiştir.

Otel, lokanta, ve manav bulunmaktadır. Çarşamba günleri ilçede pazar kurulmaktadır, ilçede bir sinema bulunmaktadır.

İlçe merkezinde PTT ye ait 30 luk bir santral vardır. Karacaören bucağı ve Toklucak köyü ile jandarma telefon irtibatı vardır.

İmranlı ilçe merkebinde 1 Ortaokul ve 3 İlkokul var dım 53 köyde ilkokul bulunmakta merkez ve köylerde 91 İlkokul öğretmeni vazife görmektedir.

Ortaokulda 5 öğretmen 274 öğrenci okutmaktadır. Ortaokula yurt yapmak için bir dernek faaliyete geçerek ilk adım olarak bir arsa temin etmiştir. Bunun inşaatı için gerekli maddî yardım sağlamak için çalışılmaktadır. İlçe halkı okumaya karşı isteklidir. 1968 yılında inşaatına başlanmış olan Yatılı bölge okulunun arsası halk tarafından temin edilerek ilgilere tapusu teslim edilmiştir. İlçe merkezindeki Halk Kütüphanesi muhite faydalı olmaktadır. Köylerde 23 Halk Okuma odası vardır.

8. Sağlık durumu :

İlçe merkezinde 10 yataklı bir sağlık merkezi vardır. Sağlık merkezi baştabibliği münhaldir. Hükümet tabibi tarafından yönetilmektedir. İlçe çevresinde sarı hastalıklar görülmektedir. Çevre sağlığı Hükümet Tabibliği personeli tarafından yürütülmektedir.

Karacaören bucağında ve Türkkeşlik köyünde, köy gurup ebeleri vazife görmektedir. İlçe belediyesinin sağlık hizmetleri Hükümet tabibi tarafından vekâleten idare edilmektedir. Belediye ebesi ve sağlık memuru bulunmamaktadır. İlçe ihtiyacını karşılayan, belediye tarafından inşa ettirilmiş bir hamam bulunmaktadır. İlçede Hükümet tabibi tarafından işletilen bir Ecza dolabı vardır.

9. Bayındırlık durumu :

Sivas - Erzincan yönüne giden devlet yolu ilçeden geçmekte olup İmranlı - Sivas kısmı yaz, kış trafiğe açıktır. İmranlı - Erzincan yönünde Kayınboğaz'ına kadar olan güzergâhtaki köyler bu yoldan yararlanmaktadırlar. İlçemize bağlı 7 köy İmranlı - Zara arasındaki devlet yolundan istifade etmektedir. Diğer köylerimizin yolları köylülerin kendi imkânları ile yaptıkları yollardır ki kışın istifade edilememektedir.

İlçe hudutlarından geçen devlet yolu üzerine Karayolları tarafından 4 köprü yapılmıştır. 1967 yılında vilâyet ve köylülerin yardımı ile Acıdere üzerindeki köprü yapılmış ve 20 ye yakın köy bu köprüden istifade etmektedir.

İlçe merkezi ile Karacaören bucağı arasındaki 25 Km. yolun açımı ve tesviyesi tamamlanmış olup kurulanması kalmıştır.

Her gün Sivas ile ilçe merkezi arasında Minübüs ve Otobüs işlemektedir. İlçe pazarı olan Çarşamba günü mevsime göre 1 veya 2 otobüs Ankara ve İstanbul'a sefer yapmaktadır.

10. Belediye hizmetleri :

3165 nüfuslu ilçe merkezinde Belediyenin 350 bin liraya yakın bütçesi vardır. Dar mali imkânlar ile orantılı olarak Belediye hizmet çabasıdır.

İlçede evler arasında bugün anlaşılan manada yol yoktur.

Kanalizasyon tertibatı yoktur. 1967 yılında içme suyu tesisleri yapılmıştır. Üç mahalleye elektrik verilebilmektedir. Diğer üç mahalleye elektrik verilebilmesi için İller Bankası yardımı ile daha büyük güçte bir elektrik motoru alınabilmiştir. İlçe İmar Plânı 1967 yılında İller Bankası'na yaptırılmıştır. Belediyenin bir kamyon ve dozeri bulunmaktadır. Dozer birtakım teknik nedenler ve Operatör temin edilemediğinden çalışmaz durumdadır. İtfaiye aracı bulunmamaktadır. iki adet umumi hela vardır.

11. Turizm :

Gerek İlçe merkezinde gerekse köylerinde turistik öneme haiz yerler yoktur. İlçe merkezine 12 Km. mesafede güzel su ve çamlar bulunan Koyunkaya mesire yeri Fakat imar ve geliştirilmesi yönünden henüz ele alınmamıştır.

Halk tabii haliyle buradan faydalanmaktadır.

Sonuç:

Arazin n büyük bir kısmının ziraate elverişsiz olması kış mevsiminin sert geçmesi İmranlı'nın iktisadi ve Sosyal kalkınmasının ziraatten gayri sahalarda aramasını icabettirmektedir.

Halk geçimini temin etmek için başka şehirlere özellikle Ankara ve İstanbul'a göç etmektedir. Bu yıl inşaatın bazı kısmına başlanmış olan Yatılı Bölge Okulu, Sivas - Erzincan karayolu inşaatının tamamlanıp trafiğe açılması, bu yol E-2 Enternasyonal yol olup Erzurum - Tahran transit yolunun bir kısmı oluyor ve mesafe 70 - 80 Km. kısalıyor, ilçenin İktisadi ve sosyal alanlarda gelişmesine olumlu tesirleri olacağı tahmin edilmektedir.

Hayvancılık öncelikle ele alınmalı, buna paralel olarak ta ilçenin sert iklimi gözönüne alınarak hayvan yemi ziraatına önem verilmelidir.

Köylerin % 60, İlçe ile irtibatını yaz kış sağlayacak yoldan mahrumdur. Köylerin ana yolları ve ilçe ile irtibatı mutlak sağlanmalıdır.

Yukarıda belirttiğimiz hususlar-gerçekleştiği taktirde İmranlı'nın İktisadi ve Sosyal kalkınması daha hızlı bir tempo ile gerçekleşme yoluna girmiştir.

KANUNLAR

Mülki İdare Amirliği Tazminatı hakkında Kanun

Kanun No : 1078

Kabul tarihi : 7/1/1969

Madde 1 — Vali, vali muavini ve kaymakamlarla, kaymakamlık sıfatını kazanmış veya valilik yapmış olup içişleri Bakanlığı Merkez veya İller Teşkilâtında bir göreve tayin ve nakledilen veya kendi kadrosu ile çalıştırılanlara her ay ek cetvelin (A) bölümünde gösterilen kadro aylıkları hazasındaki, bucak müdürlerine (B) bölümünde, maiyet memurlarına da (C) bölümünde gösterilen miktarlarda tazminat verilir.

Bulundukları görev kadrosundan aşağı derecede aylık alanlar için aldığı aylık derecesi esas tutulur.

Madde 2 — Yıllık, mazeretler ve hastalık izini kullananlarla yurt içinde geçici bir görevle başka tarafa gönderilenler ve görevleri icabı ayrılanlar dışında her ne suretle olursa olsun görevleri başında, bulunmayanlara görevlerinden ayrı bulundukları sürece tazminat verilmez.

Madde 3 — 1 inci maddede yazılı tazminatlar aybaşlarında ve aylıkla birlikte ödenir.

Bu tazminata hak veren bir göreve tayin edilenlerin tazminatları, göreve başlayış tarihini kovalıyan aybaşından itibaren verilmeye başlanır. Bu görevlerden ayrılanların ay sonuna kadar olan istihkakları geri alınmaz.

Terfi edenlere terfi ettikleri dereceye ait tazminat terfi işleminin yapıldığı günü takip eden aybaşından itibaren verilir.

Bu ödeme 26/6/1964 tarih ve 484 sayılı Kanunun geçici 2 nci maddesi hükmüne tabidir.

Ödemelerde 7244 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi hükmü uygulanmaz.

Madde 4 — Birinci madde gereğince tazminat alanlara 5027 ve 3 Ekim 1963 tarih ve 346 sayılı kanunlara göre temsil ödeneği, verilmez.

Madde 5 — Bu Kanun 1/3/1989 tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Madde 6 — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

10/1/1969

CETVEL

(A) Bölümü

Aylık tazminat		
Kadro aylığı	Derece	Lira
2 000	1	1250
1750	2	1250
1500	3	1250
1250	4	1250
1 100	5	1250
950	6	1250
800	7	1000
700	8	1000
600	9	1000

(B) Bölümü

<u>Kadro aylığı</u>	<u>Aylık tazminat Lira</u>
Bucak Müdürleri	250

(C) Bölümü

<u>Kadro aylığı</u>	<u>Aylık tazminat Lira</u>
Maiyet Memurları	350

No.	Başlığı	Düster Tertip	Cilt	Sahile	Resmî Gazete Sayı,
Sözü seçen Kanunlar :					
5027	Temsil Ödeneği Kanunu 27/2/1947	3	28	947	6543
346	5027 sayılı Temsil Ödeneği Kanununun muhtelif kanunlarla değiştirilmiş veya ekler yapılmış bulunan birinci maddesinde değişiklik yapılması hakkında Kanun 14.10.963	3	2	2067	11530
484	31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Ver-pisi Kanununun bazı madde ve fıkralarının değiştirilmesi bu kanuna bazı hükümler eklenmesi hakkında Kanuna 8/7/1964	5	3	2728	11748

BİBLİYOGRAFYA

I. YABANCI ESERLER :

1) POLICY AND BUREAUCRACY (Politika ve Bürokrasi).

B.D.'de Rutgers Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü C. E. Jacobs tarafından yazılan bu eser, aşağıda gösterilen diğer yabancı eserler gibi, Van Nosstrand Yayınevi'nce "Yeni Perspektifler" serisinde, 1966 yılında yayınlanmış olup, 224 sahifedir; 18 şilin 6 peni'ye satılmaktadır. Windsor House, 46 Victoria Street, London S, W. I. adresinden sağlanabilir.

Kamu politikası ve Kamu idaresi'ne derli toplu bir giriş niteliğindeki eserde, karar - verme'nin politikası ve davranış çeşitleri açıklanmaktadır. Tartışmalar, bu incelemenin ek değerini arttıracak biçimde, idare'nin, Bürokrasinin ulusal güvenliğin, kurumların v.s. teşekküllerin belli başlı sahalarındaki işlemlerin temellerine hasredilmiştir. örnekler, pek tanınmış olaylardan ve son yayınlardan alınmıştır.

2) LIBERALISM VERSUS CONSERVATISM : The Continuing Debate in American Government : Key Readings. (MUHAFAZAKÂRLIĞA KARŞI LİBERALİZM : Amerikan idaresinde Sürekli Tartışmalar : önemli Okuma Parçaları).

Dallas Üniversitesinden W. Kendall ve Georgetown Üniversitesi'nden G. Caney tarafından derlenen eser, 1966 yılında yayınlanmış olup 42 şiline satılmaktadır.

Bu okuma parçaları; Anayasa, Kongre, Başkanlık, Yargı ve Parti Sistemi yönlerinden Amerikan Siyasal Sisteminde devamlı çatışma alanlarının muhafazakâr ve liberal görüşlerle muazzeneli bir sunuluşunu ihtiva etmektedir. Adı anılan derleyiciler tarafından, yazıların başına iki görüşün de insaflı olarak belirtilmesine imkân veren değerli yorumlar konmuştur.

3) ELECTIONS IN BRITAIN (İngiltere'de Seçimler).

R.L. Leonard tarafından kaleme alınan eser, 1968 yılında 198 sahife olarak yayınlanmıştır. Ciltlisi 35 şiline, ciltlisi 12 şilin 6 peni'ye satılmaktadır.

Eser, İngiliz seçim sisteminin uygulamaları hakkında sağlam ve açık bilgi vermektedir. Ayrıntılı, yeterli ve tarafsız nitelikleriyle, yalnız aydın kimseler tarafından değil; üniversite ve yüksek okullarda Siyasal Bilimler, İdare ve Anayasa öğrencileri tarafından da okunabilir.

Metin, referanslar ve istatistikler, 1968 yılına kadar -geliştirilmek suretiyle, mümkün mertebe tam olarak verilmiş; bibliyografyada, belli başlı bir konuyu derinlemesine inceleyecek olanlara tam bir rehber teşkil edecek biçimde sunulmuştur.

MUHTEVASI : Giriş; Seçimler Ne Zaman Yapılır?; Seçmenler; Seçim Bölgeleri; Genel Seçimlerde Siyasî Partiler; Mahalli Seçimlerde S yası Partiler; Adaylar; Seçim Bölgelerinde Mücadele; Genel Seçim Mücadeleleri; Seçim Günü; Araseçimleri ve Mahalli Seçimler; Seçim Anketleri; Halk Nasıl Oy Verir?; Seçim Neye Mal Olur?; Gelişen Bir Sistem. Ekler : 1) 1945'ten bu yana Genel Seçimlerdi Sonuçları; 2) 1966 Seçim İstatistikleri; 3) Vekâletten ve Posta ile Oy Kullananlar; 4) 1966 Genel Seçimlerinde Posta ile Oy Kullananlar; 5) Seçim Tabloları; 6) Fesat Karıştırılmış ve Gayrimeşru Uygulamalar; 7) 1966 Adaylarının ve Milletvekillerinin Meslekleri; 8) 1966 Seçim Bölgeleri Seçim Anketleri; 9) Bibliyografya; 10) isim Listeleri.

4) ISSIJES IN STATE AND LOCAL GOVERNMENT (Devlet ve Mahallî İdareler Hakkında Görüşler).

Oregon Devlet Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü Russell W. Maddox, Jr. tarafından derlenen kitap, 1965'te 432 sahife olarak yayınlanmış olup 44 şilin, 6 sent'e satılmaktadır.

Kitaptaki 78 seçkin makale, konuyu gereğince tasvir etmekte; görüşü sağlamlaştırmakta ve Devlet İdaresi ve Mahallî İdareler hakkında düşünce ve tartışma zemini hazırlamaktadır. Okuma parçaları, Üniversiteler ve Yüksek Okullarda Devlet İdaresi ve Mahallî İdareler kurslarında yararlanılmak üzere, özellikle biraraya getirilmiştir.

MUHTEVASI : Federal Sistemde Devletler; Devlet Anayasaları; Devlet İcra Organları; Devlet Teşriî Organları; Kanun ve Mahkemeler; Politik Tasarruflar; Maliye ve Personel; Mahallî İdare; Metropoliten Bölgeler; Programlar ve Politikalar.

5) STATE AND LOCAL. GOVERNMENT (Devlet ve Mahalli İdareler) 2. Baskı.

Cornwallis'teki Oregon Devlet Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü R. W. Maddox tarafından kaleme alınan eser, 1968'da basılmış olup 736 sahifedir; ayrıca, içinde, 12 resim vardır. 88 şilin 6 peni'ye satılmaktadır.

Hatırı sayılır derecede gözden geçirilerek, günümüzün bilgileriyle tamamlanmış olan kitapta, Devlet ve Mahallî İdare seviyesinde, Amerikan İdarî teşkilâtına ve bunun işleyişine ait temel vakıalar ele alınmıştır. Öğrenci, bu kitapla, anılan İdarî birimlerin çeşitli sorunlarına aşına kılınmakta ve bunları çözümlemek bakımından çeşitli metodları ne yolda kullanabileceği hakkında bilgi edinmektedir.

6) ORGANIZATION FOK THE PUBLIC SERVİCE (Kamu Hikmeti Bakımından Teşkilâtlanma).

Ohio Niyabet Meclisi Üyesi John B. M İlet tarafından hazırlanan eser, 1966 yılında 160 sahife olarak tertip olunmuştur. 21 şilin fiatla satılmaktadır.

“Kamu Hizmeti Bakımından Teşkilâtlanma” konu ile ilgili bulunan bu inceleme, B.D.'de Devlet memurlarının eğitimi kurslarında ve üniversite tatbiki çalışmalarında verilen konferanslardan oluşmuştur. İfade olunan fikirler, yazarın 17 yıllık kamu hizmeti sırasındaki müşahadelerinden neş'et etmiştir.

7) THE DEMOCRATIC EXPERIMENT : American Political Theory, vol. 1. (DEMOKRATİK DENEY : Amerikan Siyasal Nazariyesi, C. 1.)

Milwaukee'de, W:sconsin Üniversitesi Siyasal Bilimler Profesörü N. Riemer tarafından telif olunan eser, 1867 yılında 256 sahife o1 arak yayınlanmıştır. 28 şiline satılmaktadır.

Bu cildin konusu, hürriyetle nizamın, geniş ölçüde bağdaştırıldığı yaratıcı demokratik deneydi. Birbirine katışan İngiliz Mirası ve Amerikan Demokrasisinin siyasal teorisinin şekillenmesinde Yeni Dünya'nın zengin ve cesaret verici fikirlerini gözönünde tutsa da; kitap, bu faktörlerden tüm olarak sadece birine bağlanmayan Amerikan liderlerinin yaratıcı rolünü tebarüz ettirmektedir.

8) GOVERNMENT AND POLITİCS OF THE MIDDLE EAST IN THE TWENTIETH CENTURY. (Yirminci Yüzyılda Gıda doğuda İdareler ve Politikalar).

A.B.D., Georgetown Üniversitesi Tarih ve İdare Profesörü H. B. Sharabi tarafından yazılan ve 1962 yılında 320 sahife halinde basılan eserin fiatı, 70 şilindir.

Bu kitap, çağdaş Orta Doğu'da, İdareler ve politikaların bünyesi ve işleyişine bir özet ve rehber teşkil etmek maksadiyle kaleme alınmıştır.

MUHTEVASI : I. BÖLÜM — Tarihçe; Yirminci Yüzyılda Orta Doğu; İslâmî Siyasal Düşüncenin Gelişimi; Osmanlı imparatorluğu'nun Bölünüşü ve Barış Andlaşmaları. II. BÖLÜM — Türkiye; Kemalist Devrim; Türkiyenin Siyasal Değişimi; Türkiye'nin Dış Politikası. III. BÖLÜM — İran : İdare ve Politika; İran ve Büyük Devletler. IV. BÖLÜM — Münbit Hilâl : Bağımsızlık İçin İlk Pey Sürümü; Suriye; Lübnan; Irak; İsrail; Ürdün. V. BÖLÜM — Mısır : Krallık İdaresi; Nasır İdaresi; Suudi Arabistan; Yemen; Pers Körfezi ve Güney Arabistan. VI. BÖLÜM — İstibdadı Karşı Demokrasi; Parlâmanter İdare ve Askerî İstibdad,

II. Türkçe Eserler :

1) TÜRKİYE'DE KAMU PERSONELİ SENDİKASI.

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cemal Mihçioğlu tarafından yazılan eser, 1968 yılında Ankara'da kendi yayını olarak çıkartılmış; 135 sahifelik bir kitap olup 10 lira fiatla satılmaktadır.

Yazarın sendika yöneticileri arasında yaptığı bir anketin değerlendirilmesini de veren kitapta, bir önsözü izleyerek; birinci bölümde : “Türkiyedeki Kamu Personeli Sendikalarının Bazı Genel Özellikleri”; ikinci bölümde : “Türkiyede Kamu Personeli Sendikalarının Başlıca Sorunları” İncelenmekte; bundan sonra da anket bulgularının özeti verilmektedir. Kitaba ek olarak ayrıca Devlet Personeli Sendikaları Kanunu ve Türkiyedeki Kamu Personel' Sendikalarının, Federasyonlarının ve Konfederasyonlarının tam bir listesi verilmektedir.

2) ARŞİV İDARESİ (Hukuk ve İlim Açısından Arşivin Bugünkü Durumu).

İçişleri Bakanlığı Teşkilât-Metod Bürosu'nun I No. lı yayınıni teşkil eden bu kitap iki mülkiye müfettişi, Adnan Darendeliler ve İhsan Dede tarafından hazırlanarak 1968 yılında 139 sahife olarak Gürsoy Matbaası'nda basılmıştır.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın bir ön-sözü ile başlayan kitabın ana bölümleri şunlardır : I. KISIM : 1. Bölüm : A. Giriş; B. Araştırmanın Amacı; C. Araştırmanın Kapsamı. 2. Bölüm : A. İçişleri Bakanlığı Merkez Teşkilâtı (Arşivi); B. İçişleri Bakanlığı Dışındaki Diğer Teşkilât (Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Bakanlık dışında kalan diğer arşiv teşkilâtı). 3. Bölüm : Diğer Araştırma Raporlarına Göre Arşiv (Mehtap Raporu, TODAİE Yayınları, Kalkınma Plân ve Programları). 4. Bölüm : Hukukî Yönüyle Arşiv : A. Yürürlükten Kalkmış Mevzuat; B. Yürürlükteki Mevzuat; C. Yürürlükteki Mevzuatın Tatbik Edilmemesi Sebepleri; D. Konu ile İlgili Tasarılar. II. KISIM : 1. Bölüm : Arşivin Tarihçesi ve Önemi. 2. Bölüm : Devletleri Arşiv İdaresi Kurmağa Yönelten Sebepler. 3. Bölüm : Arşivin Tarifi. 4. Bölüm : Milletlerarası Hayatta Arşiv : A. işbirliğinde Gelişmeler; B. Arşiv ve Devletler Hukuku; C. Arşivler ve Organizasyonlar. 5. Bölüm : Arşiv idaresinin Yönetim Esasları. 6. Bölüm : Arşiv Malzemesinin Tasarruf İşlemleri. 7. Bölüm : Değerlendirme Standartları : A. Mahiyeti; B. Bazı Devletlerdeki Durum. 8. Bölüm : Koruma İşleri : A. Dış Etkenler; B. İç Etkenler. 9. Bölüm : Arşiv Malzemesinin Düzenlenmesi. 10. Bölüm : Arşivin istifadeye Sunulması ve Problemleri, III. KISIM : Başbakanlık Arşivi : 1. Bölüm : Mevcut Tasnif Şekilleri : A. Emirî Tasnifi; B. Konuya Göre Tasnif; C. Kronolojik Tasnif; D. özel Konuların Tasnifi. 2. Bölüm : Mevcut Çalışma,

3) TÜRKİYEİN DÜZENİ (Dün-Bugün-Yarın).

Doğan Avcıoğlu tarafından yazılarak Bilgi Yayınevi'nce 1968'de, Ankara'da, 549 sahife olarak yayınlanan eserin fiatı 30 liradır.

Atatürk'ün 1923'te beyan eylediği, "İdare-i maslahatçıları esaslı inkılâp yapamaz. Bugünkü sefalet ve rezalet içinde esasen kimseyi memnun -etmeğe imkân yoktur. Memleket mâmur, millet zengin olduğu zaman herkes memnun olur." sözünün ışığı altında kitabını yazdığı anlaşılan Avcıoğlu, bu eserinde, Türkiye'nin tarih boyunca

karşılaştığı bütün sosyal ve ekonomik sorunları ele almış; yurdumuzun ve ulusumuzun kalkınabilmesi için kendisinin uygun gördüğü hal çarelerini belirtmiştir.

MUHTEVASI : 1. Bölüm : **SANAYİ İHTİLÂLİNİ TÜRKİYE BAŞLATABİLİRDİ** : 1) Osmanlı Toplum Düzeni; 2) Doğu Üstünlüğüne Geçiş; 3) Türkiye ve Japonya’da Batılılaşma; 4) Emperyalizmin Boyunduruğunda Türkiye; 5) Açıkpazar Türkiyesinde Yeni Toplumsal Yapı. II. Bölüm : **SÖMÜRGELEŞMEYE KARŞI MİLLİYETÇİ TEPKİLER** : Giriş : Milliyetçilik Bayrağını Ordu Yükseltiyor; 1) Namık Kemal Vatanperverliği; 2) 1908 Hareketi; 3) Kurtuluş Savaşı’nda Milliyetçilik; 4) Kurtuluştan Sonra; 5) Devletçilik Yılları; 6) Tarımda Devletçilik. II. Bölüm : **DEVRİMCİLİĞİN SONU : TANZİMAT BATICILIĞINA DÖNÜŞ** : 1) Sınıflar Açısından Çok Partili Hayat; 2) Türkiye’deki Amerika; 3) İşbirlikçi Kapitalim ve İrtica; 4) Tarımda Kapitalist Gelişmeler; 5) Tarım Dışında Kapitalist Gelişmeler; 6) Plânlı Dönemde Kapitalizm. TV. Bölüm : **KALKINMANIN YOLLARI** : 1) Kalkınma Düzen Değişikliği Demektir; 2) Üç Kalkınma Yolu; 3) Türkiye İçin Devrimci Kalkınma Stratejisi; 4) İktidar Yolları; 5) Sonuç.

4) İTALYA’DA KAMU İDARESİ REFORM ÇALIŞMALARI, 1965 (İdarî Sorumluluk, Bakanların ve Devlet Memurlarının Yetkileri ve Devlet İdaresinde Teftiş Yoluyla Kontrol).

İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşaviri Dr. Jur. Âlim Şerif Onaran tarafından italyancadan tercüme olunan eser, İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi Başkanlığı Yayınlarından olmak üzere Tetkik Kurulu Dokümantasyon Merkezi’nce hazırlanmış ve Kasım 1968’de teksir olunarak 10 — 18 sahife olarak teksir halinde yayınlanmıştır.

İlki Av. Prof. Luigi Preti, İkincisi Prof. Dr. Luigi Giovenco tarafından hazırlanan raporlar İtalya’daki reform çalışmalarının İçişleri Bakanlığı ile ilgili iki veçhesini açıklamaktadır.

5) İDARİ REFORMLARIN HAZIRLANMASI VE İCRASI BAKIMINDAN USÛLLER.

3 — 8 Eylül 1956 tarihleri arasında Madrid’te toplanan İdarî Bilimler X. Milletlerarası Kongresi’ne sunulan ve A.B.D. Bütçe Dai-

resi'nden Sevkîidare ve Teşkilât Müdür Yardımcısı William F. Fin an ile aynı Daire'de Tahlilci olarak görevli bulunan Alan L. Dean'in birlikte hazırladığı, Kongre'nin 3 no. lı konusunun "Genel Raporu" nu teşkil eden kitapçık, İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Müşaviri Dr. Jur. Âlim Şerif Onaran tarafından dilimize çevrilerek 1989 Ocak ayında Tetkik Kurulu Dokümantasyon Merkezince hazırlanarak İçişleri Hizmet ve Teşkilâtını Yeniden Düzenleme Projesi Yönetim Kurulu Başkanlığı tarafından 33 sahife olarak teksir halinde yayınlanmıştır.

HABERLER

Basın Bürosu, İçişleri Bakanının Mülkî İdare Amirliği Tazminatı halikındaki kanun teklifinin T.B.M.M. inde görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmaları kapsayan bir broşür yayınlandı.

İçişleri Bankanlığı Basın Bürosu içişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın Mülkî İdare Amirliği Tazminatı hakkındaki kanun teklifinin Millet Meclisi ve Senatoda, görüşülmesi sırasında yaptığı konuşmaları bir broşür içerisinde toplanarak meslektaşlara gönderilmiştir..

Söz konusu broşürde yayınlanmış bulunan konuşmalar mesleğin geleceği bakımından da önem arz etmektedir. Bu itibar-a özetlenmesi faydalı görülmüştür.

İçişleri Bakanı, teklifin Millet Meclisince kabulünden sonra yaptığı konuşmada, Meclis teşekkür etmiş ve millet vekillerinin tenkitlerinin her yönüyle değerlendirileceğini, idarecilerin huzuru kalp içerisinde, hakkaniyet ölçüleri dairesinde çalışmalarının sağlanacağını, bunları Meclis Zabıtlarına mesul insan sıfatıyla tescil ettirdiğini

Yiğit KIZITLCAN
Yayın Müdürü

beyan etmiştir.

Daha, sonra kanunun reformcu bir kanun olduğunu belirten Bakan, kanunun eksik taraflarının bulunabileceğini, ancak bunun bir merhale olduğunu, bu kanunun Türk idaresinde, kamu görevi almış kimseler için reform niteliğinde malî hükümler getirdiğini, açıklı- varak şöyle demiştir. “Arkadaşlar, günlük haddelerle karşı karşıya kalan mesul insanların, kısacası idare âmirlerinin huzur içerisinde ve meslek itibarım muhafaza ederek çalışmalarını sağlamak kadar, bilgi ve kabiliyetleri bakımından yeterli kimselerin bu sahada görev alma hususundaki çekimserliklerini önlemek için bu kanunu hazırlamak mecburiyeti duyulmuştur. Bu adımın atılışında belki geç kalındığını iddia etmek mümkündür. Ama arkadaşlarım takdir ederler ki devletimizin imkânları ancak şimdi, bu tarihte çıkarılmasını mümkün kılabilmıştır. Teklif hükümet görüşü olarak ta benimsenmiştir.”

Sözü geçen kanunun mülkî idare âmirleri için hayırlı olacağı hususunda millet vekilleri-

nin kalben rahat olduklarını söyleyen Sukan, 600 lira maaş alan bir kaymakama 1000 lira tazminat verilmesinin dengeyi sağlayacağını, sosyalizasyon bölgelerinde devlet temsilcisi olan bir kaymakam 600 lira alırken bir ebeye 1250 lira ödendiğini, devlet temsilcileri ile diğer vazifeliler arasındaki bu Ölçsüzlük ve muvazenesizliğin halk üzerinde doğuracağı tepkiyi, idarecide tevhit edeceği moral çöküklüğünü ve dolayısıyla mesleğe duyulan itibar derecesinin durumunu düşünmek gerektiğini, ifade edecek, /"meseleyi umumî bir tarzda ele almak, düzenlenecek personel rejimi içerisinde mütalâa etmek, dolayısıyla bu kabil bir mesleğe münhasır tazminat kanunları çıkarmamak hepimizin arzusudur. Ama mevcut imkânlar, içerisinde bulunan şartlar, İktisadî ve sosyal kalkınmamızın hızlaştırılması zarureti, umumî personel politikasının tesbitinin yapılacak inceleme ve araştırmalar yüzünden uzun bir zamana ihtiyaç göstermesi gibi sebeplerle idare âmirlerini daha fazla bekletmeye hakkımız olmadığı da bir hakikattir." Demiştir.

Kanunun Türk idare hayatı ve Türk idarecileri için hayırlı olacağına inandığını belirten Bakan, idarenin mutlaka kanunun emrinde v« devletin hizmetinde olma prensip ve felsefesinin her

türlü politik mülâhazanın dışında mutlaka hakim kılınacağını, idareciye bu imkân, vasat ve atmosferin sağlanmakta olduğunu, bu yolda devam edileceğini, belirterek Millet Meclisindeki konuşmasını bitirmiştir.

Cumhuriyet Senatosunda sözü geçen kanun görüşülürken içişleri Bakanı tenkit ve temennileri cevaplandırarak, kanun teklifinin bu haliyle dahi idare hayatı ve mülkî idare âmirleri için bir reform karakteri taşıdığını, devlet ve hükümet temsilciliği yapan, bu vasfı iktisap etmiş kimselerin başlıca arzularının, her şeyden de önce huzur içerisinde, çeşitli tesirlerden uzak, yalnız milletin emrinde, kanunların ve vicdanlarının mürakabesi ve onların manevî baskısı altında hizmet görmek olduğunu, bu hususun birçok Senatör tarafından da ifade edildiğini, kanunun getirdiği malî hükümlerle bunun temini yolunda ileri bir adım atılmakta olduğunu, cumhuriyetten önce ve cumhuriyet devrinde, devletin idame ve yükselmesi, milletin kalkınması çabalarında, büyük müşkilâta, mahrumiyet ve aleyhteki her türlü faktöre rağmen, idare âmirlerinin hizmetlerini hatırlamanın, bunları takdirle yad ve ifade etmenin bir kadirşinâslık borcu olaca-

ğını, idare âmirlerinin çalışma ve yaşama şartlarını gören ve gayretlerini inceliyen sorumlu bir insan sıfatıyla, çok münferit bazı istisnalar bir tarafa, idare âmirlerinin devletin, cumhuriyetin ve yurdun kalkınması yolunda kanunların kendilerine verdiği görevlerin de ötesinde büyük bir hizmet gayreti içerisinde bulunduklarını müşahade ettiğini, idarecilerin, yurdun muhtelif bölgelerinde, ağır şartlar altında, çoğu zaman çocuklarının maddî ihtiyaçlarını temin etme sıkıntısı içerisinde bulunmalarına rağmen örnek hizmetler vermeğe devam ettiklerini, senatörlerin mahrumiyet bölgelerinde, iktisadi ve sosyal şartları gayri müsait olan yerlerde yapacakları gezilerde bunun çok güzel örneklerini iftihar duyarak göreceklerini, belirtmiştir.

Mülki idare tamirlerine hakim teminatı gibi, tamamen dar ölçüler içerisinde kalan, kalıplaşmış, elastikiyeti olmayan, bir sistemin henüz kurulmadığını, açıklayan Bakan, Türk idaresinde reformun gerekli olduğunu, Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalma mevzuat ve zihniyetten kurtulmak için bir takım çalışmalar yapıldığını, Bakanlık hizmet ve teşkilâtına vücut veren önemli 137 kanundan 19 tanesinin Osmanlı devri idaresinden kaldığını, 49 unun, 1923 - 1930 tarihleri

arasında çıkarılmış olduğunu, 69 tanesinin de 1930 - 1943 yılları arasında çıkarıldığını, cumhuriyet devrinde İçtimai, İktisadi ve siyasi bünyede birçok değişiklikler meydana geldiğini ifade ederek” ... Yapı büyük bir gelişme ve ilerleme gösterme istidadındadır. Kısaca cumhuriyetten sonra hızı daima değişen hareketlilik içerisine girdiğimiz aşikârdır. İdarenin bu değişikliklere yani gelişme ve değişmelere intibak etmesi ve yeni şartlara göre işlemesi, İdarî mekanizmanın düzenlenmesi gerekmektedir. Geçici ve palyatif tedbirlerle İdarî ıslâhat, idarede yeniden düzenleme mümkün değildir İdarede yapılması arzu edilen bu ıslâhat ciddi bir tetkik ve araştırma ile mümkündür. Biz bunu yapıyoruz.” Demiştir.

Daha sonra İdarî reformun bir zaman meselesi olduğunu söyleyen Bakan, bucaklar konusunda şunları açıklamıştır. “Bilfarz bucakların hakikaten bugünkü şartlar içerisinde fonksiyonlarını kaybedip kaybetmedikleri konusu münakaşa edilebilir. Fakat esaslı surette araştırma yapılmadan, mevcut bu müesseseye yerine ne konulacağı ve ne gibi bir istihdam politikası güdüleceği tesbit edilmeden bunların alalecele kaldırılması cihetine gidilmesi zanne-

diyorum ki İlmî görüşle bağdaşmayacak ve memleket gerçeklerine uygun bir davranış olmayacaktır. Haddizatında biz de, bucakların büyük ölçüde fonksiyonlarını kaybettiklerini biliyor, bugünkü kanunlarımıza göre asgarî ünitenin İlçe olması gerektiğini kabul ediyoruz. Çünkü evvelce girilmiş tam teşkilâtli bucak kuruluşları hemen hemen müsbet bir sonuç vermemiştir.”

Fazla bir salahiyeti kalmadığı için günde ortalama iki evrak imzalayabilen bucak müdürlerinin yanında vali ve kaymakamların da bölge teşkilâtı sebebiyle yetkilerini! zedelendiğini belirten Bakan, bölgesel kuruluşların yaptıkları çeşitli hizmetlerde idare âmirler nin görüşleri alınmadığı için iyi sonuçlar alınmadığını, aksaklıkların tesbit edildiğini, Mayıs sonunda bunların büyük bir kısmının İdarî tedbirlerle hal şekline bağlanacağını, yeni kanunlar çıkarılmadan İdarî kararlarla müsbet adımlar atılmasının mümkün kılınacağını, açıklamıştır.

Daha sonra feragat içerisinde çalışan ve bir kaç çocuğunu yüksek öğretime devam ettiren idarecilere yardımcı olmak gerektiğini, idare mesleğini gerçek itibar ve şahsiyetine kavuşturmak icabettiğini beyan eden Sükan, personel rejimindeki dengesizliklerin bir an evvel kaldırılmasının arzulandığını,

bunun üzerinde çalışıldığını, mülkiye âmirlerinin durumlarındaki hususiyet, devlet temsilciliği müessesesini tahkim etmek, mesleği itibarlı hale getirmek, cazibesini kaybettirmemek zarureti gibi nedenlerin soruna öncelik verdirdiğini, bazı sektörlerin kıymetli idarecilere aldıkları maaşın üç misk m rahatlıkla vererek kendilerine çektiklerini, bunun bir çok misalleri bulunduğunu, bu kanunla kaymakamlığın cazip hale geleceğini ve münhallerin doldurulacağını, söylemiştir.

İdare âmirlerinin daha rahat ve huzur içerisinde hizmet etme şartlarını ve imkânların yaratmaya matuf çalışmaların devam ettiğini açıklayan Bakan, İtalya ve Fransadaki tayin, nakil ve özlüklerine ilişkin uygulamaların detayları ile beraber tetkik konusu yapıldığını, bu suretle bazı yenilikler getirilmeye çalışıldığını ifade etmiş ve şöyle demiştir. “Türkiyenin kalkınmasında en büyük mülki âmirlerimizin büyük dahli vardır. 67 ire, 572 İlçe’ye değerli insanlar bulmak, hizmetlerin koordinatörü durumunda olan bu kimselere maddî ve manevî imkânlar sağlamak suretiyle hakikaten bugünün gelişen ve değişen Türkiyesini, onların yerinde çabalarıyla ve delaletle-

riyle çok daha hızlı ve istikrarlı bir yola götürmek elbetteki mümkündür ve idealim z de budur. Bütün gayretlerimiz de zaten bu maksada, bu gayeye makrun bulunmaktadır.”

Bu münasebetle serdedilen mütalâaların İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirileceğini, ve rehber olacağım, belirten Bakan, büyük milletin temsilcilerinin idare âmirlerinden bütün güç şartlara rağmen esirgemedikleri bu teveccüh karşısında, onların da milletin ve onun temsilcilerinin bu teveccühlerine layık olacak hizmetler vereceklerini, bunun şartlarını hazırlamayı İçişleri Bakanlığının şerefli bir vazife telakki edeceğini ifade ederek konuşmasını bitirmiştir. : | i

İçişleri Bakanlığı, Valiliklere Grev ve işgallerle ilgili bir genelge yolladı.

İçişleri Bakanlığı, Özel Kalem Müdürlüğü Başlıklı ve 14 Ocak 1969 tarihini taşıyan bir genelgeyi bütün valiliklere göndererek, valilerin ve diğer vazifelilerin kamu düzeni ile ilgili olaylar sebebiyle dikkatlerini çekmiştir.

İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ın imzasını taşıyan bu genelgede iş yerlerinde kullanılan grev hakkının Anayasanın kabul ettiği durumların dışında

kullanıldığı, bu hakkın işçilerin, işverenlerle olan münasebetlerinde, İktisadî ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacına matuf olduğu, 275 Sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanununun bu hakkın hudut ve şümülünü ve nasıl kullanılacağını tesbit ettiği, Anayasa ve diğer ilgili kanunlarımızda da açıkça belirtildiği gibi siyasî maksatlarla grev yapılamayacağı, kanunî grev hakkının kullanılması halinde de işyerlerinin işgal edilmesi ve benzeri olaylara kanunlarımızın cevaz vermediği, grevlerin devamı müddetin ce kanunların ihlâlüne meydan verilmemesi gerektiği, hususî maksatlarla grevleri dejenere ve istismar edenlere fırsat verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması, aksine hareket edenler hakkında kanunî işlemlere derhal tevessül edilmesi icabettiği, belirtilmiştir.

Üniversite, fabrika veya diğer işyerlerinde meydana gelen işgallerin T.C.K. nunun 201 ve 254. üncü maddelerine göre suç teşkil ettiğinin açıklandığı genelgenin ikinci paragrafında, işgal olaylarına katılanların sıfatlarını ne olursa olsun, mesul idare ve emniyet makamlarının kanunların kendilerine verdiği yetkileri kullanarak devlet otoritesini . zaafa. uğratmamaları gerektiği ifade edilmiştir.

Aynı genelgenin üçüncü paragrafında, üniversite ve fakültelerde meydana gelen olaylar söz konusu edilerek, kamu düzenini bozucu nitelikteki bu fiillere karşı zabitanın önleyici tedbir alması gerekiyorsa, muhtariyeti olan bu müesseselere zabitanın kendiliğinden girmemesi, ancak üniversite veya fakülte makamlarının sarîh ve yazılı talep ve müracaatları halinde önleyici tedbir alma için müdahale etmesi gerektiği, bir suç işlenmesi ve zabıtaya adli görev ifasının düşmesi halinde ise zabitanın hiç bir talep ve müracaatı beklemeden, adli makamlara haber verip hemen müdahalede bulunmasının icabettiği, böylece suç sayılan fiil ve hareketlerin devamına imkân bırakılamayacağı, suçlunun yakalanması ve suç delillerini toplaması için gerekli tedbirlerin alınacağı, bu gibi hallerde zabitanın bu şekilde hareketinin, Anayasa ve özel kanunlarında belirtilen özerklik mefhumu ile bağdaşmayan bir yönünün bulunmadığı, belirtilmiştir.

Kanunlar tatbik edilirken, kanun dışı hareketlere taviz verilmemesinin gerektiği belirtilen genelgede, hadiseler karşısında itidalli, anlayışlı ve soğukkanlı hareket etmenin müsbet net/ce almak için şart olduğu, zora başvurmak veya müdahale etmek

gerektiğinde, zaman ve müdahale tarzına azami dikkat ve itinanın gösterilmesi icabettiği, mevzuattaki hükümlerin ruh ve lâfzına uygunluk yönü araştırılmadan uygulamaya geçilmemesi gerektiği, cereyan eden olay ve suçun mahiyeti, meydana geldiği yerin şartları ve özelliği ile birlikte gezönünde bulundurulduğu takdir-de, zamansız ve yersiz hareketlerden kaçınılabileceği, üniversite ve gençlik olaylarında konunun nezaket ve inceliği nazara alınarak her zaman sabırlı, itidalli, ve alayışlı hareket edildiği, hak ve hürriyetleri kötüye kull anmak ve istirmar etmek ve hatta bu kıymetli varlıkl arı Anayasa ve kanun dışı kötü emellerine erişmek için tahrip vasıtası olarak kullanmak isteyen kimselerin varlığını hesaba katarak tedbirler almak gerektiği, açıklanmıştır.

Genelgenin sonunda, şartlar ne olursa olsun, devlet otoritesinin korunması ve kanunların hâk m kılınmasının idarecinin başta gelen vazifesi olduğu, bütün icraat ve faaliyetlerde bu temel prensibin gezönünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

Metropolitan İdare ile ilgili bir toplantı yapılacaktır.

Öğrenildiğine göne metropoliten (Büyük şehir) idaresi

ile ilgili bir toplantı Nisan ayı içinde izmirde yapılacaktır.

İçişleri Bakanlığı ile Türk Belediyecilik Derneğinin müştereken tertipliyecekleri bu toplantıya, metropoliten idare tarzını ilk defa ortaya atan ve halen bu konu üzerinde çalışmaları devam eden Tetkik Kurulu Başkanı Şerif Tüten ve Tetkik Kurulu Üyelerinden bu konu ile ilgili Müşavirler ve Türk Belediyecilik Derneği yetkilileri katılacaklardır.

Daha önceki sayılarımızda da söz konusu ettiğimiz gibi birbirine yakın belediyelerin müşterek hizmetlerini bir elden idare etmeyi hedef tutan bu idare tarzı hakkında Tetkik Kurulu tarafından uzun zamandan beridir yapılan çalışmalar hayli ilerlemiş bulunmaktadır, izmirde yapılacak toplantıda yapılan hazırlıklar görüşülecek ve gerekli kararlara varılacaktır.

47. Dönem Kaymakamlık Kursu 15 Şubat 1969 da kapanacak.

4 Kasım 1968 tarihinden beri devam eden 47. Dönem Kaymakamlık Kursu 15 Şubat 1969 Cumartesi günü Bakanlık Konferans salonunda yapılacak olan törenle sona erecektir.

Üç aydan fazla süren kursun Bakanlıkta geçen kısmının

programını daha evvelki sayımızda vermiştik. Kursun Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde geçen 6 haftalık kısmında Kaymakam adaylarına, halkla ilişkiler, organizasyon ve metot, mahallî idarelerin sorunları, yönetimde karar verme ve yetki devri, personel yönetimi, Türkiye'nin sosyal yapısı ve sorunları, beşerî ilişkiler, plânlı kalkınma ve yönetim, merkezi ilişkiler ve taşra teşkilâtı gibi konular anlatılmış ve üzerinde tartışılmıştır.

Türkiye ve Orta Doğu Amme idaresi Enstitüsünde dersler 11 Şubat 1969 günü akşamı kesilecek, Kursiyerler 14 Şubat 1869 tarihinde imtihana gireceklerdir. imtihandan sonra başarı gösterenler kur'a ile tayin edilecekleri ilçeleri çekeceklerdir.

15 Şubat 1969 tarihinde yapılacak törende konuşmalar yapılacak ve kura birincisine, İkincisine ve üçüncüsüne ödülleri verilecektir. Daha sonra sertifikalar dağıtılacak ve törene iştirak edenler büfede ağırlanacaktır.

Emniyet Orta (K) Kursu törenle sona erdi.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından açılan ve polis memurlarından komiser muavini yetiştiren Orta (K) kursu 22

Ocak 1969 tarihinde yapılan bir törenle kapanmıştır.

İzmir Polis Okulundakilerle birlikte sayıları 647 yi bulan . yeni kurs mezunu Komiser muavinlerinden 247 si Ankara Polis Enstitüsünden diploma almıştır.

Diploma töreni sebebiyle bir konuşma yapan İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan, son senelerde devletin emniyeti bakımından ümit verici ve iftihar vesilesi olacak bazı olayların cereyan ettiğini, millet meşelerine vukufı, dirayet ve samimiyetle eğilmesini bilen mesai arkadaşlarının gayretleriyle arzu edilen sonuçlara varılabileceğini, beyan ederek, beşbin kişilik toplum polisi kadrosunun gerçekleşmesi ile Türkiye'deki polis mevcudunun yakında 23 bine ulaşacağını, ikinci beş yıllık plânda sağlanacak imkânlarla modern hale gelecek zabıta teşkilâtının miktar bakımından da yeterli seviyeye ulaşacağını ifade etmiştir.

Türkiyenin bugünkü şartları içerisinde polis mesleğinin müstesna, şerefli, ve ehemmiyetli bir yer işgal ettiğini söyleyen Bakan, ... “Hür demokratik nizamı kabul etmiş memleketlerde devlet nizamının muhafazası, devlet emniyetinin korunması, kanunların hâkim kılınması, vatandaşın hak ve hürriyetin n kanunlarla tayin edilmiş hudutlar içinde tam ve

kâmil olarak muhafazası, vatandaşın yarın endişesinden uzak korkusuz yaşaması, can, mal ve ırzının muhafazası devlet zabıta kuvvetlerinin kendilerine kanunlarla tevcih ve tevdi edilmiş olan vazifelerinin görülmesi ile mümkündür...”

Devletin korunmasında, demokrasinin devamında, ve cumhuriyetin ayakta tutulmasında zabitanın müstesna, tarihi ve şerefli bir yeri olduğunu, bu şerefli yerin daha üst seviyeye getirildiğin', mevki ve makamların şahsiyetler tarafından yapıldığını, yaratılıp değerlendirildiğini, mevkilerde vazife alanların icraatları ile mevkilerin küçülüp büyüye-bildiğin, polis haysiyet ve itibarının yükseltilmesinin, vatandaşın beklediği hizmet adamı olarak bu mesleğin itibarının korunmasının her şeyden evvel polise bağlı olduğunu, polis karakolunun bir şefkat ve yardım müessesesi olduğu kadar hak ve adaletin arandığı, şeref, ve haysiyetlerin korunduğu ve vatandaşın sen iltica edeceği yer bulunduğunu, herkesin hak ve hu kukunun aranması halinde meslek itibarının zedelenmeyeceğini ifade eden Bakan, “... Karakola gelen insanların kafasında, (Benim hakkım burada mutlaka ziyaa uğramaz. Haksızlıkla-

ra, iftiralara maruz dahi kalsam karakoldaki görevliler benim hakkımı ararlar ve hak mutlaka tecelli eder.) şeklinde düşünürse o zaman meslek haysiyeti yücelir ve korunur. Baş ve üst kademe ne ise alt da odur. Bu dünyanın her yerinde administrasyon kaidesidir. Üstün karakter ve hizmet anlayışı, çalışma tarzı bütün ef'al ve hareketiyle aşağı kademede inikas bulur.” Demiştir.

Bundan sonraki konuşmasında Sükan, Komiser muavinlerinin maiyetlerine hâk,-m olmalarını, kursta öğrendikleri bilgileri emirleri altında çalışanlara da öğretmelerini istiyerek, Türkiye'nin içinde bulunduğu İktisadî, siyasî ve fikrî bakımdan değişik devrenin şartlarına göre hareket etmek gerektiğini, toplum hareketlerinin bu yeni gelişmelerin eseri olduğunu, dünyadaki bu kabil hareketlerin Türkiye'ye de geçmesini önlemeye imkân bulunmadığını, bundan 10, hatta 5 sene evvel buna benzer hareketlerin cereyan etmediğini, bu itibarla Türk Zabıtasının ve yöneticilerinin bugünün şartlarını gözden uzak tutmamaları gerektiğini, beyan ederek sözlerini şu şekilde bitirmiştir.

“... Allah korkusu, kanunlar rehberiniz olmalıdır. Türk halkını sevmek mecburiyetindesiniz...

Türk halkını hiç bir suretle hiç bir şeyin gerisinde ve aşağısında görmeyeceksiniz.. Karşınıza gelenin suçsuz olabileceğini, haksızlığa uğradığını düşünerek adil ve müşfik olmaya çalışacaksınız. Kanunları bir tarafa iterek devlet nizamını kasten bozmaya matuf hareketlerde bulunan art düşüncelilere kanunları tatbikte asla müsamaha göstermeyecek ve taviz vermiyeceksiniz. Kanunun tavizi yok, tatbikatında şefkat vardır. Kırıcılık yok mutlak kanun tatbikatı vardır. Kanun tatbikatında düşünce, akıl ve vicdan her şeyin üstünde hakiki rehberiniz olmalıdır.”

İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Osman Meriç, Jandarma Okulu Komutanı, Ankara Valisi, Emniyet Müdürü, Emniyet Genel Müdür Muavinleri, Daire Reisleriyle kalabalık bir davetli kütlesinin katıldığı törende Em niyet Genel Müdürü Hayrettin Nakiboğlu da bir konuşma yaparak, Türk Polis Teşkilâtının modern çalışma usullerini uygulama ve ihtisaslaşma bakımından ileri bir merhaleye ulaştığını, Türk devletinin varlığına kast edenlere, Anayasa prensipleriyle demokratik hürriyet nizamının sınırlarına tecavüz etmek isteyenlere asla fırsat verilmemesi gerektiğini, söylemiştir.

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Derneği Genel Kurulu Toplandı.

İçişleri Bakanlığı Memurları Yardımlaşma Derneği Genel Kurul toplantısı 15 Ocak 1969 Çarşamba günü saat 14.00 te Bakanlık Konferans salonun da yapılmıştır.

Divan Başkanlığının teşekkül ettirilmesinden sonra yönetim kurulu faaliyet raporu ve denetçiler raporu okunmuş ve bunlar üzerinde konuşmalar yapılmıştır. Yönetim kurulu başkanı yapılan tenkitleri cevaplandırmış ve daha sonra raporlar oya sunularak kabul edilmiştir. Eski yönetim kurulunun ibrasının kabul edilmesinden sonra tüzükte yapılması arzulan değişiklik tekliflerinin müzakeresine geçilmiştir.

Dernek tüzüğünün 2. Maddesinde yapılan bir değişiklikle derneğin gayeleri daha da genişletilmiş, üyelerin tatillerini geçirecekleri kamp yerlerini açmak ve üyelere sosyal yardımlarda bulunmak gayeleri arasına alınmıştır.

Derneğe girme şartlarını gösteren 4. Maddede yapılan değişiklikle derneğe üye olabilmek için içişleri Bakanlığı ile bu Bakanlığa bağlı Genel Müdürlük veya diğer kuruluşların merkez veya taşra teşkilâtında maaşlı veya ücretli bir görevde bulunmak şartı

kabul edilmiştir. Bu suretle derneğe üye olabilmek imkânları eskiye nazaran daha da kolaylaştırılmış ve sahası genişletilmiştir. Taşrada çalışan Bakanlık mensuplarının derneğe girme olanakları sağlanmıştır.

Dernek tüzüğünün 5 ve 6. Maddelerinde de bir takım değişiklik ve ilâveler yapılarak, üyelikten istifa ve dernekten çıkma hususları yeni esaslara bağlanmıştır.

Tüzüğün 8. Maddesi de değiştirilerek dernekten istifa edenlerin bir defaya mahsus olmak üzere tekrar üyeliğe alınmaları, ancak bunlardan 30 Tl. giriş aidatı alınması, ikinci defa istifa etmiş olanların ise bir daha üyeliğe alınmaması kabul edilmiştir.

Tüzüğün 27 ve 28. Maddelerinde yapılan değişikliklerle, muhasiplik görevinin yönetim kurulu üyelerinden birine, kurulun kararıyla ve ücret mukabili, yaptırılacağı, denetçiler kurulunun üç kişiden ibaret olacağı ve birinin başkan seçileceği karara bağlanmıştır.

30. Maddenin 9. bendi değiştirilerek bu maddeye 10 ve 11. bentler eklenmiştir. Buna göre evvelce % 0,5 olan emeklilik hissesi % 1 e çıkarılmıştır. Bu suretle kesilen hisseler bir fonda toplanarak bilahare emekli

ye ayrılacaklara yine tüzüğün tesbit ettiği şartlar dahilinde verilecektir. Eklenen 10. bentle de özel Tasarruf Hesabı adıyla açılan hesaba üyelerin tasarruf etmek istemeleri halinde para yatırımları ve bundan idare heyetinin tesbit edeceği % 2-3 arasında faiz almal arı sağlanmıştır. Ayrıca aynı maddeye eklenen 11. bent gereğince bir yapı fonu tesis edilmiştir. Üyeler 11 yazılı müracaatları üzerine maaşlarından kesilecek asgari 20 liralık aylık aidat bu hesapta toplanarak daha sonra temas edeceğimiz esaslar dairesinde mesken sahibi olmak isteyenlere verilecektir.

Daha sonra tüzükte yapılan değişikliklerle genel olarak üyelerin borçlanmaları yeni bir takım esaslara bağlanmıştır. Bu arada üyelere verilmesi daha evvel karara bağlanmış olan mesken kredisinin ne şekilde verileceği de tesbit edilmiştir. Bu krediden istifade edebilmek için en az iki yıldan beri derneğin üyesi bulunmak ve bir yıldan beri yapı fonuna para yatırmış olmak gerekmektedir. Bu şartları haiz olan üyeler zincirleme kefalet ve alacakları bina ve arsayı birinci ve ikinci derecelerde ipotek ettirmek suretiyle bu krediyi 36 taksit ve % 6 faizle alabileceklerdir. Maaş veya ücreti 950 liraya kadar olan ve ayda asgari 20 lira aidatı ya-

trınlara 3.600 lira, 950-1250 lira olanlara, Yapı fonuna ayda en az 40 lira yatırmak şartıyla, 5400 lira, daha fazla maaş veya ücreti olanlara, yapı fonuna ayda en az 60 lira yatırmak kaydıyla 7200 lira mesken kredisi verilecektir. Bu arada maaştan ayrı tazminat alanlara yapı fonuna yukarıdaki miktarların % 50 fazlasını yatırmak kaydıyla % 50 fazla kredi verilmesi de keza kabul edilmiştir. Yapı kredisi almak isteyenlerin müracaatları sıraya konacak ve yapı fonundaki paralar isteklilere tevzi edilecektir. Ancak bu kâfi gelmediği takdirde idare heyeti kararı ile sandık mevcudunun % 10 u geçmemek ve diğer hizmetleri aksatmamak şartı ile ilâve yapılabilecektir.

Daha sonra tüzüğe eklenen yeni maddelerle sosyal fonun nasıl kurulacağı, gelirleri ve giderleri tesbit edilmiştir. Buna göre, üyelerin kendilerinin veya eşlerinin doğum yapması halinde 100 lira doğum yardımı yapılması kabul edilmiştir, tüyenin ölmesi halinde 2000 lira, eşi ölürse 1000 lira, çocuğu ölürse 500 lira yardım yapılması keza kararlaştırılmıştır. Yine kabul edilen bir değişikliğe göre beş yıldan beri dernekte üye cı anların evlenmesi halinde, evvelce evlenme yardımı almamış ise, 1000 liraya kadar yardım yapılacaktır. Beş yılını doldur-

mamış olanlara bu yardım diğer borçlarına bakılmaksızın ödünç olarak verilecektir.

Devletin tedavi masraflarını kabul etmediği hallerde, üyelerin kendileriyle eşleri, çocukları, halen bakmakta oldukları ana, baba ve kardeşlerinin tedavi masraflarını karşılamak üzere yılda 500 liraya kadar yardım yapılması ve bu miktarın ilerdeki yıllarda idare heyeti kararı ile artırılabilceği, hastahanelerde ücretsiz yatanlara dahi b'r miktar maktu yardım yapılabileceği de yapılan tüzük değişikliği ile kabul edilmiştir

Tüzüğe eklenen diğer bir maddeye göre, emeklilik ikramiyesi şu şek İde hesaplanacaktır:

Beş yılı dolduran üyelerin emekliliği halinde üyenin ödediği emeklilik hissesinin beş katı emeklilik ikramiyesi olarak ödenecektir. Ancak bu miktar 5000 liradan aşağı olmayacaktır.

Beş yıldan sonraki her yıl için yukarıdaki usule göre hesaplanan miktara üyeden her yıl kesilen emeklilik hissesinin iki katı ilâve edilecek ve bu miktar senede 500 liradan aşağı olmayacaktır.

Emeklilik halinde ödenecek bu miktarları hesaplamak için her üye için ayrı ayrı fişler tanzim edilecek bu fişte üyenin yaşı, memuriyeti, hizmet süresi, maaşı,

derneğe giriş tarihi, aile ve çocuk durumu gösterilecektir. Üyelerden kesilen emeklilik hisseleri muntazaman bu fişlere işlenecektir.

3 yıl süre ile emeklilik hissesi ödememiş olan üyelerin demekten her hangi bir şekilde ilişkilerinin kesilmesi halinde kesilen hisseler iade edilmeyecektir. Bu süre iç m de emekli olanlar hariç diğerlerinin kesenekleri irad kaydedilecektir. 3 yılı dolduranların kesilen hisseleri aynen iade edilecek ve beş yılı doldurmadan emekli olanların 1 Haziran 1988 tarihinden evvel üye bulunmaları kaydıyla hisselerinin iki katı ikramiye olarak verilecektir. Ancak bu miktar 500 liradan aşağı olmayacak ve asgarî emeklilik süresini doldurduktan sonra ölen üyelere emekli olmuş gibi işlem yapılacaktır. Süreyi doldurmadan ölenlerin varislerine ölüm yardımı ile birlikte kesilen emeklilik hisseleri de iade edilecektir.

Derneğin ilerde kötü durumlara düşmesini önlemek için tüzüğe eklenen bir madde ile, denetçilerin yazılı müracaatı ve ya lüzum görüldüğü zamanlarda resen mülkiye müfettişleri veya vazifelendireceği diğer memurlar aracılığı ile İçişleri Bakanlığının derneğin hesap ve işlemlerini denetleyebileceği,

Bakanlığın yazılı emri üzerine

idare heyetinin bütün dosya ve defterleri ibrazı mecbur olduğu kabul edilmiştir.

Derneğin müsbet çalışmaları kongrece takdir edilmiş ve yapılan seçim sonunda eski yönetim kurulu üyeleri hemen he men tekrar seçilmiştir. Aldıkları oy sırasına göre, Nihat Üçyıldız, Süleyman Devcioğlu, Adnan Sanerk, Mahmut Aktaş, Cezmi Vural, Mehmet Aksoy ve Rüchan İybar yeni yönetim kuruluna seçilmişlerdir.

Daha sonra yönetim kurulu kendi arasında vazife taksimi yapmış ve Nihat Üçyıldız'ı tekrar başkanlığa getirmiştir.

Arkadaşları tebrik eder yeni çalışma devrelerinin başarılı olmasını dileriz.

Türk Belediyecilik Derneği Yönetim Kuruluna seçilenler belli oldu.

Daha evvel toplandığından söz ettiğimiz Türk Belediyecilik Deneği Genel Kurulu ilgili komisyonların sundukları raporlar üzerindeki görüşmelerini bitirmiş ve yönetim kurulu için seçime geçilmiştir.

Yapılan tasnife göre, yönetim kurulu asil üyeliğine : İsmet Sezgin, Osman Kibar, Ahmet Nalçacı, Ekrem Barlas, Oral Karaosmanoğlu, Selâhattin Gürdrama, Nedim Muradoğlu seçilmişlerdir.

Daha sonra yönetim kurulu kendi arasında yaptığı vazife taksiminde İsmet Sezgin'i Yönetim Kurulu Başkanlığına seçmiştir.

5. Dönem Belediye Başkanları Kursu sona erdi.

Türk Belediyecilik Derneği tarafından açılan ve 6 Ocak 1969 tarihinden 21 Ocak 1969 tarihine kadar devam eden Belediye Başkanları Kursu sona ermiştir.

41 belediye başkanının katıldığı kursta önceden yapılanlarda olduğu gibi, belediye vatandaş ilişkileri, Belediye Kanunu ve uygulaması, belediye gelirleri, belediye imar işleri, yapı ruhsatları, yapı ruhsat harcının hesaplanması, belediye sağlık hizmetleri, yangın söndürme hizmetleri, belediye zabıta hizmetleri, belediye meclis ve encümen toplantıları ve zabıtları, İdarî vesayet, belediye personel mevzuatı, belediyelerde evrak ve dosya işleri, İdarî usulleri basitletirme, ve formlar, belediyeleri ilgilendiren iş mevzuatı ve sendikalar, turizm ve belediyeler, plânlama ile belediyelerin ilişkileri, trafik fonu ve belediyelere yardım yönetmeliği, İller Bankasının belediyeleri ilgilleyen çalışmaları, belediye sorunları üzerinde açıklamalar, evlendirme işleri, belediye alım, satım ve kiralama iş-

leri, muhasebe defterleri ve aylık hesaplar, teftiş raporlarının değerlendirilmesi, belediyelerin personel meseleleri, dernek ve kursun amaçları ve eğitim programı gibi konular kursa iştirak eden belediye başkanlarına anlatılmış ve üzerlerinde tartışma yapılmıştır. Ayrıca kursiyerlere Ankara Belediyesinin ilginç yerleri gezdirilerek çalışmalar hakkında fikir sahibi kılınmaları temin edilmiştir.

Kurs sonunda, Türk belediyecilik Derneği tarafından hazırlanan ve ilgililer tarafından imzalanan fotoğraflı birer belge kursu bitirenlere verilmiştir.

Kursa katılan belediye başkanları anıtkabire çelenk koyarak saygı duruşunda bulunmuşlar ve ilgili Bakanları ve Devlet büyüklerini ziyaret etmişlerdi.

İller ve Belediyeler Dergisi'nde kursa katılan belediye başkanlarının soyadı alfabetik sırasına göre fotoğrafları yayınlanmıştır.

6. Dönem Belediye Başkanları Kursu Martta açılacak.

Türk Belediyecilik Derneği tarafından tertiplenen Belediye Başkanları kurslarının 6 cıısı 17 Mart 1969 tarihinde açılacaktır.

1 Nisan 1969 tarihine kadar devam edecek olan bu kursta da belediye başkanlarına yet kili ve

uzman kişiler tarafından, belediye yurttaş ilişkileri, Belediye Kanunu ve uygulaması, muhasebe defterleri ve aylık hesaplar, teftiş raporlarının değerlendirilmesi, belediye gelirleri, belediye imar işleri, yapı ruhsatları, yapı ruhsat harcının hesaplanması, Belediye sağlık hizmetleri, yangın söndürme hizmetleri, belediye zabıta hizmetleri, belediyelerin personel meseleleri, belediye meclis ve encümen toplantıları ve zabıtları, İdarî vesayet, belediye personel mevzuatı, belediyelerde evrak ve dosya işleri, İdarî usulleri basitleştirme ve formlar belediyelerin alım, satım ve kiralama işleri, trafik fonu ve belediyelere yardım yönetmeliği, İller Bankasının belediyeler le ilişkileri, belediye sorunları üzerinde açıklamalar, evlendirme işleri, belediyeleri ilgilendiren iş mevzuatı ve sendikalar, turizm ve belediyeler, plânlama ile belediyelerin ilişkileri ve belediyeleri ilgilendiren diğer konular üzerinde bilgi verilecek ve bu konularda tartışma yapılacaktır.

Büyük belediyelerin çalışma ve sorunları üzerinde kursiyerleri bilgi sahibi kılmak ve çalışmaları mahalinde izlemek imkânı sağlamak üzere Ankara Belediyesi'nin çeşitli hizmet ve işyerleri kursa katılan beledi-

diye başkanlarına gezdirilerek çalışmalar izah edilecektir.

Kursu bitirecek olan belediye başkanlarına kursa katıldıklarını gösterecek olan ve Türk belediyecilik Derneğinin yetkilileri tarafından imzalı birer belge fotoğraflı olarak verilecektir.

Bilhassa yeni seçilmiş belediye başkanlarının çağrıldığı kurslar tatbikatta büyük faydalar sağlamaktadır. Belediyeleri ilgilendiren konularda bilgi sahibi olan ve belediyelerin bazı çalışmalarını yerinde izliyen belediye başkanları daha bilgili ve cesaretli olarak hareket etmek imkânlarına kavuşmakta ve beldelerinde küçük çapta da olsa bir takım hizmetlere girişmektedirler. Bunun geri kalmış ve bir çok hizmetlerden mahrum küçük belediyelerimiz için haiz olduğu önem daha büyüktür. Bu bakımdan kurs çalışmaları takdire değer.

1. Dönem Nüfus Memurları Meslek Kursu Sona Erdi.

11 Kasım 1968 tarihinde açılan ve 3 ay devam eden 1.

dönem Nüfus Memurları kursu

10 Şubat 1969 Pazartesi günü saat 16.00 da Bakanlık Konferans Salonunda yapılan bir törenle sona ermiştir.

Nüfus İşleri Genel Müdürü Şevket Eker ve kurs öğretmenleriyle kursa katılan nüfus memurlarının iştirak ettiği törende kursta başarı gösteren nüfus memur ve kâtiplerine sertifikaları dağıtılmıştır.

Kursu bitiren nüfus memur ve kâtipleri daha sonra İçişleri Bakanı Dr. Faruk Sükan'ı ve Müsteşar Osman Meriç'i ayrı ayrı ziyaret ederek fotoğraf çektirmişlerdir.

Meslek içi eğitimin ilk kademesini teşkil eden bu kursta, öğretilen meslekle ilgili konular hiç şüphesiz tatbikatta memurların daha etkili ve daha verimli olmalarını sağlayacaktır.

Programa göre bu kabil kurslar önümüzdeki günlerde de devam edecektir.

Kursu bitiren nüfus memur ve kâtiplerini tebrik eder çalışmalarının başarılı olmasını dileriz.

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllıkı	: 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllıkı	: 750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla:

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etüdler kabul olur. Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmiyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için **İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'ne** müracaat edilir.

Sahibi : **İçişleri Bakanlığı**

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden İdare Mes'ul Müdürü : **Yiğit KIZILCAN**